

Dne 3. prosince 1979 nám zemřel ve věku 71 let

MUDr. František Kriegel

Bude zpopelněn v Praze - Motole bez obřadu.

Praha 2, Na Smetance 16

Riva Krieglová

a přátelé

BYL TO STATEČNÝ ČLOVĚK

/K nedožitým 72. narozeninám Františka Kriegla/

P r a h a 1 9 8 0

C 1980

R u k o p i s !

ZA FRANTIŠKEM KRIEGLEM

Dne 3. prosince v dopoledních hodinách zemřel po deseti-týdenním statečném zápase s následky srdečního infarktu ve věku 71 let veliký člověk a bojovník, lékař a politik MUDr František Kriegel CSc. Mocenský zásah nám znemožnil, abychom důstojně doprovodili jeho tělesné pozůstatky na poslední cestě, nikdo a nic však nemůže vymazat z našich srdcí a z naší paměti bohatý a zavazující odkaz jeho myšlenek a činů, celé jeho osobnosti. Vždy se budeme vracet k tomuto nevyčerpatelnému zdroji morální síly a pevnosti, životní zkušenosti, politické moudrosti. V tomto smyslu pro nás František Kriegel nezemřel a zemřít nemůže. Naše bolest nad jeho náhlým odchodem ze života tím nic nemění a není o nic menší; ztrácíme v něm nenahraditelného přítele a spolubojovníka.

A ztrácíme v něm člověka v pravém smyslu slova dobrého, hluboce moudrého, skutečného a činorodého humanistu. Povolání lékaře, které si zvolil, chápal a plnil jako bezvýhradnou, nesobeckou, obětavou službu člověku. Vykonával ji po celý život, v nejtěžších podmínkách, bez ohledu na své osobní zájmy, čas a zdraví. Byl lékařem vzdělaným, vědcem, který ve svém oboru dosáhl pozoruhodných výsledků, ale zároveň i nadevše obětavým přítelem, pomáhajícím vždy a všude, přítelem pravdivým, upřímným a bylo-li třeba i kritickým. Lidská solidarita a humanismus nebyly pro něj prázdnými řečnickými obraty, staly se mu celoživotním úkolem, v každém období jeho života konkrétním a účinně plněným. Za věc socialismu, jehož lidský smysl mu byl hlavní, rozhodující věcí, se angažoval od mládí, bez váhání a bez výhrad pro sebe. Tato angažovanost zahrnovala i rozhodný odpor ke všemu, co člověka utlačuje a mrzačí, či jen ohrožuje a zastrahuje. Bojoval proti nemoci a smrti, ale také proti útlaku a násilí, lži a pokrytectví všude, kde se s nimi střetával. Vystavoval se stálému nebezpečí v letech 1936-39 jako interbrigadista ve Španělsku a za války v Číně

v boji proti japonským okupantům. Nelekl se těch, kdo s odvoláním na věc socialismu porušovali v padesátých letech jeho demokratický a humánní obsah. Byl v prvních řadách těch, kdo v letech 1967 a 1968 proboužovali dějinný pokus dát socialismu u nás lidskou tvář. Nikdy nebyl profesionálním politikem /byť měl rozsáhlé politické vzdělání/, jeho celoživotní angažovanost a bytostná demokratičnost, která se mnohokrát dostávala do konfliktu s vrchnostenskými aparátnickými praktikami, dovedly jej přirozeně na čelné místo mezi muži pražského jara 1968. Jako živé svědomí smyslu pražského jara a demokratické suverenity našich národů odmítl jakýkoli projev souhlasu s ozbrojeným násilím, jímž byly potlačeny demokratické vymoženosti našeho lidu. Až do konce života statečně pozvedal hlas na obranu skutečných hodnot našeho života všude tam, kde byly ve jménu "normalizace a konsolidace" potlačovány, znetvořovány a falšovány.

František Kriegel podepsal jako jeden z prvních Prohlášení Charty 77 v eldnu roku 1977 a stal se jedním z význačných členů našeho neformálního společenství. Mnohokrát přesně a podnětně vysvětloval přátelům doma i v zahraničí naše společné zásady. A znovu jako přítel i lékař působil účinně mezi námi, pomáhal, povzbuzoval a posiloval v těžkých chvílích. Svým optimismem, podloženým hlubokou vzdělaností, širokým přehledem a jasnými stanovisky, neobyčejnou schopností pochopit, porozumět druhému člověku, spoluvytvářel výrazným způsobem život našeho společenství. Byl pro nás "vždy doma", zejména mladí lidé mohli kdykoli čerpat z jeho moudrosti, vzdělanosti a zkušeností, které dovedl rozdávat bez jakékoli podbízivosti, či povýšeného mentorování, s hlubokým citem pro jejich nezávislé názory a postoje.

Po dlouhou dobu a zejména pak od vzniku, existence a činnosti Charty 77 byl František Kriegel terčem pomlouvačných útoků čs. sdělovacích prostředků, jeho byt a často i každý krok byl prakticky neustále policejně střežen /i jeho poslednímu odchodu do nemocnice asistovali dva uniformovaní strážníci/, setkal se i s fyzickým násilím. Vůči všem šikanám zůstal hrdě nevšímavým, neztrácel nic ze svého životního elánu a

jemného smyslu pro humor, nic ze své laskavosti, pohostinnosti a bytostné otevřenosti k přátelům a všem, kdo přicházeli v dobré vůli. Dnes už mu nemůžeme říci, jak si toho všeho vážíme, jak mnoho pro nás znamenal, jsme a budeme si toho však vždy vědomi.

František Kriegel zemřel, celým svým životem však hustě popsal jednu ze světlých stránek našich i světových dějin. Příklad tohoto velkého člověka zavazuje, je na nás, abychom odkaz jeho pravdivého a čestného zápasu o lidskou důstojnost nesli dál.

V Praze dne 6. prosince 1979

Jiří Hájek
mluvčí Charty 77

Zdena Tominová
mluvčí Charty 77

Ladislav Hejdlánek
mluvčí Charty 77

POKUS O OMLUVU NEOMLUVITELNÉHO

Mnoho lidí se ptá, jak to bylo s pohřbem zemřelého Františka Kriegla. Nutno odpovědět: Není pravda, že MUDr. František Kriegel měl pohřeb v motolském krematoriu dne 6. prosince 1979 v 7 hodin ráno. Naopak je pravda, že veřejný smuteční obřad za MUDr. Františka Kriegla byl znemožněn a tělo zemřelého bylo zpopelněno v blíže neurčenou hodinu. Úřední potvrzení zatím není k dispozici.

Je to zpráva takřka neuvěřitelná a v historii kulturně vyspělých národů a v civilizovaných státech jistě ojedinělá. Pro upřesnění: zpráva pochází z Československa, které zdobí svůj název socialistickým adjektivem a které je stále ještě členem Organizace spojených národů a patří ke státům, jejichž nejvyšší představitelé slavnostně signovali Závěrečný akt v Helsinkách a Pakty o lidských právech.

Na vysvětlenou: 1. MUDr. František Kreigel zemřel ve věku 71 let v pražské nemocnici na Karlově náměstí v pondělí 3. prosince 1979 v poledních hodinách po těžkém infarktu, když za vzorné péče lékařů a sester přes dva měsíce marně bojoval o svůj život.

2. Písemné potvrzení o úmrtí bylo nemocnicí vydáno v úterý 4. prosince 1979 ráno, ale již v pondělí 3. prosince 1979 v 15 hodin byly pobočky Pohřební služby upozorněny, že nejsou pro zařizování pohřbu zesnulého kompetentní.

3. Pohřební služba na nám. Míru na Vinohradech /úředně příslušná podle bydliště zesnulého/ byla v úterý 4. prosince výjimečně otevřena "z technických důvodů" až v 11 hodin. Odpovědná pracovnice v této pobočce prohlásila, že "pohřeb pana doktora Kriegla nesmí sama sjednávat" a odkázala pozůstalé do ústředí na Staroměstském náměstí, kde byl tímto úkolem pověřen p. Hybeš.

4. V ústředí Pohřební služby na Staroměstském náměstí jmenovaný zamítl všechny žádosti o uspořádání

důstojného pietního aktu ve strašnickém krematoriu /pro zemřelé na pravém břehu Vltavy úředně příslušném/ a prohlásil, že "pro pohřeb MUDr. Františka Kriegla je stanoven pouze jediný termín - ve čtvrtek 6. prosince v 7 hodin ráno v motolském krematoriu" na okraji Prahy. Nic nepomohlo upozornění, že předepsaných 96 hodin od úmrtí uplyne až v pátek 7. prosince v poledne. Dotyčný úředník uvedl, že "smuteční oznámení v počtu 100 ks může tiskárna dodat až ve středu 5. prosince odpoledne" /později benevolentně přislíbil 150 ks ve stejné dodací lhůtě/ a že "neví, zda se pro krátkost termínu podaří zajistit květiny či věnce, neboť toho nyní mají mnoho".

5. Ultimativní úřední rozhodnutí /pocházející zřejmě z jiných míst/ tedy prakticky znemožnilo uspořádat pietní akt hodný osobnosti MUDr. Františka Kriegla a za těchto nepříznivých okolností nezbylo nic jiného, než od obřadu upustit.

6. Pohřební služba na nám. Míru na Vinohradech byla v úterý 4. prosince ráno zcela nápadně hlídána "mileneckou dvojicí" v zeleném osobním autě, které se pak rychle přemístilo před Pohřební službu na Staroměstské náměstí. Ve středu 5. prosince byli na schodech tiskárny, kde bylo smuteční oznámení objednáno, spatřeni dva pracovníci orgánu, který není pro pohřební služby příslušný. Přišli zřejmě proto, aby pomohli vytištěná smuteční oznámení "odnést". Další byli spatřeni v bezprostřední blízkosti bydliště zesnulého. Snad chtěli "pomoci" při psaní adres.

7. Ve čtvrtek 6. prosince ráno bylo motolské krematorium poctěno péčí příslušníků VB, pravděpodobně pro případ, že by mohlo dojít k nežádoucímu "srocení" lidí, kteří by nevěřili, že v civilizovaném státě lze pohřbívat bez obřadu /pokud si to zesnulý před svou smrtí výslovně nevyžádal/. Potvrdila se tak domněnka, že pietní akt by se tak jako v případě Josefa Smrkovského a prof. Jana Patočky stal záminkou pro zákroky, které jsou nejen při pohřbech krajně nedůstojné.

8. Do bytu zemřelého MUDr. Františka Kriegla se ve čtvrtek 6. prosince dopoledne dostavil muž, který se prohlásil jako ředitel Pohřební služby hl. města Prahy, aby se

pokusil svalit vinu na "nedopatření podřízeného pracovníka, o čemž bohužel on, ředitel, vůbec nevěděl" a chtěl se proto "za toto politováníhodné nedorozumění omluvit". Jeho úřední omluva nebyla přijata.

9. Celý čtvrtek 6. prosince docházeli do bytu v V. patře Na Smetance č. 16 lidé s květinami a soustrastnými dopisy, aby vyjádřili svou účast manželce zemřelého Rivě Krieglové a přátelům, kteří se tam v hojném počtu shromáždili.

Závěrem: a/ Nelze ničím omluvit, co je neomluvitelné. Dotyčný muž, který se pokoušel tak učinit, patrně tak učinil na pokyn někoho, kdo z pozadí režíroval celou tuto hanebnou hru, zbabělce, který zůstává bohužel "stranou". Je to skutečnost nejen neomluvitelná, ale také neddpustitelná, nezapomenutelná a proto neprominutelná a nepromlčitelná.

b/ MUDr. František Kriegel byl lékař, který zachraňoval životy španělských vlastenců na frontě v boji proti fašistickému útoku na svobodu republiky, který ošetřoval raměné na Dálném východě v boji proti japonským vetřelcům, který pomáhal organizovat naše vědecké ústavy i zdravotnickou péči na Kubě po pádu Batisty. Byl to člověk, který měl a má nesmírně mnoho přátel doma i v celém světě. Byl to Muž roku 1968, protože jako jediný nekapituloval před tanky a odmítl podepsat moskevský protokol o okupaci Československa. Byl to signatář Charty 77.

c/ Kromě přátel měl František Kriegel také nepřátele, kteří by se mohli radovat, že zemřel svědek jejich zbabělosti a malověrnosti, ale jejich nenávist sahá až za hrob. Bojí se i vlastních stínů.

d/ Celá tato ostudná událost je činem organizované zvěle. Nemá ve světě obdoby, neboť i takový Pinochet krátce po krvavém puči v Chile povolil veřejný pohřeb zemřelého básníka Pabla Nerudy.

Pro upřesnění: Stalo se tak na sklonku 20. století. V civilizované Evropě, kde žijí kulturně vyspělé národy, které před více než čtyřmi roky přijaly Závěrečný akt v Helsinkách. Stalo se tak na území státu, jehož současní představitelé trvdí, že je to země reálného socialismu.

Co je reálného na této irealitě?

7. prosince 1979

I.

FRANTIŠEK KRIEGL VE VZPOMÍNKÁCH PŘÁTEL

Jiří Hanzelka

TAK SES NÁM, FRANTIŠKU, VRÁTIL

Tři dlouhé měsíce jsi nám chyběl, jako dosud nikdy.

Tři měsíce jsme trnuli úzkostí; s nákladem strachu a zlého tušení jsme stoupali tam, kde jsi byl po léta doma; den po dni jsme s obavami sledovali, jak se nám Tvoje Ríva ztrácí před očima.

Po tři nekonečné měsíce jsi bojoval nejtěžší zápas svého života. Sám. Přes všechnu ~~p~~ oddanou a zkušenou péči lékařů, v nejtěžším zápase, poprvé sám.

A včera, třetího prosince, nedlouho před svými dvaasedmdesátými narozeninami, jsi skončil svůj zápas ve zdech budov, kde ses před půlstoletím začal připravovat na své životní poslání. Opustils tam jenom to, co dosloužilo a co každý z nás jednou, dřív nebo později, musí ztratit.

Vrátil ses nám s bohatstvím hodnot, kterým neublíží čas ani zpozdilá lidská zášť. Přinášíš nám všechno, več jsi proměnil čas svého života.

Sotva kdo spočte lidské osudy, do nichž ses vepsal svou pevnou a laskavou rukou. Všechno, cos kdy v životě promyslel, vyslovil a vykonal, mělo jediný smysl: pomáhat člověku. Bránit ho, když sám neměl dost sil. Bránit jeho zdraví, jeho právo na život ve spravedlivějším světě, jeho lidskou důstojnost. Svůj zápas jsi vedl v bezpečí klinik a svých lékařských pracovišť stejně důsledně jako na bitevních polích dvou světadílů; v tichých studovnách stejně vytrvale jako na shromážděních i v těch výlučných prostorách, kde jsou v sázce osudy celých národů. A vždycky jsi, Františku, myslel na lidi víc než na sebe.

Když se Ti kdokoli svěřoval se svou nemocí, se svou starostí, když si nevěděl rady a volal o pomoc, měl jsi pro něho

vždycky všechen svůj čas, všechnu svou lásku a pozornost. Nikdy jsi mu nedal najevo únavu.

Když jsi pomáhal léčit nemocnou společnost, dávala nejednou v sázku svůj vlastní život. Nasazovalsť jej prostě, samozřejmě, bez váhání, silný svou velikou vnitřní jistotou, jakou si v sobě nosily jenom velké postavy lidských dějin. Jako osobnosti, jejichž životní stopou měříme pravdu, mravnost a lásku.

Teď už za Tebou, Františku, nebudeme chodit. Nebudeme ani čekat, až s námi zasedneš k našemu stolu. Po všechny své dny už si Tě budeme nosit v sobě. Každý z nás, komu život dopřál, že jsme Tě potkali, poznali a milovali.

Tvůj Jirka

V Praze dne 4. prosince 1979

Zdena Nedvědová

VELKÝ LÉKAŘ

Jsem asi z těch několika málo žijících lidí, kteří Františka Kriegla znali už ze studujních let, z Kostrufráckých akcí. Později jsme se scházeli na stranických podnicích zaměřených zejména ke zdravotnickým a sociálním problémům. Jako komunističtí lékaři jsme byli organizováni převážně v komunistické lékařské frakci, a to společně s lékaři německé národnosti. František však byl členem dělnické buňky, v níž byl instruktorem. Proto tehdy náš osobní styk nebyl stálý. S úctou však jsme sledovali rozhodnutí některých lékařů, například Tallenberga, Kriegla, Vaněčkové a jiných, kteří se rozhodli odjet do Španělska a aktivně se účastnit boje španělského lidu za demokracii. Tallenberg zahynul, Kriegel nastoupil svou dalekou hrdinskou cestu lékaře revolucionáře.

Lékař - ideový komunista. To je pravá Františkova charakteristika. Lékař s nevšedním smyslem nejen pro povinnost, ale přímo pro poslání lékaře. Byl nejen léčitelem, ale vždy pln lidského pochopení i oporou svým pacientům. Nešlo však o sentimentální soucítění, ale vždy o aktivní, energický přístup k potřebám člověka. Člověka nejen nemocného, ale jakkoli oslabeného nebo trpícího, ale i zdravého.

Bylo jen přirozené, že po ukončení války se chtěl Kriegel na organizaci zdravotní péče v našem státě podílet. Přijal proto funkcináměstka ministra zdravotnictví a pustil se do práce. Jeho spolupracovníci z ministerstva vzpomínají na to, jak pracoval neformálně, mluvil s každým referentem o problému, který právě zpracovával a žádný z nich nepovažoval za málo důležitý, když šlo o zlepšení péče o člověka. V padesátých letech byl z této funkce brutálně odvolán a ministerstvo

ztratilo vedoucího pracovníka s koncepcí a s energií tuto koncepci realizovat. Později bylo využito jeho organizačních schopností na Kubě, kde byl řadu let poradcem při zavádění socialistického zdravotnictví.

Celý život věnoval Kriegel péči o člověka. Ať dělal cokoliv a na jakémkoli místě i v kteroukoli dobu, vždy se u něho projevil pevný charakterový základ lékaře. O tom svědčí i to, že vždy sledoval nejnovější lékařské výzkumy v odborných časopisech našich i zahraničních, účastnil se pravidelných referátů v Lékařském domě i na mezinárodních konferencích a to i v době, kdy jeho bezprostřední úkol byl organizační nebo politický. Udržoval se až do smrti na lékařské výši, ačkoli mu byla jakákoli praxe znemožněna. Často, ochotně a rád, když byl dotázán nebo zavolán přáteli, osvědčil své lékařské vědomosti a zkušenosti.

Když nám začalo být těsno a úzko pod "bratrskou ochranou" a každý z poctivých lidí byl nějak postižen, upevnilo se naše přátelství a ještě se prohloubilo. Sbližovala nás i Riva, s kterou jsme společně prožily nacistické vězení i koncentrační tábory. Jen zázrakem jsme obě vyvázly živé.

Ale ten zářivý člověk, který nás k sobě přímo přitahoval v této těžké době, byl František. On dovedl plně žít přes všechno protivěnství, a dovedl se radovat ze všeho krásného, co příroda, kultura a spřízněný člověk dovede dát. K němu jsme spěchali, když zásahy proti němu vedené byly nejprudčí, abychom ho potěšili a nabídli mu svou pomoc. Jakmile jsme však vstoupili do jeho pohostinného domova, úlohy se vyměnily a byl to on, který poznal co nás trápí a bolí, našel pro nás vždy pravé slovo, závažný argument, ba i skutečné pohlazení.

Jak jsme osiřeli. Jak nám chybí ten jeho zájem, jeho životní síla, které nám rozdával plnými hrstmi, sám sebe zapomínaje. Ztratili jsme laskavého přítele, morální oporu ve svém životě i v boji o dobro lidstva. Ztratili jsme velkého lékaře těla, srdce i ducha.

22. ~~února~~ února 1980

Leopold Hofman

ŠÉFLÉKAŘ 45. DIVIZE

Mé vzpomínky na dobrého přítele Františka Kriegla jsou staršího data. Pocházejí z dob našeho společného boje za svobodu a demokracii ve Španělsku. Byla to náhodná, ale nezapomenutelná setkání, která přerostla v naše přátelství.

Jedno takové setkání byla na aragonské frontě v prostoru Caspe. Nepřítel tam v té době s mnohonásobnou převahou zahájil ofensivu. Prorazil republikánské linie a postupoval vpřed. Na zadržení protivníka nasadilo republikánské vedení všechny síly, které mělo k dispozici. V zázemí byly vyprázdněny všechny výcvikové tábory, vojenské školy byly předčasně ukončeny a spěšně se mobilizovaly poslední rezervy na doplnění stavů bojujících jednotek. Jednu takovou skupinu, ve které bylo asi 80 nových dobrovolníků z Československa, jsme spolu s přítelem Jendou dostali za úkol dopravit k naší 129. mezinárodní brigádě. Na frontu jsme se dostali transportem, který byl cestou několikrát napaden nepřátelským letectvem a naše neozbrojená autokolona byla zastavena dělostřeleckou palbou nepřítele. Velitelství tohoto úseku fronty, místo aby transport rozdělilo podle původního určení, z nás pod tlakem situace vytvořilo improvizovanou bojovou jednotku. Naprosto nedostatečně vyzbrojené a bez jakýchkoli pomocných služeb nás nasadilo do boje. To nemohlo mít žádoucí výsledek a tak po několika dílčích protiútočných akcích byla tato jednotka rozbita a donucena k ústupu. Bylo nebezpečí, že se rozplyne ve zbytcích ustupujících útvarů.

A tenkrát jsme se s ním setkali. František měl hodnost majora a byl šéflékařem 45. divize, kterou tvořilo několik mezinárodních brigád. My jsme byli vyčerpaní, hladoví, bez

jakýchkoli informací o tom, kde se nachází naše 129. brigáda. František se nás okamžitě ujal, a když zjistil, že jde o Čechoslováky, vyvinul veliké úsilí, aby nám pomohl. Jenom díky jeho velkému vlivu a autoritě, kterou u 45. divize měl, bylo nám přiděleno několik kamionů, jimiž jsme mohli dovézt valnou část zbylého oddílu na místo určení. Tato událost im potvrdila to, co jsem dávno předtím slyšel o Františkovi na frontě vyprávět. O velké vážnosti, které se těšil jak mezi interbrigadisty, tak mezi Španěly.

Můj starý přítel Adelaida, se kterým jsem sloužil řadu měsíců u jedné rotý a kterého jsem znal dlouhá léta v Československu, mi často a s respektem o Františkovi vyprávěl. Znal ho již z Prahy, kde František pracoval v jedné nemocnici. Do Španělska přijeli asi v tutéž dobu a společně odjeli na frontu. František jako lékař a Adelaida jako šofér jeho ambulance. S obdivem mi vyprávěl o Františkově práci v prvních liniích, o tom, s jakou statečností poskytoval lékařskou pomoc raněným pod kulometnou palbou, jak v předsunutých stanových lazaretech operoval raněné za leteckého bombardování, o tom, jak se stejnou pečlivostí poskytoval pomoc i raněným nepřátelům, kteří padli do našeho zajetí. Jen díky takovým lidem, jako byl František, se podařilo v mezinárodních brigádách vybudovat tu nejmodernější zdravotnickou službu, jakou v tu dobu neměla žádná jiná armáda na světě. Vždyť se také do obrany svobody a demokracie zařadila celá řada lékařů humanistů ze všech koutů světa. Vedle naší československé, poměrně početné skupiny lékařů a zdravotníků, tam byly známé kapacity, jako kanadský lékař doktor Norman Bethun, který jako první zavedl konzervování krve a její transfuzi přímo na frontě. Byly tam lékařské kapacity jako doktor Busch, doktor Barský z USA, doktor Jelly z Nového Zélandu, doktor Rouquer z Francie a desítky dalších lékařů z různých zemí. O Františkovi bylo známo, že je tvrdým zastáncem názoru, že ranění musí dostat lékařskou pomoc co nejrychleji, protože právě rychlost často rozhodovala o tom, přežije-li raněný či ne. Tomuto svému přesvědčení podřídil všechny své odborné i organizační schopnosti a vůbec celé své počínání. Proto také celou dobu ve

Španělsku strávil ve funkci frontového lékaře.

František však neváhal vzít do svých rukou i zbraň, když to bylo zapotřebí. Například v lednu a začátkem února 1939, kdy byla ohrožena Barcelona, byli jsme soustředěni několik kilometrů od francouzských hranic. Po tom, co španělská republikánská vláda odvolala interbrigadisty z fronty, čekali ti, kteří se nemohli vrátit do vlasti, poněvadž tam byli fašisté, na povolení k přechodu do Francie. Za této situace se na nás španělská vláda znovu obrátila o pomoc. A tak jsme se opět stávali dobrovolníky a vraceli se na frontu přes to, že osud Španělska byl už každému z nás jasný. František byl v čele jednoho polského oddílu, se kterým bojoval. Naším úkolem bylo tehdy bojem zdržovat nepřítel a umožnit masově prchajícímu civilnímu obyvatelstvu tak útěk do Francie. Ustupovali jsme mezi posledními a tam, na francouzských hranicích, předal František bojovou zástavu inspektorovi mezinárodních brigád, francouzskému poslanci André Martymu.

S Františkem jsem se znovu sešel až za několik měsíců v táboře Gurs, kde byli interbrigadisté internováni. Zde jsme se často scházeli a rozprávěli o situaci. Bylo to krátce před vypuknutím druhé světové války. Fašistická osa Berlín - Řím - Tokio oslavovala své triumfy. Hitler měl již obsazeno Rakousko a Československo, Mussolini pevně seděl v Habeši, společně zardousili demokratické Španělsko. Jen čínská vojska bojovala proti japonským agresorům. Tehdy z iniciativy čínské rudé armády byla uzavřena s kuomintangem jednotná fronta boje proti japonskému uchvatiteli. Tato iniciativa čínských komunistů měla sympatie a podporu pokrokových sil ve světě. Kominternu organizovala řadu akcí na podporu Číny. My v táboře jsme pečlivě malovali a opisovali čínským písmem pozdravná poselství čínským soudruhům a ilegálně jsme je odesílali prostřednictvím FKS. Jednou takovou akcí na pomoc bojující Číně bylo odeslání skupiny lékařů, kteří by na čínské frontě pomohli organizovat zdravotnickou službu. V táboře Gurs byla tenkrát ilegálním stranickým vedením vybrána pro tento úkol asi šestnácti, členná skupina osvědčených lékařů. V této skupině byl František. Před jeho odjezdem jsme spolu dlouho hovořili. A já jsem mu

tehdy záviděl. To bylo ~~na~~ naposled, co jsem s ním mluvil. Pak nás rozdělila dálka a roky.

Po osvobození a po návratu do vlasti jsem pracovali každý na svém úseku, plně zaujati svou prací. Ale jedno nám zůstalo společné - nezapomněli jsme na Španělsko. Přes naše hlavy se převálila léta padesátá a šedesátá, která naše přátelství jen upevnila. Kdykoli jsme se setkali, hovořili jsme o Španělsku, které bylo naší druhou vlastí a které František tolik miloval. Při jednom takovém setkání, právě když jsme seděli v lese u táborového ohně a povídali o Španělsku, konala se v tutéž chvíli v Madridě slavnostní večerě, kterou uspořádal ÚV KS Španělska na počest Františkových sedmdesátin.

Bohužel, dlouhý a příliš těžký boj přemohl jeho statečné srdce a on již nikdy nebude moci uskutečnit pozvání, které nám adresovala Pasionária, když se loučila s interbrigadisty slovy:

"Až oliva míru rozkvetne i ve Španělsku, vraťte se k nám, soudruzi!"

Věra Kadlecová

LÉKAŘ - ČLOVĚK

"Žil jsem dost dlouho ... Můj život byl plný, zajímavý a myslím, že ne marný a beze smyslu..." jsou téměř poslední slova Františka Kriegla, která pronesl při mé návštěvě, když se na nemocničním lůžku skoro naposled ohlížel zpátky a účtoval pro sebe, fyzicky zdeptán, ale duševně vyrovnan.

Široké lékařské veřejnosti se František Kriegel stal známým, když se jako náměstek ministra zdravotnictví snažil prosazovat účelnou, moderní socialistickou koncepci preventivní a léčebné péče. Neuspěl, musel odejít jak z politických důvodů v padesátých letech, tak protože byl nepohodlný pro svou opravdovost a věcnost. Zásahem dra Zdenka Šticha se ho podařilo udržet ve zdravotnictví, kde mohl uplatnit své odborné znalosti k prospěchu nemocných, kteří ho milovali a ctili v něm i dobrého člověka. Nedal se však otrávit a promýšlel dál politicky závažné medicínské problémy, cítil odpovědnost k naší zemi. Měl pro to hluboké znalosti a dostatečný přehled a zkušenost.

Vynikající a vzdělaný internista, ještě z těch, kteří nejsou závislí jen na technice, na přístrojích, měl bezprostřední vztah k nemocnému. Dovedl dobře diagnostikovat a léčit i v primitivních podmínkách. Měl zázračný diagnostický postřeh, dovedl pomáhat nejen chorobám těla, ale jako dobrý člověk a psycholog, účastně poslouchal, pochopil a podepřel, potěšil a přidal trošku svého úsměvného optimismu. Uměl se přiblížit spolupracovníkům všech kategorií zdravotnického žebříčku: získával, nadchl, strhl.

Své vynikající organizační schopnosti prokázal nejen na MZd, ale později na Kubě, kam byl poslán organizovat zdravotnictví. Uplatnil je už dříve jako velitel zdravotnické služby interbrigády. Neúřadoval v týlu, v bezpečí, navštěvoval pravidelně a bezprostředně řídil všechny jemu svěřené úseky v předních

liniích, nedbaje osobního nebezpečí. Navazoval tu snadno osobní kontakty ovládaje bezpečně španělštinu, stejně jako znal dobře několik jiných řečí a dokonce i nářečí.

Čestný člověk, stojící za svým přesvědčením, nehledal osobní prospěch, byl skromný ve svých potřebách, osobně tak ~~nepateticky~~ nepateticky statečný, až legendárně. Léta mu přidávala moudrost, snášenlivost, odstup, pochopení odlišných názorů. A ku podivu i optimismus v pohledu na budoucnost, který tolik pomáhal jeho přátelům. Život ho vyzkoušel v historicky rozhodujících obdobích - on se ctí a hrdě obstál.

Miloš Májek

JAK JSEM HO ZNAL

Nejdříve jsem slyšel jeho jméno.

Do roku 1947 jsem "funkcionářil" Jan v místním a okresním měřítku. Znal jsem skoro všechny členy místní organizace, oba okresní tajemníky a pak už - podle jména, obrázků a z pohledů na tribunu - nejvyšší představitele KSČ. Krajský článek v mých znalostech chyběl. Věděl jsem jen, že krajský tajemník se jmenuje Novotný. A někdy na jaře jsem zaslechl, že na jedné schůzi měl velmi zajímavý referát nějaký Kriegel z kraje. Na mou otázku, kdo to je, jsem nedostal odpověď.

V létě toho roku jsem se stal vedoucím krajské školy pro mládež. Byl to čtrnáctidenní kurs na břehu Sázavy u Soběšína. Tam jsem se setkal s některými tehdejšími krajskými funkcionáři, mezi nimi s Frantou Budským a Čestmírem Císařem. Když jsem jednou naslouchal jejich rozhovoru, často se opakovalo: "Kriegel rozhodl...", "Jdi s tím na Kriegla" - a tak jsem se zeptal, kdo to je a jakou má funkci. Oba chvíli váhali a pak jeden z nich řekl: mozek sekretariátu.

V sobotu k večeru přijelo k táboru auto, vystoupili čtyři neznámí lidé a jedna frekventantka mi oznámila: přijeli soudruh Novotný a soudruh Kriegel. Uvítali jsme je, Novotný se posadil s mládeží na trávník, Kriegel si chtěl nejdříve prohlédnout tábor. Ukázal jsem mu stany, zavedl ho do kuchyně a tam se projevil jako lékař: důkladně ohmatal hrnce, jsou-li čisté. V té chvíli začala mládež zpívat, myslím, že Kaťušu nebo Avanti popolo. Podíval se na mě svým typickým zkoumavým a přitom dobráckým pohledem a zeptal se: "Zpíváte také české písně?" Ujistil jsem ho, že většinou zpíváme písně české nebo slovenské. Pokýval hlavou, ostatně další písňový repertoár ho přesvědčil, že jsem ho neoklamal.

Brzy nato jsem začal pracovat v aparátu pražského kraje a poznal jsem ho blíže. Jeho funkce se nedala vymezit, formálně byl mužem č. 3, ale formulace "mozek sekretariátu" vystihovala jeho roli snad nejlépe. Práce v aparátu se tehdy vyznačovala nízkými platy a neomezenou pracovní dobou. Vztahy k nadřízeným byly prosty strachu z šéfa. Prostě byla tam jiná atmosféra než v pozdějších letech. Nechci se ovšem pokoušet o sociologickou analýzu, jde mi jen o vzpomínky. A tak mohu napsat, že mezi vedoucími funkcionáři byli taková, s nimiž jsem ~~ne~~ jednal nerad a taková, s nimiž jsem jednal rád. Hovory s Františkem Kriegelem patřily mezi nejsvětější stránky mé tehdejší práce. Byl spíše tvrdý než měkký, ale i v té tvrdosti byl lidský. Byl pro mě vzorem komunisty a dlouho jsem žil v iluzi, že ostatní se budou přibližovat k jeho kvalitám.

Po osmačtyřicátém roce jsme se rozešli na různá pracoviště. Tím mi zmizel z očí, jen jsem o něm občas slyšel. V době procesů, kdy jsem svatě věřil všemu oficiálně řečenému, jsem se dozvěděl, že jeden ze svědků ve Slánského procesu označil Kriegla za nepřátelského agenta. Hrozně jsem si přál, aby to nebyla pravda. Když se toto obvinění neobjevilo v tisku a František Kriegel zůstal nejen na svobodě, ale i ve straně, ulevilo se mi. Musím ovšem dodat, že mě to dokonce utvrdilo v přesvědčení, že proces byl v pořádku: vždyť se ukázalo, že na falešné obvinění se nebral zřetel.

Začali jsem se znovu stýkat po XX. sjezdu: v rámci rozpadu falešné jednoty se ukázala naše ideová nepřizpůsobivost. Bolestně jsem nesl, že s mnoha lidmi jsem si přestal rozumět. Mezi těmi, kteří byli o deset a více let starší, jsme našli málo stejně smýšlejících. František a Riva byli mezi nimi. To jsme se už nesetkávali oficiálně, ale většinou Na Smetance. Tehdy jsem mu přestal říkat "soudruhu Kriegle" a stal se i pro mě Františkem.

Brzy jsem poznal, co to znamená být v opozici proti vedení strany. Ocitli jsme se na neznámém terénu a rady zkušenějších měly cenu zlata. Jenže starší zkušenější soudruzi, kteří s námi sympatizovali, měli pro nás obvykle jedinou moudrost:

"Kluci, neblbněte!" A tak jsem při každém maléru šel za Františkem; ten mi nikdy nic podobného neřekl. Vy šechl - a pak uvažoval stejně jako my mladí: co dělat /nikdy neradil nic nedělat/ a kde je hranice našich možností. Dovedl odhadnout tuto mez lépe než my, znal také mnohem víc bojové prostředky a zejména protihráče.

Z dlouhé řady vzpomínek bych chtěl vybrat aspoň ty, které se mi nejlouběji vryly do paměti.

Ze čtvrtého na pátý leden 1968 jsme u něho seděli dlouho přes půlnoc. Pracovali jsme na jeho vystoupení na ÚV. Psal jsem již dříve projevy pro nejednoho vyššího funkcionáře a moje texty měly dvojí osud: buď nebyly vzaty na vědomí /což se stávalo nejčastěji/ nebo byly přečteny ~~kaž~~ takřka beze změny. Pro Františka však byl text připravený jinými pouze materiálem, který zcela samostatně zpracoval.

Před odejzdem do Čierné jsem ho navštívil spolu s jedním přítelem a řekli jsme mu: chceme Tě ujistit naší pevnou důvěrou, že tam budeš naši věc skutečně hájit. Málokdy jsem ho viděl dojatého. Ten večer ano.

Poslední návštěvy Na Smetance byly již registrovány policií. Jejich byt byl ostrovem, kam se lidé chodili posilovat. Nestalo se mi, že bych tam někoho nepotkal.

Poslední třetina roku 1979 zůstane v mé paměti zastáněna řadou pohřbů. Když jsme se loučili s Karlem Jarošem, viděl jsem Františka naposled. Na pohřeb Gustava Bareše již nepřišel. Pak jsme doprovodili Vladimíra Škrlanta a Jirku Hronovského. Pokaždé mě v síni strašnického krematoria mučila otázka, zda se nebudeme loučit i s Františkem. Skutečnost byla horší než nejčernější obava. František odešel, ale na jeho pohřeb jsme jít nemohli.

Jiří Ruml

POLITIK ZNALÝ UMĚNÍ LÉČBY

Toho roku bylo velice horké léto; horké a suché. Úroda byla mizerná, okurkovou sezónu měli jen novináři. Právě jsem vstupoval do jejich cechu a on byl u toho startu. Jistě jen zcela náhodně. Nevím, který to byl den v týdnu, ani přibližně datum neznám, je to příliš dávno. Už téměř třiatřicet let.

Vsedil bych se, že později se na mne ani moc nepamatoval, a já si taky vzpomínám jen na jeho polovojeenskou khaki bundu, ostře řezaný obličej a vystouplým nosem a na dýmku, kterou držel v ruce i když zrovna nekouřil.

Můj věk byl proti jeho asi poloviční. Čím je člověk mladší, tím rychleji se rozdíl mění v náskok. Pro mladíka, kterému včera bylo dvacet, je zítřejší čtyřicátník skoro už kmet. Ale kupodivu mi tak nepřipadal. Netvářil se tak, ani nesypal moudra z rukávu. Vymýšlel bych si, kdybych teď dopodrobna vyličil, co přesně říkal, ale nijak mě to nepopudilo, což se nedá říct o všech dalších nástupních rozhovorech s následujícími šéfy. Překvapilo mě to tím spíš, že stál ještě výše než šéfredaktor. Měl funkci tajemníka Pražského kraje a já nastupoval jako redaktor venkovské mutace Rudého práva. Náš novinářský kamrlík byl na stejné chodbě jako jeho kancelář v sídle krajského sekretariátu u Pražské brány. Ani nevím, jestli byl pro tuhle oblast kompetentní, o partajních zvyklostech v Praze jsem měl představy jen mlhavé a on do nich příliš světlaněvnesl; mluvil o výhodách mého věku a om mládí vůbec, jako by nám trochu záviděl, ale říkal to bez trpkosti. Byl veselý a vtipný, občas vyšpulil spodní ret a z přivřených očí koukalo jakési šibalství. Tajemnická funkce z něj nestačila udělat funkcionáře. Nevím jestli se mnou mluvil pět nebo deset minut, dnes se mi zdá, že to bylo mnohem déle, když se mi tolik vryl

do paměti.

Měl hluboký hlas drsného trapera a já ani netušil, kolik nebezpečných výprav má už za sebou. On se tím nechlubil, jen to z něho tiše vyzařovalo. Příliš nápadně byl jiný než dosud poznaní profesionální revolucionáři, kterých jsem si nikdy moc nevážil pro jejich nadřazenost.

Rozešli jsme se na nějakých dvacet let. Vystřídal jsem několik redaktorských míst a teprve mnohem později jsem se dověděl, kdo mě to tenkrát do toho prvního místa uváděl. Ani on už nebyl v dřívější funkci; mnohý z těch dvaceti roků byl vyplněn jeho ponižováním a odsudky, jak to bohužel odpovídá klikaté cestě socialistické výstavby, kterou úspěšně absolvovali jen lidé bez původu, bez minulosti, bez nadání. Dodačně jsem mohl litovat, že mne hned zpočátku nezaujal jeho životní příběh natolik, abych o něm teď vydal podrobnější svědectví. A tak jen z doslechu od jiných jsem se dovídal, že byl ve Španělsku, v Číně, Barmě, Indii už předtím, než mě v krajském sekretariátě přijímal. Proto z něho voněly dálky.

Pobyt v cizích krajích se stal jeho osudem v době, které jsem si zvykli říkat: léta padesátá. Každý, kdo měl za sebou nějakou zahraniční zkušenost, byl tehdy podezírán i souzen jako dobrodruh a zrádce. Ale on tam všude byl jako lékař. A protože nikdy netoužil být funkcionářem z povolání, vrátil se do svého bílého lékařského pláště, jak to odpovídalo jeho studiu, praxi i osobnímu přesvědčení, že člověk má plnit poslání, ve kterém může nejlépe uplatnit své vědomosti, aby sloužil tomu, k čemu je povolán.

Znám jednu hodnou paní doktorku, která mu vždycky měla za zé, že jako lékař dělá ^{taky} politiku. A dodnes je ve vysoké funkci politik, který mu vyčítal, že nechtěl svléci lékařský plášť, aby se mohl stát profesionálním revolucionářem. Oba, lékařka i politik, mají v něčem pravdu, ale v tom základním se mýlí. On jako lékař skutečně dělal politiku a jako politik léčil. Nebyl chirurg, byl internista. I v té politice.

Ale k tomu setkání po téměř dvaceti letech. Zase nevím, který den v týdnu to byl, ani přibližné datum neznám. Léčil

jsem se tenkrát v krčské nemocnici, ale byl jsem takový couravý pacient s povolenými vycházkami, a protože na interně tehdy ležel můj přítel, šel jsem ho navštívit v době ne-návštěvní. Na chodbě jsem potkal suitu lékařů, již v čele kráčel majestátní pan přednosta. Ani jsem v první chvíli nepozoroval, že je to ten bývalý tajemník z krajského sekretariátu. Teď byl mnohem důstojnější a jaksi mohutnější. Podíval se na mne velmi zle a křikl, co tu dělám v době vizity. Žádné vysvětlení jsem neměl a pochybuji, že bych je stačil vyřknout, jak se obořil na mě i chudinku vrátnou, která mě tam vpustila. Kde zůstala laskavost postaršího trapera? Byl neúprosný, nekompromisní, spíš komisi. Byl to pan primář. Nevím, jestli on mne poznal, asi ne a to bylo moje štěstí. Určitě by nadával mnohem víc. V té chvíli byla jeho politikou péče o zdraví pacientů. A ta nesnáší shovívavost.

Shovívavost mu vytýkali až později, když byly zveřejněny Dva tisíce slov, vyjadřujících názory na další vývoj situace, známé jako obrodný proces. Slovo bylo dva tisíce, ale mnohem větší byl počet těch, kteří s nimi souhlasili, protože v nich bylo obsaženo veřejné mínění. Nastal poprask. Vedoucí činitelé zpanikařili, dokonce se ozvaly hlasy o hrozící kontrarevoluci a byly podezřele brzy podpořeny nátlakem zvenčí. Množila se oficiální usnesení, která brala zřetel spíše na ty vnější pokyny než na domácí mínění. Tu ostřejší, onde mírnější proklamace, poděšené tím, že by iniciativa k urychlení demokratické mohla vzejít odjinud než ze strany. Jedni měli strach z příliš živelného vývoje událostí, druhí se přímo děšili nad tím, že by se lid sám chopil svých záležitostí, což se sice tradičně vyhlašuje při různých slavnostech, ale pouze jako věčný příslib.

Pěknou kaši navařily dva tisíce slov a nikomu se do ní nechtělo. Vydat prohlášení v uzavřené místnosti nějakého sekretariátu není těžké, je to ve skutečnosti akt takřka anonymní, ale vyjít na veřejnost s vlastním názorem, bývá vždycky trochu ošidné. Soudruzi dlouho mvažovali, kdo by se měl do té horké kaše pustit veřejně v televizním vysílání. Určili několik osvědčených mluvčích, jimž se politika stala

poveláním a oni se podle toho zachovali. Z nejrozumnějších důvodů se omluvili a nepřišli. On byl jediný, který se nezalekl převahy spisovatelů, obhajujících ta slova, která tolik pobouřila štáb. Přišel a byl proti nim sám.

Ještě musím předeslat, že s jeho jménem a fotografií jsem se toho roku setkal několikrát. Byl zvolen do předsednictva strany a pověřen vedením Národní fronty - snad proto, že měl tolik zkušeností z různých front válečných. Ovšem i pak zůstal nadále věrný znaku Aeskulapovu, jako ostatně na všech těch frontách. A když mu bylo v dubnu šedesát, dostal Řád republiky. Tak jsem ho viděl v novinách, četl jsem o něm, ale osobně jsem ho spatřil až v tom televizním studiu. Uváděl jsem tu jeho besedu se spisovatelem. Dnes mohu napsat: "měl jsem to štěstí", tenkrát jsem z toho příliš šťastný nebyl. Měl jsem zůstat nestranný, v duchu jsem však přece jen fandil těm slovům, ale zase mi imponovala ta jeho odvaha, že se pustí do křížku s tolika lidmi. To vítě, hovory u kulatého stolu se tehdy nijak předem nepřipravovaly, ani nenatáčely. Vysílaly se přímo. Na ostro.

Celý den bylo dusné parno, začínalo léto snad ještě teplejší než tenkrát, když jsme se po prvé setkali, ale to nebylo jen tím počasím. Ve vzduchu visela bouřka, a proto ani novináři neočekávali okurkovou sezónu. K večeru sice teplota trochu poklesla, avšak v televizním studiu sálaly žárovky reflektorů. A nejen ony.

Moje první slova o ochladnutí vášní byla jen zbožným přáním, nikoli skutečností. Nepamatuji se už, kdo všechno se té besedy zúčastnil na straně spisovatelů, ani nevím dost přesně, co všechno říkali; na jeho výraz i slova si však vzpomínám, jako by to bylo včera. Snad proto, že byl tak sám.

Špulil spodní pysk a v jeho očích jsem marně hledal odlesk šibalství. Jen hluboký hlas byl stejný. Vyrovnaný, bez zloby a vášně. Říkal jen, co si myslí. On osobně, neschovával se za žádný orgán. Nekázal ani nepřikazoval. Needsoudil celé dva tisíce slov, protože chápal dobrou vůli, která vedla ruku k jejich sepsání i poctivou snahu těch, kteří s nimi souhlasili, ale pozastavil se nad čtyřiceti slovy z těch dvou tisíc. Nad účinkem, kdyby jejich obsah měl být beze zbytku

naplněn. V tom odstavci byla výzva k bojkotu funkcionářů, kteří demokratizaci neberou dost vážně a spíše ji brzdí. Varoval před takovými unáhlenými soudy, při kterých se snadno mohou vyrovnávat různé osobní účty, neboť ne každý je v době kvamu veden pouze čistými úmysly. Nesouhlasil s tím, aby se staré křivdy napravovaly křivdami novými.

Chvílemi se mi zdálo, jako by byl myšlenkami jinde. Asi věděl víc než my všichni dohromady o budoucích možnostech, měl zkušenosti a pravděpodobně většina byla těch špatných. Nehovořil o nich, aby neporušoval volný tok debaty a nezaplašil tak pocit svobodného vyjadřování myšlenek.

Myslím, že beseda tenkrát dopadla na remízu. Nebylo vítězů ani poražených; kdyby se ovšem vyhlašoval nejlpeší hráč v poli, patřila by cena jemu. Už proto, že byl tak sám.

Beseda mu však nevynela chválu ani na jedné ani na druhé straně. Přívrženci bojkotu ho odsuzovali za přílišnou opatrnost a odpůrci dvou tisíc slov za shovívavost. Nejvíce pak řádili rádci zvenčí. Brzy se o tom osobně přesvědčil při jednání v Čierné nad Tisou, kde na něj ve vagonu přátelství křičel stranický místodržitel Ukrajiny Šelest: "Strana ti ~~dala~~ dala tuhle funkci? Dala. Tak ji musíš takhle pevně držet." Ruka, ukazující onen hmat pevného držení, byla zuřivě sevřena jako názorná ukázka, jak nejlépe uchopit ideu i člověka.

Kdekdo tenkrát věděl, že náš organismus prodělal vleklou chorobu a že rekonvalescence bude obtížná a dlouhodobá, ale jen málokdo znal spolehlivý způsob léčby, protože ne každý dovedl stanovit správnou diagnózu. Jen skutečný lékař může zachránit další život. On především vyšetří nemocného, zjistí osobní i rodinné předchobí, pídí se po dřívějších nálezech a příznacích, pozoruje, jak se pacient chová a vyjadřuje, pohmatem, poklepem, poslechem zkoumá a srovnává, kde nastaly odchylky od normálního zdravého vývoje. Teprve až rozpozná příčiny, stanoví další léčbu a trpělivě zkoumá získané výsledky, aby včas předešel novému vzplanutí choroby.

Na lůžku se tehdy ocitl sám stát, od jehož zdraví odvisel další život miliónů obyvatel. Deník o průběhu jeho nemoci se

plnil nejednotnějšími údaji, ne všechny byly důležité a podstatné, však je také neshromažďovali jen skuteční lékaři, našlo se i dost šarlatánů. Chyběla pouze konečná kritická rozvaha, která by uzavřela tento chorobopis. Lékaři říkají: epicrisis. Vedení našeho státu se k tomu odhodlávalo velice těžce a nemalé bylo úsilí rádců zvenčí, aby závěr vyzněl, jak oni si přáli. Dekonce nechyběly ani pokusy zvrátit dosavadní způsob léčby tím, že nám vnutí k užívání své metody na varšavském konziliu - abychom zůstali u medicínské terminologie. Spíše to mělo podobu koncilu. Odmítli jsme a místo toho došlo k onomu dvoustrannému jednání v tak kuriózním nádražním prostředí. V "sanitárním" vlaku uprostřed překladiště zboží na železniční stanici Čierna nad Tisou.

Tam potom na něj křičeli, neboť mysleli, že hlasitost je argument nejpádnejší. Maslouchal jim a přemýšlel. Kdyby tak věděli, o čem přemýšlí. V rodné Haliči dávno okusil, co je to útisk a útlak, zažil pogromy, pocítil jak hořce chutná ztráta domova, věděl, že ještě horší než bída jsou urážky, ponižování, bezohlednost, násilí, zneuctění. On přece na vlastní oči viděl i utrpení nemocných a raněných na mnoha frontách světa. Znal úskočnost, lstivost a zákeřnost nepřítele.

Přemýšlel a zvažoval, pezeroval ostatní. Každý z nich byl trochu jiný - jeden se zajíkal, druhý chytračil, třetí se hystericky vzpouzel, čtvrtý úlisně podlézal, pátý takřka brečel, šestý byl arogantní, sedmý nerozhodný ... Jen málo bylo těch, kteří dovedli ovládnout své city, aniž zůstali bezcitní k tomu, co se má stát - co nám ti druzí nejprve navrhovali a pak i nařizovali. Nezalekl se, ale chmury ho nepouštěly, protože už tehdy si dovedl představit, jak to všechno skončí.

A v tomhle rozpoložení jsem ho zastihl 17. srpna 1968, kdy si politici pozvali novináře k pohovoru do Hrzánského paláce.

Ono sobotní dopoledne se vyznačovalo zvláštní atmosférou. Ráno se naši nejvyšší rozloučili na ruzyňském letišti s rumunským hostem, který tehdy krátce po Titevi nás taky přišel povzbudit, ale to už se odvaha příliš mísila s obavami, protože se daly do pohybu jiné síly, což si ne každý uvědomoval.

Ceausescu odletěl do Bukurešti a Dubček rovnou z Ruzyně pospíchal speciálem ~~na~~ na Slovensko, aby v Komárně vyslechl poslední varování Kadára. A zbývající představitelé si se stejným záměrem povolali do Hrzánského paláce novináře.

Přišel jsem na Hadčanské náměstí trochu později a jak jsem tak pospíchal, abych mnoho nezmeškal, zalévaly mě po celém těle čůrky potu, protože bylo dusivé vedro už od samého rána. Nad Prahou se stahovaly černé mraky. Nevím, čím beseda začínala, vpadl jsem dovnitř uprostřed řečí a měl jsem pocit, že herke v salónku je ještě tíživější. Ovzduší tam bylo přímo nabitě statickou elektřinou. Novináři mlčeli, nic si nezapisovali, jen poslouchali, zato politici mluvili jeden přes druhého a chvíli mi trvalo, než jsem pochopil, o čem vlastně jde. Vyrozuměl jsem, že situace je vážná.

Zcela vlevo, ovšem z mého pohledu, ve skutečnosti ~~z~~ tomu bylo opačně, seděl Kapek v kostkované košili, ale nejen tím se lišil od ostatních. Dával najevo, že k nim jaksi nepatří, že s nimi nemá nic společného, a myslel asi víc na nadcházející víkend. Jeho kumpáni se totiž chystali do státní rezervace na Orlík a sem ho zřejmě poslali na zvědy. Oni jistě věděli, co se chystá, a v duchu si už rozdělovali budoucí funkce. Dostali totiž hlášku, že Moskva dala vojskům pokyn k pochodu. Šlo jen o to, kdo teď sehraje u nás roli Gomulky nebo se případně stane příštím Kadárem. V každé vyhlédnuté zemi se přece najde nějaký ten poslušný "babrák", kterému je třeba přispěchta na pomoc.

Poslouchal jsem ty řeči plné vzrušení, výčitek na naši adresu i neuskutečnitelných už pokynů, ustrašených rad, vyzývajících k pokání i zoufalých výkřiků, které měly vyjádřit pozdní lítost. A tu jsem uslyšel ten známý hluboký hlas. Nebyl hlasitý, jen podivně duněl. Říkal, že náš současný život je tancem na hrotu meče, že další osud téhle země visí na velmi tenkém vlásku, který se může snadno přetrhnout a my skončíme pod tímto mečem. Nikoho z přítomných neobviňoval a ne snažil se konejšit, že zase bude dobře, když polezeme ke křížku. Jen konstatoval skutečnost a já si v té chvíli pomyslel, že je cosi rozhodnuto.

Venku se spustila průtrž mračen a my museli počkat, než se ten příval vody přežene, a potom jsme na hradčanské rampě pozorovali, jak se clona deště vzdaluje přes malostranské střechy k Vltavě a pořád dál, až úplně pohltila sochu Žižky na Vítkově.

Přišli v noci z úterka na středu, k ránu obsadili budovu ústředního sekretariátu a zajali především ty, kteří hlasovali pro odsouzení okupace. Byla to většina předvednictva a on mezi nimi. Drželi je kdesi za hranicemi republiky na polních letištích a jejich život skutečně visel na onom příslovečném vlásku, o kterém mluvil na té besedě s novináři a další osud naší země už byl pod tím mečem.

Nevím, jak a kdy byli přepraveni do Moskvy ostatní, pro něj přijel vyšší sovětský důstojník až v sobotu ráno a přikázal mu, aby se připravil na cestu. Neřekl, kam pojedou, a tak se vydal do neznáma a možná i nenávratna. Po mnoha dlouhých hodinách vjelo auto do Kremlu. Tam mu předložili připravený text protokolu, stvrzujícího úplnou kapitulaci. Chtěli, aby podepsal. Četl to dlouho a pozorně, ostatní už měli tuhle ceremonii za sebou a byli rozhodnutí. Čekali, zda i on bude souhlasit. Mlčky zavrtěl hlavou a potom řekl: "To nemohu podepsat. To by byl konec československé samostatnosti a nikdo z nás nemá právo podepisovat tak dalekosáhlé závazky."

Rozčilovali se, křičeli, hrozili se nad haldami mrtvol a potoky krve, aby decentně přikryli osobní slabost, hořkovali aby ohlušili vlastní svědomí. Emocím on nikdy nepodléhal, neboť věděl, že kostým z nich ušitý odpovědnosti nesluší. A když se ho jeden z nich poněkud bezradně ptal "čo mám robiť", neradil ani nepřemlouval, jen znovu opakoval: "Já nepodepíšu." Po opětovném naléhání navrhl, aby se tedy všichni vrátili do Prahy a předložili text protokolu k posouzení parlamentu, doplněnému o sto delegátů z každého kraje republiky. Bude-li většina souhlasit, on se přestane zdráhat. Neslýchaně demokratický návrh, jaký ve zdech Kremlu snad ještě nikdy nezazněl. Předstírali, že nezazněl ani teď.

Znovu ho dovedli a posadili do prázdné místnosti ruských carů, odkud pak francouzským oknem pozoroval nedělně oblečené Moskvy a cizí turisty, promenující po kremelském nádvoří kolem historického děla, zvaného car-puška, kde je také vystaven puklý zvon. Srdce člověka je mnohem křehčí nežli kov zvonu. Oni si chodí bezstarostně prohlížet památky dávných časů a zatím právě teď a tady docela blízko nich znásilňují národ. V té chvíli měl v očích slzy a nebyly to ony, za něž se styděl.

x To znám jen z vyprávění jiných, on o tom nerad hovořil, aby ho snad nikdo nepodezíral, že si sám ještě za živa staví pomník. Někteří vyprávěli mnoho a překotně, aby sami sebe přesvědčili, že se nedalo nic jiného dělat; dokonce si vymysleli, že on to ani podepsat nemohl, když ho k jednání nepřizvali. I o tu čest, kdo věznitele přiměl, aby ho pustili zpět do Prahy, se nakonec mezi sebou přeli. Jen on mlčel a špulil spodní pysk. Výmluvné však byly jeho přivřené oči. V nich se už zrcadlil nadcházející podzim.

Někdo se vzdává snadno a rychle, stačí na něj trochu zadržet a už vytahuje bílý prapor. Někdy i lidé jinak uvážliví mohou podlehnout panice špatných prognóz a nemohoucne složit ruce v klín. Dokonce i ti stateční jen zatnou zuby nad smrtelným lůžkem a smíří se s osudem, když uvěří, že zasáhla jakási vyšší moc. Lékař však vždycky bojuje do poslední sekundy o život svého pacienta. Ten nesmí resignovat, dokud je naděje. Znovu a znovu se pokouší o záchranu, aby si jednou nemusel vyčítat, že neudělal vše, co mu přikazoval jeho slib.

On viděl mnoho lidí umírat, v nemocnicích i jen tak na holé zemi uprostřed zákopů. Snad proto si tolik vážil života. To, že si troufl jako jediný říci: ne, nebyla ješitná póza a nebyl to ani fanfarónský hazard; člověku, který tolikrát hleděl smrti přímo do očí, je cizí falešné hrdinství. Nepřišel na svět, aby umřel, nýbrž proto, aby žil.

Tyhle otázky života a smrti jsme později spolu několikrát probírali, ale to předbímám. Zatím jsme v podzimu r. 1968, kdy ho zbavili funkce v předsednictvu a mysleli, že už mají od něho pokoj. Hned v zápětí je přesvědčil, jak se zmýlili. Jen čtyři zvedli ruku v Národním shromáždění proti smlouvě o

dočasném pobytu cizích vojsk na území naší země a on byl mezi nimi. Deset poslanců se zdrželo hlasování. Zbývající zvedli ruce obě.

Ani to ještě nebyl konec. Když ho v květnu následujícího roku vylučovali z ústředního výboru strany, protože hlasoval proti této smlouvě, pronesl řeč, kterou dodnes lidé ukrývají a čtou potají jako kdysi písmo kacířské: "Hlasoval jsem proti, protože tato smlouva je v rozporu s principy mezinárodního soužití ... postrádá základní náležitost řádné smlouvy - dobrovolnost ... podepisovala se v atmosféře nátlaku ... v přítomnosti statisíců cizích vojáků ... nebyla psána perem, nýbrž hlavními děl a samopalů."

Prošel kalvárií urážek, pomluv a provokací až do gheta, obehnaného hradbami zloby, nenávisti a strachu. Vzal mu stranickou legitimaci a nakonec ho svlékli i z bílého pláště. Ale ztráta vnějších znaků přece nic nezmění na podstatě člověka.

Nelze ho zbavit celoživotního přesvědčení ani poslání. Zůstal tedy i nadále politikem znalým umění léčby. A bylo toho zapotřebí, protože nebyl sám. Na černé listině režimu se nás ocitly statisíce.

Ještě dvě setkání nesmím a vlastně ani nemohu zapomenout. Byla taková nenadálá, nečekaná, překvapivá, že jsem skoro začínal věřit v nějaký důmyslně ukrytý lidský magnetismus, ale ve skutečnosti je to daleko prostší: lidé přece mívají společné známé, aniž to předem tuší.

Byli jsme na návštěvě u přátel nedaleko Poděbrad, kde je mezi řekami Mrlinou a Cidlinou líbezná krajina luk, polí a potoků. Olšiny se tam zhlízejí v hladinách rybníků a u jednoho z nich vyčítavě bíbitaly černokrké potápky, když jsme nešetrně vyrušili jejich siestu. Mnohem přívětivěji nás přijal porybný, který nám daroval párek tloušťů. S nimi jsme pak dorazili k nízkému bílému stavení, kde nás očekávalo to překvapivé setkání.

Na selksé lavici za masívním stolem seděl on, sám taky poněkud rozložitý, a jeho drobná žena Riva. Měl bílou rozhalenku, která nestačila zakrýt kosmatou hrud opáleného barda a

pobavený pohled prozrazoval, že pro něj to shledání není nijak nečekané.

Náš společný přítel měl totiž narozeniny a tak jsme konečně mohli vytáhnout do té chvíle ukrývanou flašku "hajného" a připít mu na zdraví i na to setkání. Ani jsme nemuseli dlouze vykládat jak a odkud se známe a dokonce jsme navázali nit hovoru přesně tam, kde se posledně přetrhla, jako by to bylo včera. On už byl takový bezprostřední, spontánní společník, který sebe ani jiné nezatěžoval nějakými rozpaky nebo formalitami a tím i u lidí zprvu neznámých lámal ledy ostychu.

Měl tehdy dobrou náladu, žertoval a často se ozýval jeho hrdelní smích; to se vždycky prudce zaklonil a zdvihl hlavu, která svítila lesklým potem. Dovedl se báječně chechtat a bylo čemu. Vyprávěli jsme politické vtipy, různé příhody a nedávné minulosti, známé i neznámé historky, jež by jindy a v jiné společnosti mohly působit chmurně a vyvolávat třeba i pocity zoufalství, ale dovedli jsme se přes ně přenášet s úsměvem, který poskytoval úlevu. To nebyl cynismus, ten on nesnášel, ale taky mu byl cizí jakýkoli tragický patos.

Strážlivě uměl zhodnotit, jak se věci mají. Nepodceňoval vážnost situace, v níž se ocitla naše země. Nezahlcoval ty hromadné exkomunikace, protože postihovaly poctivé lidi, nejen ty, ale i celou společnost. O tom nebylo radno před ním žertovat. Vítal však naproti tomu každý žert, který rozptýloval stesky nad rozlitym mlékem a vyháněl z chalupy malověrnou beznaděj. Proto bylo toho dne veselo.

Po druhé, to bylo mnohem později, jsme se ženou zašli na čaj k příbuzným, které bohužel vidáme jednou nebo dvakrát do roka. Jsou to vzácní lidé a jistě bychom si nezevšedněli, kdybychom se vídali častěji, ale to už tak bývá, že pro samý shon zanebáváme sami sebe.

Potutelně se usmívali, když nám otvírali a my šli jako obvykle rovnou do kuchyně, protože tam bývá v tomhle studeném bytě nejtepleji.

Seděl za stolem opět s Rivou, která byla zamlklejší než je jejím zvykem, a taky mnohem vážnější. Bylo to krátce poté, co se neznámí násilníci pokoušeli ji bezbrannou přepadnout

v bytě Na Smetance. Naštěstí byl doma i on a útok darebáků překazil, ale to byl počátek frontálního nátlaku moci na čestné lidi. Najatí zabijáci dostali jediný úkol: šířit strach.

Tak jsem poprvé ho viděl rozlobeného. Najezil obočí a slovy nezvykle tvrdými odsoudil ten vyděračský pokus nejen proto, že se týkal jeho osoby, to bylo až druhotné, spravedlivé rozhořčení v něm vyvolala skutečnost, že metody vládnoucí kamarily tak jednoznačně připomínaly minulost.

Z předloktí jeho ženy ještě nezmizelo namodralé číslo osvětivského koncentračního tábora a ani z jeho paměti nevymizí vzpomínky na fašismus všech barev a odrůd. Teď ~~tedy~~ tedy se s ním setkává i doma před svým prahem.

Násilím ho chtějí přimět k odchodu ze země, která se stala jeho vlastí, vyštvať ho, aby už svou pouhou existencí nepřipomínal jejich zbabělost. Viděl jsem smutek v jeho očích, nikoli však strach. Ten se spíš zračil ve tvářích našich hostitelů, protože i jejich vzpomínky na pankrácké vězení a buchenealdský lágr jsou dosud příliš živé. Nebyla to ovšem bázeň o vlastní život, nýbrž o to, čemu celý svůj život zasvětili.

Pili jsme čaj u dobrých lidí, jen ty vyhlídky do budoucnosti byly jaksi nedobré.

Potom se naše podpisy objevily pod Chartou 77. Nebo by se taky dalo napsat: proto se tam naše podpisy setkaly. Následující výbuch zloby a krvežíznivé vendety jen utvrzoval v přesvědčení, že naše rozhodnutí bylo správné. Tehdy jsem byl v jednom traktátu označen jako jeho pomocník. Autor, který si vypůjčil slovník z Arijského boje, jistě netušil, jakou mi tím prokázal čest. Kdokoliv z nás tehdy potřeboval radu nebo posilu a povzbuzení, zamířil především Na Smetanku do čísla 16. Stačilo vyjet do 5. poschodí a zazvonit. Pro každého si udělal čas a dovedl naordinovat správný lék. Naléval odvahu, ale nikdy neopíjel přehnaným optimismem. Velice střízlivě byly jeho soudy, i prognózy. Jejich společným jmenovatelem byla vždy moudrost.

Chodíval jsem tam často dost, protože v těch dobách se přátelství stávalo jediným opravdovým majetkem pronásledovaných a rozvážná zkušenost nejúčinnější zbraní. Nic nás nemohlo

od těch návštěv odradit. Ani spílání ani vyhrůžky ani ozbrojené strážce před dveřmi jeho bytu. Kdo potřebuje pomoc pro své zdraví, lékaře si vždycky najde.

Sedávali jsme vedle kuchaně u okna, které odkrývá pohled do hlubokých dvorů vinohradských činžáků a někdy, když bývalo parno, jsme stávali na balkóně nad Italskou ulicí, odkud byl pěkný výhled na zeleň Riegrových sadů. Tam pod pomníkem posledního staročeského politika hlídkovala po celé dlouhé dny a noci operativa ministerstva vnitra v šestsettojce. Když vycházel z domu, vybíhali z ní dva civilní strážci jako doprovod a černý vůz se pomalu šinul za ním, kam se jen hnul. S oblibou si vyhledával křivolaké uličky Starého Města a zejména ty jednosměrné se zakázem vjezdu. Aby to neměli tak snadné a aby to vidělo co nejvíce svědků. Jeho pěší túry Prahou byly mnohahodinové a strážci se z těchto cest vracívali řádně uondáni. Ne však on, byl chodec k pohledání.

Nepospíchal, prohlížel výklady, ale ještě více starobylé stavby města, které důvěrně znal. Každý dům tu má svou historii a on ji ovládal jako málokdo. Nejednou jsme se vydali po jejích stopách a odměnou za tu štrapáci mi byl zasvěcený výklad života mnoha generací. A s jakou vervou on nakupoval nejružnější potřeby pro domácnost; síťovka u jeho boku se nadouvala, ale nedal na ni sáhnout, nikdo mu nesměl s nákupy pomáhat. Byl soběstačný.

Ještě k těm našim hovorům, které tolik zajímaly jeho policejní průvodce, že špicovali uši, sotva jsme k sobě naklonili hlavy. Směšné úsilí. Na procházkách, v kuchyni i na tom balkóně říkal vždy jen to, co se snášelo s denním světlem legality, nepotřeboval konspirovat, nedělal nic protizákonného. V tom byla jeho síla. Naopak důtklivě varoval před tím, aby co by mohlo vzbuzovat liché podezření policie a dávat nepřátelům záminku k tvrdým represáliím. Své opovržení vůči nim ovšem netajil a uměl to ubohé počínání špiclů jaksepatří okořenit - snad proto, že sám měl v oblibě ostrá jídla. Jeho slova bývala někdy pepřná, nikdy však vulgární. Měl bytostný odpor k hrubostem a neslušnostem. Ve všech sférách života.

Ještě dlouho bych mohl pokračovat ve výčtu, co jsem si

vždy od něho odnášel. Jednou jedinkrát byl za mnou v našem bytě. A bylo to bohužel naposled. Měl jsem vysokou horečku po nějaké neznámé infekci; zesláblý a takřka netečný k okolí jsem ležel na propoceném prostěradle, když mě přišel navštívit. Prohlédl, proklepal, poslechl, ale bez laboratorního vyšetření a zkoušek nemohl přesně určit příčiny nemoci a nechtěl ani zasahovat do způsobu léčby. Nutil mě jen, abych začal jíst a doporučil převoz do nemocnice. Asi jsem se mu moc nelíbil, jeho chování prozrazovalo starost, i když si dal záležet, abych to nepoznal. Druhý den mě skutečně odvezli do špitálu a tam jsem dva dny problouznil v jakémsi polovědomí, než se podařilo horečku srazit.

Najednou se nade mnou zjevil František. Nevěděl jsem, jestli bdím nebo se mi to všechno jen zdá. Už se šelilo a já vnímal jen jeho šepot a cítil na čele jeho ruku. Nerozuměl jsem co říká a nedovedu ani odhanout, jak dlouho tam byl. Následující den, to bylo pondělí, přišel znovu. Už mi bylo trochu líp, tak jsem ho hned poznal a byl jsem rád, že se za mnou vypravil. Byl celý mokrý, venku už od rána hustě pršelo. Ptal se na teplotu, na chuť k jídlu, na jméno ošetřující lékařky a pak řekl: "Uvidíš, bude zase dobře."

Byla to poslední slova, která jsem od něho slyšel. Ve středu toho týdne ho odvezli s těžkým infarktem do žižkovské nemocnice.

Za tři týdny jsem se vrátil domů a on se ještě pořád zmítal mezi životem a smrtí. Od samého začátku věděl, jaký je jeho stav; byl přece lékař a objektivní nálezy jsou nemilosrdné. Tolik lidí dovedl utěšit, ale sobě nemohl nic zastírat ani tajit. Bojoval statečně, jak byl zvyklý. Nechtěl se vzdát. Vzdoroval 76 dní.

xNepřátelům způsobil starosti i svou smrtí. Přatelům zanechal svůj život. To není málo, když jde o léčbu chorob latentních ve světové džungli politiky. Odkaz je náš.

Leden 1980.

Gertruda Sekaninová-Čákrťová

BYL TO DOBRÝ ŽIVOT

Nemohu si vzpomenout, kdy jsem se s Františkem seznámila. Jeho povaha a vlastnosti, bezprostřednost a lidské teplo vyvolávaly pocit, že člověk se s ním zná odjakživa. A tak, jak naše přátelství nemá blíže určený začátek, ani odchodem Františka onoho smutného 3. prosince 1979 nekončí. Nemění se v pouhou vzpomínku, trvá živě dál.

Rožku 1964 jsme se oba stali poslanci Národního shromáždění. František byl zvolen předsedou zahraničního výboru a členem předsednictva parlamentu. Všeobecně se pociťovala formálnost činnosti a nesamostatnost Národního shromáždění, které mělo plnit úlohu nejvyššího zastupitelského a zákonodárského sboru. Zásady stanovené a vyhlášené v onom roce pro "další prohloubení činnosti Národního shromáždění" proklamovaly některé samozřejmé požadavky, nedotkly se ovšem skutečných společenských kořenů, v nichž byla podstata nedostatků.

František viděl problematiku parlamentu v potřebných souvislostech. Souběžně s celkovou snahou o odstranění překážek a brzd našeho vývoje, usiloval o to, aby Národní shromáždění pracovalo co nejúčinněji. Spolu s rostoucím počtem poslanců usiloval o to, aby parlament přestal být místem, které jen pasívně schvaluje, co už bylo předem definitivně rozhodnuto ve stranických orgánech. /A zásahy přicházely někdy i dodatečně! Například roku 1964 bylo nařízeno urychleně a neveřejně rekovat výsledek hlasování, kterým se Národní shromáždění většinou hlasů vyslovalo pro doplněk k nějakému vládnímu návrhu zákona./

František prosazoval, aby Národní shromáždění uplatňovalo svou ústavní pravomoc jako nejvyšší článek zastupitelské

soustavy a celého systému státních orgánů a aby skutečně projednávalo zásadní otázky ze všech úseků života země. V předsednictvu se zasazoval o to, aby se parlament do hloubky zabýval nejen běžným sledováním, ale koncepčními otázkami politiky, ekonomiky, životní úrovně, kultury a samozřejmě, nikoli na posledním místě, i otázkami jemu svěřené oblasti zahraničních vztahů.

Důležité při tom bylo vytvořit správné vztahy mezi státními orgány a zejména správné pojetí kontrolní funkce Národního shromáždění. Tuto funkci chápal František nikoli jako zasa-
hování do pravomoci vlády a ministerstva, ale jako účel-
nou a plodnou spolupráci. Věděl, že autorita parlamentu se
musí opírat o kvalitu a fundovanost. Proto věnoval velkou
pozornost i metodám práce. Získal ke spolupráci vědecké i
jiné odborníky. Pokládal za nutné, aby Národní shromáždění
mělo moderní, personálně i technicky dobře vybavený aparát.
Staral se o pracovní podmínky tajemníků a ostatních zaměstnan-
ců, stísněných v malých místnostech a zajímal se o jejich dal-
ší vzdělávání. Sám, ačkoli stále vykonával své lékařské po-
volání, neustále sledoval a studoval domácí i cizí materiály
pro svou práci v parlamentě. Dal podnět nejen k soustavnému dopl-
ňování parlamentní knihovny, ale hlavně i k tomu, aby její
hodnoty neležely ladem. Hned na počátku volebného období
upozornil František na nutnost těsné spolupráce s tiskem.
Spolu se zlepšením činnosti parlamentu a se soustavným posky-
továním informací mělo také zmizet chudé a nezáživné zpravo-
dajství, aby veřejnost mohla práci Národního shromáždění sle-
dovat a zajímala se o ni. Vždy měl na mysli zájmy a bezpro-
střední starosti občanů - ať šlo o otázky širšího dopadu nebo
třeba jen o silnici ve vlastním volebním obvodu.

V zahraničním výboru získal František každého člena pro určitý
úsek promyšleně naplánované činnosti. Už z povahy náplně výboru
vyplývala potřeba, aby jeho práce byla spojena s naší proble-
matikou vnitřní, což prakticky vyžadovalo těsnou součinnost
s jinými výbory. Tu František důsledně zabezpečoval. Navíc za-
hraniční výbor za jeho řízení přilákal svou zajímavostí i několik
poslanců, aby v něm pracovali ještě vedle svého původního zařa-

zení.

Často naprázdno vyslovované heslo komplexnosti chápal František v oblasti mezinárodních vztahů konkrétně a dělně tak, aby byly účelně rozvíjeny všechny proudy styků - politické, ekonomické, kulturní, vědecko-technické i např. zdravotnické.

Vytvářel živé kontakty se zúčastněnými ministerstvy, které se neomezovaly jen na občasné exposé ministrů, ale byly soustavné, pracovní a zahrnovaly i referenty, kteří zpracovávali jednotlivé oblasti a měli k dané problematice nejbližší. Sám se často účastnil porad kolegia ministra zahraničních věcí. Do výboru přicházeli podat zprávu o své činnosti titulaři a pracovníci našich zastupitelských úřadů, českoslovenští delegáti z mezinárodních konferencí a organizací, novináři a i z jejich zkušeností a výsledků se vyvozovaly závěry a doporučení.

Svémi bohatými přímými poznatky ze světa i z mezinárodního života a dokonalou znalostí několika jazyků byl František zvláště dobře vybaven k tomu, aby významně přispíval ke stykům Národního shromáždění s parlamenty nebo s jednotlivými poslanci jiných států. Hlavní klad byl však i zde v jeho jasném myšlení a neformálním, přirozeném jednání. V rozhovorech i ve vystupeních v Meziparlamentární unii živě a přesvědčujícími argumenty objasňoval a prosazoval naše stanovisko a zájmy a získával Československu nové přátele.

František viděl pozici a možnosti naší republiky bez jakéhokoliv velikášství. Ale přál si, aby se tato země se svými tradicemi, kulturou, inteligentními, schopnými lidmi výrazněji uplatňovala v mezinárodním životě. Přitom zdůrazňoval, aby se nerozptylovaly hmotné prostředky a síly, ale aby se aktivita soustředila na místa zodpovědně stanoveného přednostního zájmu. Snažil se o to, abychom prováděli aktivnější evropskou politiku, přicházeli s vlastními stanovisky a iniciativou.

Podílel se na koncipování četných dobrých československých návrhů pro Evropskou hospodářskou komisi OSN, které se týkaly spolupráce v oblasti obchodu, dopravy, životního prostředí apod. Ale realizace četných jeho prospěšných podnětů - například

pokud jde o přípravu spolupráce socialistických zemí a Evropským hospodářským společenstvím nebo o normalizaci vztahů s NSR - byla pro nesamostatnost a nepružnost orgánů, jimž bylo vyhrazeno rozhodování, ke škodě věci mařena nebo oddálena. Podobně narazilo na odpor i například Františkovo úsilí, aby v zákonu o cestovních dokladech bylo jasně zakotveno právo občana na vydání pasu.

František měl trvalý zájem o problematiku rozvojových zemí a přes obtíže a složitý vývoj pokládal dekolonizaci za velký jev naší doby. Ve vztahu ke spojeneckým státům usiloval o to, aby se styky rozvíjely - bez frází - k vzájemnému prospěchu, rovnoprávně. Je, myslím, málo známé, že v létě 1968, když byla proti Československu vedena nezřízená kampaň, onviňující je ze zrady spojeneckých svazků, projednával a schválil zahraniční výbor podle programu nové smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci s Bulharskem, Maďarskem a Rumunskem. Tehdy výbor také projednal mezinárodní pakty o lidských právech, které Federální shromáždění pak schválilo teprve po celých osmi letech!

Když se stal předsedou Národní fronty, přestal František vykonávat funkci v zahraničním výboru; zůstával však dále členem výboru a předsednictva Národního shromáždění a podílel se na všech důležitých aktech této doby.

Po 21. srpnu činí Národní shromáždění na své nepřetržité, sedm dní a nocí trvající schůzi zásadní prohlášení a kroky proti intervenci pěti států Varšavské smlouvy a František Kriegel odmítá v SSSR podepsat "moskevský protokol". Když potom v Říjnu parlament projednává "smlouvu o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk v Československu", je František, zbavený mezitím všech politických funkcí, na svém poslaneckém místě a s třemi dalšími z nás hlasuje proti návrhu, který odporuje všem základním principům mezinárodního práva a vztahů mezi státy.

Další období je ve znamení boje proti zastrahování "nedozírnými důsledky" a proti novým a novým ústupkům. Tento zápas se vede i na půdě parlamentu. Trval ještě téměř celý šedesátýdevátý rok: při jednání o podnikových radách, při definici agrese, proti zákazu našich novin a časopisů, proti rozšiřování pověstných

"Zpráv", proti tomu, aby generál Prchlík byl zbaven imunity a vydán trestnímu stíhání, proti revokaci dokumentů, které parlament vydal v srpnu proti okupaci.

V říjnu 1969 jsme pak byli naposledy na zasedání. Proti našim hlasům je přijat bleskově připravený zákon, který má umožnit odvolání poslanců bez účasti voličů. Druhý den budeme my čtyři, kteří ~~my~~ jsme hlasovali proti smlouvě o pobytu sovětských vojsk v Československu, s dalšími třemi poslanci zbaveni mandátu.

Parlament zasedá ve Španělském sále Pražského hradu a o večerní přestávce chodíme s Františkem kolem ztemnělého Sv. Víta. Podobně jako když jsme spolu šli počátkem roku za rakví Jana Palacha, uvědomujeme si tu hlubokou propast mezi tím, co se děje na diktát v uzavřených jednacích síních a cítěním našeho lidu, mezi kapitulací a touhou po svobodě. Jsme strašně smutní, ale ne beznadějní. Ani později ne ...

Nemožnost pracovat v dosavadních formách neznamená odsouzení k mlčení. A my nezapomínáme ani na parlament a občas mu napíšeme: v roce 1975 mu posíláme spolu s Františkem Vodslonem první podrobný dopis s návrhem, aby se ve světle helsinské konference neprodleně zabýval obnovením naší suverenity a do-
držováním lidských práv.

František byl vzácně harmonický člověk. Jeho vlastnosti se doplňovaly a vzájemně zvyšovaly svou hodnotu. Nekompromisnost v zásadních věcech, temperamentní spravedlivý hněv a rozhořčení - a citlivé, čínorodé pochopení pro problémy a obtíže druhých. Váha jeho uvážlivosti a zralé moudrosti spočívala v prokázané odvaze a statečnosti.

Myslím, že s celkovým postojem k životu v celé jeho mnohostrannosti souvisel jeho hlad po vědě. Když už nesměl pracovat jako lékař - a tento zákaz vztahující se na sebemenší praktické pracoviště ho zasáhl velice hluboko - neustále sledoval vývoj v medicíně. Nikdy nepřestal sledovat a analyzovat světové dění, všímal si nových jevů a vyvozoval závěry. Byl přesvědčen, že přes zvraty, překážky a porážky vývoj směřuje k větší svobodě jednotlivce a národů.

Důkladně znal naši historii a odmítal nevěcné a povrchní

srovnávání našeho osudu s národy, jejichž vývoj probíhal jinak. Miloval českou a slovenskou přírodu a od konce války prošel s Rivou nejen jejími známými a slavnými, ale i skrytými a skromnějšími krásami.

V každé životní situaci potřeboval František kulturu. Myslím, že mezi jeho oblíbené autory patřili především Jaroslav Seifert, Hrubín, Ota Pavel. Je všeobecně znám případ, kdy mu bylo brutálně znemožněno zúčastnit se vánočního pořadu Chorea bohemia na Žofíně. Ale i při nepřetržitém policejním dozoru chodili Krieglovi do divadla, na koncerty, do Violy, a pamatují si nesčetné krásné večery, kdy jsme prostě nebrali na vědomí doprovázející strážce, kteří buď spěšně obsadili sedadlo v naší těsné blízkosti nebo unuděně čekali ve foyer.

František měl krásný smysl pro humor. Jeho častý, mladistvě vybuchující smích vyvěral z jeho jasné, vyrovnané mysli. Mám před sebou fotografii ze svatby svého syna - František je na ní veselý uprostřed mladých lidí.

Víc než jen osobní je, myslím, má vzpomínka na Františka, jak nepříteliš dávno u nás v křesle, zahalen kouřem četných Ligerosek, končí dlouhý, v pohodě vedený rozhovor slovy: "... a víš, když se dívám zpátky - byl to dobrý život..."

Jiří Hájek

TAKÉ JSEM MĚL ŠTĚSTÍ HO ZNÁT

To je má úvodní myšlenka při jakékoli vzpomínce na Františka, opravdového, statečného člověka. Člověka tak mnohostranného: lékaře a vědce, kultivovaného znalce a milovníka umění, vzdělaného politika a státníka v pravém slova smyslu, polyglota a přáteli na celém světě a přitom vřelého vlastence, mlujícího hluboce národ, jež si doslova zvolil, bojovníka ducha i zbraně v zápase za život, pravdu, spravedlnost, za člověka. Tak byl mnohostřanný, že je až neuvěřitelné, co vše dokázal - a tak dobře - dělat v době, která obyčejného člověka stíhá kletbou nutné specializace a nutí myslet jen s nostalgií, obdivem a trochu se závistí na ony "obry ducha i činu, vášnivosti i charakteru", lidi renesance ...

Dávno jsem o něm slyšel od svých přátel z nejrůznějších oborů. Pak jsem jej poznal - nejdřív jen nakrátko, když jsem se při návratu ~~na~~ z cesty po Latinské Americe v pohnutém roce 1961 zastavil na Kubě a setkal se s ním i s Rivou, kterou jsem znal z dřívějšíka. Byli oba bezprostřední a cítil jsem se s nimi okamžitě jako mezi přáteli. A měl jsem možnost poznat a pocítit i opravdovou úctu, obdiv a vděčnost kubánských přátel za velkou práci, kterou tam vykonal při organizaci kubánského zdravotnictví, i za opravdové pochopení, které velmi konkrétně a účinně projevoval vůči problémům země a lidí.

Pak jsme se za delší dobu sešli dvakrát, v roce 1964 a 1965, když František jako předseda zahraničního výboru Národního shromáždění přijel s československou delegací na zasedání Valného shromáždění do New Yorku, kde jsem tehdy pracoval na naší stálé misi. Zaujal nás nekonvenčním a odpovědným přístupem k otázkám, které byly předmětem jednání a debat světového fora, anebo se v nich nepřímě odrážely. Jeho

připomínky v našich poradách i osobních rozhovorech svědčily o velké vzdělanosti i zkušenostech, o schopnostech rychle se orientovat a zůstattevřeným i názorům druhých, bez všelijakých schémat a stereotypů, zakořeněných v řadách delegátů zemí naší skupiny. Realistický a perspektivní byl zejména jeho vztak k problematice "třetího světa" rozvojových zemí, právě tehdy s plnou vahou vystupující na aréně OSN. Nám, kdo jsme dlouhou dobu žili daleko od Prahy a byli do značné míry absorbováni většími či menšími problémy OSN a upoutání i sledováním vývoje americké společnosti, dal mnoho i v diskusích o tom, čím žil domov, signalizováním krizových momentů konfliktu mezi tvůrčími silami naší společnosti a strnulým mocenským systémem a přispěl k jejich lepšímu chápání i ke korektuře leckterých pohledů získaných sledováním tisku i jiných zpráv z domova.

Ale v plné síle jsem jej poznal teprve v roce 1968, kdy ta krize dozrála a vyústila v obrodný proces. Viděl a slyšel jsem jej mnohokrát, zblízka i na dálku, jako účastník jednání či jako posluchač nebo divák jeho vystoupení, obracel jsem se k němu o radu nebo odpovídal na jeho dotazy; vždy jsem velice přesně chápal a cítil, že mu jde o věc, o opravdové poznání a pochopení, o pevný směr úsilí pomoci naší společnosti, aby překonala to, co ji svírá ještě jako pozůstatky strnulého mocenského systému, aby plně rozvinula své tvůrčí síly a schopnosti a demokratizací se stávala socialistickou nejen podle jména. V jeho slovech, gestech i postojích nebylo ani stopy po nějaké starosti o popularitu či dokonce o mocenskou pozici nebo funkci. Často bylo znát, jak se brání tomu, aby rozhodování, jehož se účastní, nezapadlo do vyjetých kolejí zaběhlé rutiny či samoučelnosti mocenských struktur. Právě při něm jsem cítil, že práci řídicího orgánu na kterémkoli stupni chápe jako službu. Službu nikoli deklarativní - jako službu Dělnické třídy, Straně nebo Lidu /jako schématům vytvořeným k obrazu a šabloně těch, kdo jim chtějí spíš vládnout než opravdu sloužit/, ale jako skutečnou, účinnou službu v nejlepším slova smyslu; službu živým, konkrétním lidem, kteří mají vlastní hlavu a srdce, které je třeba jako takové

respektovat a právě proto být k nim pravdivým, říkat jim pravdu i když je někdy nepříjemná, a přesvědčovat je o nutnosti něčeho, co pro ně není třeba nejpríjemnější ani nejlehčí, ale o čem jsme hluboce přesvědčeni, že je v jejich zájmu. Po té stránce František nikdy, ač člen nejvyššího politického orgánu a nositel nejvyšších funkcí, nevystupoval z pozic profesionálního politika. To jsem cítil, i když jsem se teprv dodatečně dověděl, že i tehdy, při plné absorbovanosti problematikou tak závažnou, nepřestal být především lékařem. Bylo to znát, že k politickým úkolům přistupuje právě z této pozice: z pozice odpovědnosti za řádný a úspěšný průběh procesu ozdravení společnosti, jež se vymanila z ochrnutí stalinismem. V tom byl asi jiný než většina těch, kdo s ním byli ve stejných orgánech. Právě proto, že to byl onen motiv služby životu a člověku i lidem, který z něho činil nejen vynikajícího lékaře, ale i přesvědčeného komunistu, vedl jej do mezinárodních brigád ve Španělsku i na frontu boje na Dálném Východě, do zápasu o socialistickou transformaci naší společnosti i proti jejímu ustrnutí a degeneraci, za demokratizaci a tím ozdravení a nástup do vyšší, další ~~stavky~~ etapy socialistické revoluce. Proto ani v tomto boji neváhal vystupovat se vší rozhodností proti těm, kdo jej konzervativně brádili nebo se snažili svést z jeho směru, ale i proti těm, kdo v rozčilené netrpělivosti radikalismu se dávali oslnovat zvučností vlastních velkých slov a podceňovali souřadnice časového i prostorového umístění "pražského jara" v historii. V tomto naprosto věcném, osamobněném a proto tím všeleji zaujatém postoji byl asi dost osamocen. Dal mi to znát několikrát, když jsem k němu přišel pro radu v otázkách, týkajících se právě onoho postavení naší věci v prostoru a času. Netajil se obavami nejen z vnějších tlaků, z intrik vnitřních nepřátel obrody a z neuváženosti jejích příliš horlivých přívrženců, ale i ze slabin práce samého vedení, odpovědného za ni. To bylo zejména při odletu do Čiernej, při návratu z Bratislavy a ve dnech klamné euforie po něm.

A přece v jeho pohledu, spatřujícím nebezpečí v plném rozsahu, nebylo nic demobilizujícího, panikařského. Naopak:

důraz na potřebě vytrvat, neustupovat, nedat se vyprovokovat a činit vše k opravdové konsolidaci, jež umožní obstát i v nejtěžší bouři.

A on skutečně obstál - jako ostatně obstála i naše společnost právě díky působení lidí jeho druhu. Dověděl jsem se o tom vlastně jen nepřímou: byl jsem mimo republiku oné tragické noci z 20. na 21. srpna. S několika soudruhy ve stejném postavení jsme sledovali statečný postoj našich lidí v rozhlase a snažili se vlastním působením držet krok s nimi. O jednání v Moskvě, kam byl přivezen i František, jsem se dověděl z rozhlasu i tisku. Také komuniké o tomto "jednání" jsem četl ještě za hranicemi, v situaci, kdy jsem si nebyl jist možností a účelností návratu. Zpráva o tom, že František odmítl podepsat protokol, jenž byl základem tohoto komuniké /a sám nebyl nikdy zveřejněn/, byla pro mě i ty, kdo byli se mnou, jedním ze znamení, že je třeba se vrátit a pokračovat v obraně toho, co lze ubránit. Dovedl jsem si jen přibližně představit, v jaké situaci byl on i ostatní; tím víc jsem ocenil jeho rozhodnutí. Sám mi o tom nic neřekl; byl i v tom nepřitelem slov, která byť střízlivá, musila svědčat o jeho velikosti. Když jsme se setkali, hovořili jsme právě o tom, co třeba bránit.

Od té doby jsme se setkali mnohokrát. Poznával jsem ho stále líp a byl mi stále bližší, přičemž jsem si ho musel stále víc vážit. Dovedl bojovat za svou ideu i ve ztížených podmínkách. Byl mně i mnohým ostatním také v tom příkladem. Zachoval si přitom stále věčný postoj, střízlivý odhad situace a perspektiv, i vůli právě v těchto podmínkách vytrvat. Také v nich spojoval postoj nesmlouvavého bojovníka proti násilí a lži s účinnou konkrétní pomocí opravdového přítele každému, kdo v jeho okolí takovou pomoc potřeboval. Nešetřil času ani sil, aby zjistil, kde je takové pomoci třeba, a aby ji poskytl jako lékař či jen jako blízký, opravdový člověk. Dovedl vyjádřit stanovisko stejně tak k událostem, jež se odehrávaly na dějišti mezinárodní politiky, jako k tomu, co sužovalo či znepokojovalo kohokoli z jeho přátel i z osob, které k němu poprvé přišly žádat o radu či ptát se na názor.

Zůstával přitom stále otevřeným, upřímným, vpravdě demokratickým člověkem, s velkou přesvědčivostí i s neodolatelným smyslem pro humor. Právě proto působil velice účinně při utváření neformálního společenství těch, kdo se rozhodli přes nepříznivou situaci pro aktivní občanství. Jako jeden z prvních signatářů Charty 77 měl vynikající účast v tvorbě atmosféry, v níž toto společenství vyrůstalo a odolávalo ~~se~~ represivním aktům a šikanám mocenských orgánů. Obdivuhodný byl jeho přístup k mladým lidem, kterým se ani mentorsky nenadřazoval ani lacině nepodbízel a vytvářel opravdový, přátelský vztah, jenž pro něj znamenal mnoho. Také toto pro něho nové prostředí dokázal obohatit myšlenkami, podněty i osobním příkladem.

Byl člověkem moudrým, spravedlivým, pravdivým a statečným. Chybí a bude chybět všem, kdo měli štěstí se s ním setkat a kdo mu vděčí za mnoho, tak mnoho.

Klička Otto

NEPOMÍJIVÝ PŘÍKLAD A CENA ČLOVĚKA

Památce MUDr Františka Kriegla

Pokládám si za čest, že jsem do značné míry zblízka, byť s přestávkami, vyžádanými naším socialistickým světovým názorem a oddaností revolučnímu hnutí, sledoval tetivu života MUDr Františka Kriegla v křivkách peripetií vývoje. Byla přímá, pevná a nepomíjivá.

Poprvé to bylo ve studentském levicovém hnutí v polovině třicátých let. Na jménech tehdy nezáleželo. Jejich nositelům také nezáleželo vůbec na počtách, okázalosti nebo osobním prospěchu. Pouze na vzdělanosti, čestném přesvědčení a službě ideálu. Brzy František odešel s rozhodnými, nadšenými a obětavými do řad obhájců pokroku a lidské důstojnosti a života do centra bojů, do mezinárodních brigád do Španělska a na Dálný Východ - už jako lékař. My mnozí jsme brzy poté odešli do ilegality a na dlouhá léta do nacistických kázní a koncentračních táborů - ať jsme byli po promoci nebo z fabrik. Poznali jsme a také pochovali mnoho krásných lidí. Potkali jsme mnoho hrůzy a nelidskosti. Nikdy tom František nemluvil, když jsme se náhodou vrátili. Šlo mu o to hrůzu a nelidskost eliminovat.

Pracovali jsme skoro tři roky v předsednictvu krajského výboru KSČ v Praze. V únoru 1948 jsme byli po řadu dnů a nocí pohromadě. František byl rozhodný. Byl motorem na svěřeném úseku organizace. Nechápatelší nebo pomlouvači mu to vytýkají. Ale jeho motorem bylo plnění odkazu ušlechtilých lidí a pocit, že pokračují mnohaleté boje. Cítil jsem s ním, že ho žene touha brzy začít uskutečňovat ideál za lepších podmínek, ale při tom zůstal vždy lidský. Je pravda, že nám tehdy ideál zakryl stahující se mraky. Až padesátá léta začala otvírat

výhled na temné obzory. Citelně se Františka dotkla. Když jsem jako se představitel Československa v řadě zemí vrátil domů a začínal si klást otázky a nepochápat, neslyšel jsem v jeho hlase hořkost nebo odraz pocitu křivdy. Přestože byl sražen a nelidsky atakován, našel si vždy cestu jak pomoci člověku, vědomostmi a pevností ducha. Za všech okolností personifikoval svým jednáním Hippokratovo heslo: "Salus aegroti - suprema lex". A aplikoval je moudře a dovedně jako morálku politiky pro lid.

Na začátku šedesátých let, když začala být dogmatismu odkrývána maska zastírající nelidskost, byl rehabilitován, ale nespoléhal se na automaticnost vývoje. Když se vrátil jako vážený poradce v etice a organizaci zdravotnictví z Kuby domů, stal se poslancem a předsedou zahraničního výboru Národního shromáždění. Jako náměstek ministra zahraničí pro západ jsem se s ním rád a přátelsky často vídal. Zaváděl širokou a hlubokou informovanost poslanců a lidu, odstraňoval z parlamentu znamení žvanírny, všestranně, vážně a věcně posuzoval problémy, skromně a trpělivě vyslechl a prozkoumal názory a hledal a nacházel cesty jak přímo upozornit vedení strany na nesprávnosti. I u prezidenta Novotného hledal skuliny v brnění moci, které ho obchvátilo. Srozumitelně a bez velkých slov a s místným humorem rozplétal uzly problémů silou svého přesvědčení o nevyhnutelnosti práce pro pokrok, spravedlnost a skutečné svobody člověka, dříve či později, kdekoli na světě.

Neproklamoval to. Fráze mu byly cizí. Cílevědomě to prováděl a nikdy neopustil. Demonstroval to v r. 1968, kdytomuto ideálu evitla u nás naděje, dostala materiální lidskou sílu a protrhla dlouhodobě slepovanou hráz klamu. A František stál na čele proudu poctivé většiny našich národů, na němž zůstal i jako vězeň v Moskvě a jako nositel uznávaného znamení Charty 77.

Dějiny se dají chvíli falšovat. Mohou i různě charakterizovat různé vedoucí lidi. Na čas se dá možná tvrdit, že to co bylo nebylo, nebo naopak. Nikoli však natrvalo nebo v nitru

čestných lidí. Prezident Tito mi při loučení v r. 1970 řekl: "Prohrajete to - ale československý leden 1968 vedje do dějin". A dějiny a nitro se příliš nezdrží u snahy deklasovat, ponížovat, šikenevat přímé lidi, opovrhovat pietou a u odnímání zasloužilých řádů. Zaznamenají to jako opovržením hodný, odstrašující příklad antihumanismu a antivilizace, které však, žel, působí fyzicky škodlivě jako neviditelné ionty nespravedlnosti i na silné a racionálně povznesené povahy jako měl František. Pro dějiny a nitro jsou nepomíjivé jen hvězdy, které budou vždy charakterizovat MUDr Františka Kriegla: příkladná důslednost, zásadovaost, rozvážnost a statečnost v zájmu lidskosti a povinností a práv pokrokových, svobodomilovných a mírumilovných lidí, především vlastního národa. Úcta k nositeli těchto hvězd přetrvá i smutek nad jeho odchodem. Ta zůstává. Nelze ji odejmout.

Václav Slavík

MŮJ DÍK FK

Je to určitý paradox. Myslím na bohatý, naplněný život Františka Kriegla, četné osobní vzpomínky se při tom derou z paměti. A přece se mi o něm nesnadno píše. Proč tomu tak je? Působí na mě ta nenadállost odchodu nebo jiné okolnosti včetně skutečnosti, že dnešní dny příliš nepřejí otevřeným, zásadním pohledům na nedávnou minulost? Myslím, že paradox, o němž hovořím má další hlubší příčiny. Především opravdovost tohoto života je podle mého nepřitelem snadných hodnocení a každé mnohomluvnosti. Zesnulý o sobě nikdy příliš hovořil; pokud vím, nezanechal žádné memoárové zápisky, které by teď usnadňovaly naše rozmyšlení. V tom jako v jiných záležitostech se projevovala jeho až přílišná skromnost. Byl sám k sobě náročný, v ničem si neslevoval a tak i v době své největší aktivity se dál plně věnoval svému poslání lékaře, byl tady pro druhé.

Je nesporně významnou a nutno říci takovou politickou postavou, která se vymyká jednoduchým, schematickým závěrům. Jestli má být moje vzpomínka krátká příspěvkem k biografii FK snažím se, aby vyrůstala z pochopení jeho myšlenek a konání, ze světa, který ho obklopoval.

Prožil jsem s ním především v letech 1967-69 mnoho důležitých politických událostí a situací, budu je mít ještě často před očima. Stáli jsme spolu v jedné řadě, uvažovali nad problémy socialistického vývoje v Československu a snažili se přispět k tomu, aby odpovídal demokratické vůli lidu, tradicím naší země a byl přínosem mezinárodnímu dění. Ovšem tyto obecné pradávy měly svou konkrétní podobu. Kam jsme v našich vlastních představách o vyspělé socialistické společnosti dospěli, to vcelku, jak jsem přesvědčen, plně odpovídalo základním programovým

dokumentům Komunistické strany Československa z jara 1968.
Nic víc a nic méně.

Viděl jsem a vidím dodnes v FK především komunistického aktivistu, který šel dobrovolně bránit demokratické Španělsko proti fašismu a potom v duchu obdobné výzvy do Číny; živě se podílel na výstavbě nové osvobozené republiky, byl spolutvůrcem socialistického zdravotnictví, aby později předával jeho pozitivní zkušenosti na lidové Kubě; má své zvlášť důležité místo ve snahách o obrodu socialistické společnosti.

x x x

Seznámil jsem se s FK až velmi pozdě v období před XIII. sjezdem KSČ. Naše první setkání se v té době odbyvala výlučně při kolektivním posuzování různých podkladových materiálů k mezinárodní problematice. Vím, že mě od první chvíle jeho vystupování zaujalo. Býval věcný, každé tvrzení, každou tézi se snažil dokládat množstvím základního faktického materiálu. Viděl jsem, jak z něho mluví značná praktická zkušenost. Důležité tehdy z mého pohledu bylo, že chápal mezinárodní vztahy velmi všestranně nejen ve spojitosti politických a hospodářských problémů, ale také kulturních a dalších společenských činností. Chtěl, aby se také tak projevovalo naše československé působení na mezinárodní dění. Domnívám se, že tím přispíval k dynamičtějšímu chápání zahraniční politiky a k tomu co bylo později vyjádřeno jako nutnost její větší aktivizace.

Přicházela další setkání a nové důležité momenty veřejného dění. Podobně jako u mezinárodních problémů poznával jsem jeho zájem a názory na otázky kulturního života, ideový zápas u nás doma a ve světě, mnoho se zabýval postavením a úlohou mladé generace.

Jestli jsme se tehdy začali seznamovat v diskusích a jednáních o jednotlivých společenských problémech, pak rok 1968 tak jako před ostatní postavil před nás politickou problematiku v celé šíři. Mohl bych dále vzpomínat a vybavit si různá setkání s FK, která myslím nebyla nikdy formální, ale přinášela nám oběma podněty pro další činnost.

Jasně ovšem je, že co nejúplněji vyjádřit myšlení a konání FK z té doby mohou dokumenty, protokoly z různých jednání,

jeho vystupování na zasedání politických orgánů, projevy na schůzích a aktivech. Charakteristické pro něho bylo soustředění se na podstatné, základní věci. Myslím, že se nevyhýbal žádným požadavkům, které na něho byly kladeny, chodil na setkání na nejvyšší úrovni stejně jako reagoval na pozvání mezi své voliče a do základních organizací.

Chtěl bych z těchto několika stručných nacítrnutých poznatků vyvodit další závěr a sice, že FK byl přesvědčen o velké tvořivé schopnosti lidí. Musím totiž říci, a to se nevztahuje jenom na toto období, že se FK neuzavíral diskusím, měl rád polemiky. To znamená, že vytvářel kolem sebe ovzduší aktivní účasti přítomných, často sám nové problémy vykládal ve formě otázek. Také naše vzájemné přátelství bylo po všechny roky až do nedávných dnů poznamenáno častými diskusemi. Chtěl bych hned dodat, jestli já byl v těchto rozmluvách podle jeho soudu obyčejně tou optimističtější stranou, pak FK zase, jak se ukázalo, tou realističtější.

Jak se mi to jeví, dají se velké věci ve své podstatě, vyjádřit prostě. Významný čin, který teď mám na mysli - postoj FK ze srpna 1968 - ovšem předpokládá nahromadění značných zkušeností a vyžaduje vytrvalost a odvahu.

Domnívám se, že není pochyb a vrcholu politické činnosti FK právě v tomto období. Jestli zůstaneme u podstaty, musíme říci, že FK opravdu do důsledku hájil všeobecně přijatou československou politiku a její linii. Činit tak za všech okolností bylo jeho velikostí. Každé jiné hodnocení se odchyluje od pravdy.

V postoji FK se politické krýlo s lidským, dokázal, že jeho předsvědčení bylo hluboké. Nebylo to pouhé gesto, chtěl aby se o otázkách a problémech jím vyjádřených, a které obdobně po-
ciťovaly široké vrstvy československého lidu, skutečně jednalo. O opravdovosti, zásadovosti a reálnosti tohoto postoje svědčí skutečnost, že ani s odstupem doby neztrácí ale naopak nabývají tyto otázky v naší přítomnosti a v současném světě na významu.

Naše vzájemné vztahy a styky pochopitelně neskončily rokem 1969. Stýkali jsme se dál dost pravidelně, ačkoli Františkovi Krieglovi byly stavěny do cesty různé překážky a omezení.

Těžce myslím nesl, že nemohl vykonávat ani normální práci lékaře. Zůstával však nadále družný, rozvážný při posuzování nejrůznějších událostí, vyrovnaný.

V paměti mi zůstávají především dvě další vzpomínky. První se týká chvále, kdy se FK přece jen poněkud rozhovořil o svém životě. Politickou činnost v době vysokoškolského studia charakterizoval především vášnivými dlouhotrvajícími diskusemi v tomto prostředí a na dělnických shromážděních. Zvláště vřele a s určitou nostalgií si připomínal skvělé lidi, které poznal v době španělské občanské války. A následovalo líčení jak hrozná je válka v džungli, kdy boj a padlí změní její věčnou zeleň a pestré barvy na šed a vše dostane beznadějný kolorit. Nadšení, které prožíval v rpních chvílích osvobozené republiky srovnával s tím nejkrásnějším co prožíval mezi lidem Španělska. A nakonec prohlásil, že nic není snadné, nebyly jen radosti a nové naděje, ale také těžkosti a zklamání. Přece kdybych mohl, žil bych ten život znovu, šel bych stejnou cestou, končil ...

Nakonec jsem dlužen vzpomínku na poslední dny. Rozloučil jsem se s ním, když mi na lůžku nemocnice naposledy podával ruku a posílal pozdravy všem přátelům. Nebylo mu dobře, natáčil se ke stěně, schoulil se do sebe a mě v té chvíli napadlo, že mu hlavou probíhá film se vším nejdůležitějším z jeho života. Omlouval jsem se mu v duchu, že jsem ho vyrušil. On mi pak za pár dní vzkazoval, abych mu prominul, že se mi nemohl víc věnovat. Též jeden z jeho příznačných rysů - pozorný k lidem za každé situace. Proto tak snadno dovedl ~~se~~ vcházet ve sty s dělníky, intelektuály, mladými lidmi ...

Věnoval se nám s plným zaujetím. Zanechal nám příklad bohatého a plodného života. Proto jsme povinni památku na něj uchovat jako trvajícím dílo.

Soudruh František Kriegel zemřel, ale já ho vidím jak stále kráčí společenskými strukturami.

Únor 1980

Josef Stehlík

ZA FRANTIŠKEM KRIEGLEM

Psát o Františkovi není jednoduché. Četl jsem pěknou řádku vzpomínkových článků, které psali povolanější, než jsem já. Ve všech těchto člancích se obráží přebohatý život našeho Františka, život hrdiny, vpravdě bohatýra. V těchto člancích bylo řečeno všechno snad: Popsány prosté poměry, z kterých vyšel, chudoba, v které studoval lékařskou fakultu, aktivní účast v levicových, marxistických studentských spolcích. Byl zde vzpomenut jeho vstup do komunistické strany, popsána slavná bojová cesta Španělskem a dalekými bojišti druhé světové války. A český vědec po právu napsal, že František zachránil čest Komunistické strany Československa.

Co více říci? V hlavě se mi promítají útržky vzpomínek, jakoby filmu, na Františka. Několik setkání v roce 1967, vidím ho na zasedáních ÚV KSČ. V pohnutých srpnových dnech jsem byl pověřen, abych převézl jeho Rivu na Pražský hrad, kde se František tehdy ještě těšil státní ochraně prezidenta republiky. Objali jsem se, děkoval jsem mu za statečnost. Vidím, jak skromě mluvil o tom, že se nebál. "Ve Španělsku jsem si zvykl chodit v dešti střel".

Ale o tom všem se mi nechce mluvit, o tom budou psát povolanější než jsem já.

Vzpomínám, že František přišel s Rivou několikrát na návštěvu k nám domů. Ano, teprve teď vidím, že mám téma. Františkovy návštěvy u nás patřily především našim pěti dětem. Od první chvíle si je uměl získat. Vždy jsem měl pocit, že ovládá všechnu dětskou problematiku. Sport, literaturu, muziku, školní problémy a já nevím, co všechno. Jeho osobnost děti přímo přitahovala. A František byl ve společnosti dětí šťastný. Myslím, že někdo řekl - kdo umí

najít cestu k dětem, je velký člověk.

František přijel vždy zvlášť rychle k našim dětem. když jsem se octl ve vězení. V takových chvílích prý byl vážný. A jakoby pro sebe pronesl: "Tyto děti nemějí mít hlad".

A za tohle, za Tvůj život, Ti Františku děkujeme.

Snad jenom musím dod_a^I, že pro nás jsi nezemřel. Jako otec neumírá synovi. Pro budoucnost bude platiti to, co jsem nedovno řekl Tvé Rivě. My, živí, se musíme chovat tak, abys s námi mohl být spokojen.

Jiná cesta není.

Erika Madlecová

TŘI SETKÁNÍ

10. duben - na kalendáři mám poznámku F. K. Jsou to první narozeniny bez něho. V paměti se neodbytně střídají jednotlivé záběry, momentky, slova.

Pracovna v Krči - jediné místo ze všech "prominentských předpokojů" kde není trapné čekat. Někde za těmi dveřmi se koná velká vizita. Konečně vchází chumel bílých plášťů; doktor Kriegel doplňuje poslední pokyny, mizí poslední sestřička. Usedáme: "No, a co máš teď ty?"

Nevím už, co jsem měla za papíry, ale ten pocit, co tam člověk mívá, si pamatuji dodnes. Přece jen je možné spojit řízení státu s občanským povoláním. Není to utopie! Lidičky, dovedete domyslit co to znamená, když politiku dělá člověk, který není na politice závislý?

Je jaro a všechna okna jsou otevřená. Když v blízkosti tohoto státníka zasviští poplašná siréna, je to vždycky jenom záchranka - policie je tu zbytečná.

A zase jiné čekání - tentokrát jen na chodbě a místo bílých plášťů se kolem hemží uniformy. Kromě ostrílených bezpečnostních kozáků jsou tu dnes zřejmě i posily stažené bůhví odkud. Sedíme a čekáme na koho a proč přijde řada. Někde za těmi dveřmi se koná Patočkův pohřeb. Kriegel pokojně nabízí cucací bonbony, vypráví a komentuje jako doma v kuchyni. Přibíhá nějaký vyplašený posilový orgán: "Kriigl! Kriigl!" "Je tu někde nějaký Kriigl?" - obrací se na naši skupinku. "Jsem doktor František Kriegel", říká zvolna a důrazně on, který si nikdy v životě nepotrpěl na titul, klidným pohybem vytahuje vyžádanou legitimaci a vstává. Dívám se za nimi jak odchází k výsledku ne veden, spíše doprovázen mladíčkem, který snad ani neví, vedle koho tou chodbou jde. Je zase jaro, ale všechna okna jsou zavřená. Přes skla a mříže ječá sirény policejních vozů. Svážejí sem další zadr-

ženě.

Nebo mezi tím to setkání, o kterém vůbec on nevěděl. Došlo k němu bezprostředně poté, co se vrátili z Moskvy. Praha byla rozjitřená, vládla tu psychóza obleženého města. Časně ráno jsme jeli vozem přes Klárov, když šofér náhle zastavil. Před několika dny zde zastřelili mladou ženu. Místo bylo označeno ručně napsanou tabulkou, ležely tu včerejší květiny. Přes přední sklo jsme viděli, jak tam právě přistoupil František Kriegel. Těžce poklekl, položil květy a políbil zem. Ulice byla skoro prázdná. To nebylo gesto pro veřejnost. Ani pro nás ne, co jsme se staženým hrdlem ztichli ve voze. "To je ten, co nepodepsal!" vyhrkl můj spolujezdec.

V tom gestu, jehož bezděčnými diváky jsme se stali, bylo tolik lidské bolesti, tolik pokory a úcty, ale i vděčnosti z vědomí, že nezůstal sám, že právě díky těm neznámým nezlo-
meným lidem se vrátili domů a mohou bojovat dál. Byl to jiný Kriegel než ten, který vždy dával najevo lhostejný odpor k výhrůžkám a strachu, s nímž nemohlo pohnout nic, než nové poznání. Na tom klečícím skloněném člověku bylo vidět, že jeho pohrdání smrtí nikdy nebylo pohrdáním životem. Že dovedl do hloubky pochopit oběť té mladé ženy právě proto, že i on sám již prožil všechnu tíži takové oběti. Nevnímal nikoho kolem, po nikom se neohlédl. Vstal pomalu a pohroužen sám v sebe zvolna kráčel k budově předvednictva vlády. Ani to jistě nebyla lehká cesta.

Je 10. duben. Jsou to první narozeniny bez něho.

Aleš Lederer

ČLOVĚK S ODVAHOU - PAN DOKTOR FRANTIŠEK KRIEGL

"V politice musí každý napřed sám se sebou a se svým svědomím býti urovnán a přesvědčen, že nic nespravedlivého a nic pro vlast škodlivého nežádá, apk ale, když jednou toho přesvědčení nabyl, nesmí se také báti a ostýchatí toto své přesvědčení jakožto věc dovolenou a poctivou před každým, a buď si to císař sám, vysloviti a zastávati. Jen takovým způsobem může opravdu svoboda práva vzniknout a pro budoucnost se ustálit."

/Karel Havlíček Borovský/

Má první vzpomínka na pana doktora Kriegla spadá do srpnových dnů roku 1968. Tenkrát mě bylo patnáct let a situaci po okupaci jsem posuzoval tvrdohlavě a emocionálně. Proto jsem tak moc obdivoval tvrdohlavost pana Kriegla na jednáních v Moskvě. Jednal jako chlap a to mělo u mladého člověka obrovskou váhu. Po osudových jednáních v Moskvě přišly osudové závazky, které na sebe přijali českoslovenští politici jako výraz odhodlání nalézt řešení a východisko z tehdejší situace. A tehdy jediný pan Kriegel nepodepsal výsledky moskevských jednání, jediný nepřijal ponižující závazky, jediný neprojevil "státnickou moudrost", jediný v sobě zachoval lidskou důstojnost, odvahu k rozumu, pravdě a čestnému jednání, jediný jednal jako svobodný člověk. A tak následovalo, že doktor Kriegel zmizel z politické scény stejně rychle jako politika pražského jara.

Avšak nepatřím k lidem, kteří oplakávají pády politiků. Vítězství a prohry v politice považují právě za jakési její nepsané zákonitosti. K čemu vzhlížím s rozpaky, údivem a snad i trochou smutku, je úpadek člověka na úkor politiky. Nebo také

odumírání lidskosti v politice. Jsem totiž přesvědčen, že právě ~~to~~ážka lidskosti a míry bezcharkat~~er~~nosti je dnes víc než kdy jindy alfou a omegou fungování každé perspektivní politiky. Ovšem bez principu lidskosti a mravnosti lze těžko provádět kvalitní politiku. Pan doktor Kriegel to svým postojem v srpnových dnech dokázal celému národu. Vzdal se politiky, než by porušil tento princip. Zůstal člověkem a v tom je největší cena. Dovedl odejít se ctí ve správnou chvíli, dokázal říci bez oklik, jednoznačně a jasně před celou veřejností, že v takovéto politice nehodlá pokračovat. Nebál se pojmenovat skutečnost svým vlastním pohledem, našel v sobě odvahu ~~k~~ ^{pr}avdě. Poskytl budoucnosti obraz zásadového politika, ukázal do budoucnosti, že je třeba, aby každý v sobě pěstoval odvahu k pravdě, odvahu k důstojnějšímu způsobu života.

Ale čas se nezastavil, politika fungovala nepřetržitě a rozběhla se v novém soukolí a náš československý osud se posunul o dvanáct let dál. V té souvislosti je však otevřeně přiznat, že mnohé z roku 1968 lety a konsolidačním procesem vyprchalo, vyčichlo, ale základní idea a smysl tohoto roku žije a přetrvává. Lidskost. Pravda. Pravda o člověku, zájem o jeho osud a problémy. A právě doktor Kriegel zůstal věrný své pravdě, svému svědomí, idejím pražského jara a tím ~~však~~ vším tolik hledané lidskosti v politice. Proto je jeho význam přímo spjat s významem roku 1968. Jsem totiž přesvědčen, že idea lidskosti v politice, jejíž světlo smyb~~kol~~olizuje právě pan doktor Kriegel, má svou nepřemožitelnou perspektivu. Tím doktor František ^Kriegel zůstane zapsán v dějinách českého národa jako slušný a čestný politik, za kterého se nebude muset stydět žádná z budoucích generací.

26. února 1980

Dagmar Vaněčková

TO BYL STATEČNÝ ČLOVĚK

Žil mezi lidmi. Zdánlivě je nepřechýlil. Ale neschovával se za ně.

Zamýšlím se nad ojedinelou životní cestou doktora Kriegla, člověka nad jiné vzácného, kterého mi šťastná souhra náhod dopřála poznat - žel příliš krátce - i jako blízkého přítele.

Snažím se nyní postihnout kontury některých jeho činů ve světle onoho mimořádného umění rozhodovat se sám u sebe. Připadá mi, že své nejvýznamnější a nejtěžší životní rozhodnutí, určující zároveň jeho lidský profil, činil vždy sám a na svou vlastní odpovědnost. Na křižovatkách jeho lidského údělu mu neurčovali směr konání žádní rádcové, ani závazné regule roztodivných sešlostí. Radil se snad jen se svým svědomím. S přibývajícimi lety ho zajisté inspirovaly bohaté osobní zkušenosti a vrchovatá míra vzdělanosti.

Když se tenkrát před půl stoletím vydal do světa, vábilo ho nejen stříbrné volání jeho mladosti, ale možná i touha po prvních důkazech odvahy. A jako víckrát v budoucnu, zvolil i tehdy obtížnější alternativu proto, aby druhým vydal ze sebe co nejvíc. Chtěl být celým člověkem, a proto se mohl stát dobrým lékařem.

S vědomím svého integrálního člověčenství přijímal smělé výzvy, jež mu tok času stavěl do cesty. Ocital se v prostorách, kde docházelo k mezním střetům.

Jeho složitý životní koloběh nemohl být prost ani omylů, aniž by je byl kdy chtěl popřít, či zapomenout. Naopak, staly se mu jedním z pramenů k obohacení vlastní moudrosti a k zralosti. Spíše u druhých mnohdy toleroval slabosti i chyby

a nacházel pro ně vysvětlení a omluvy.

V oněch srpnových dnech a nocích roku 1968 ho očekávala za masívní zdí pevnosti, zvané Kreml, dvojí volba. Jako mnozí před ním a další zároveň s ním, mohl i on podlehnout šalebnému pocitu jakési historické nutnosti, odpovědnosti a kázně, sklonit se před odvěkým sofismatem, že pravda je vždy na straně silnějšího. A přesto tak neučinil. On jediný si uvědomil rozdíl mezi pojmem síly a násilí. S klidem a rozvahou pak už pevně čelil i zlostnému útoku nejvyššího představitele svého vlastního státu.

Zůstal sám v ojedinelosti svého skutku, v prostotě a přirozenosti své odhavy.

Vstoupil do dějin národa, a ten se jím pyšní jako jedním ze svých nejstatečnějších synů.

Proto také pouze jemu mohla patřit slova brněnského chartisty o tom, že nepokleslé národní vědomí bude jednou nava-
zovat právě na čin Františka Kriegla ...

A proto slavný básník této země, nestor rodiny chartistů, mohl tak prostou větou vystihnout výjimečnost a velikost Františkovy osobnosti: "To byl s t a t e č n ý člověk."

x x x

V den svých 70. narozenin zjara 1978 přijímal František Kriegel opravdový hold upřímných, lidských citů. Přišli mu je vyznat jeho spolubojovníci z interbrigád, vdovy po popravených politicích z války i z padesátých let, ženy a děti současných politických vězňů, dlouhovlasí "androši" a Plastici, početné katolické rodiny, bývalí ministři a diplomati, zakázaní spisovatelé, básníci, výtvarníci a herci, někdejší vědci a novináři. Všichni ti, kteří sem Na Smetanku tak rádi chodili na kus řeči, pro rady i pro posilu. A jim všem se František den po dni rozdával neúnavně zcela, až na pokraj svých sil, tak jak byl zvyklý u lůžek pacientů, u raněných a umírajících vojáků ve válce.

Své vlastní fyzické síly vyčerpал příliš brzy. Zanechal po sobě neuvěřitelnou prázdnotu. Tolika lidem doma, i ve světě, chybí jeho rozesmáté oči, vlídná slova a moudré postřehy,

bohatě násobeném kouzlem osobitého humoru.

x x x

Nezvyklé strohé oznámení o skonu doktora Františka Kriegla bylo proto především zdrojem pocitů bezmezného smutku, ale současně i hrdosti, že takový člověk žil mezi námi. Jeho vlastní život skončil, ale poselství tohoto nevšedního života zůstává nehynoucí.

Praha, 2. února 1980

Jiří Müller

ČEST POLITIKA

"Cílem politiky je konec konců určitá etika", řekl mi jednou v rozhovoru komunista, španělský interbrigadista, bojovník proti japonskému fašismu, přední činitel pražského jara 1968, signatář Charty 77, František Kriegel.

Poznal jsem jej osobně až v roce 1968. Byl pro mne tehdy stejně málo demokratem jako ostatní stoupenci reformního komunismu. Avšak v okamžiku národního střetnutí se sovětskou velmocí se dokázal řídit morálkou, ne mocenskými kalkulacemi. Stal se jediným vedoucím politikem, který odmítl podepsat moskevské protokoly v srpnu 1968. Nepokoušel se později zachránit svou pozici na úkor vlastního charakteru. Takový zůstal ža do konce. Získal sá mou úctu jako mravní osobnost.

Den před jeho sedmdesátými narozeninami jsem ho požádal o podpis prohlášení "Sto let českého socialismu" k stému výročí břevnovského programu sociálně demokratické strany. František Kriegel nad textem vyjádřil svou pozici vyloučeného komunisty aktivně se účastnícího veřejného života: "Strana nabyla fašistických rysů. Podporuji úsilí, které rozšiřuje spolupráci sil mimo ni."

František Kriegel se jako politik stal symbolem boje za národní zájmy. Proto v roce 1969 volal dr. Gustáv Husák: "Nenecháme si 'krieglovat' společnost". Proto o osm let později provázela Státní bezpečnost Františka Kriegla na každém kroku. Proto byl znemožněn i jeho veřejný pohřeb.

František Kriegel není mezi živými, ale jeho činy žijí dál pro nás všechny.

15. ledna 1980

Ladislav Hejdlánek

Z DOPISU PŘÍTELI Č. 55

... v pondělí jsem se ještě v práci dozvěděl, že před polednem zemřel MUDr. František Kriegel. Byl několik týdnů v nemocniční péči s těžkým srdečním infarktem, k němuž se později přidružily komplikace. Každé úmrtí je těžké pro nejbližší rodinu a pro přátele; jsou však úmrtí, jež vyvolají účast celého národa. Dr. František Kriegel byl pro mne postavou takřka legendární a považuji za velký zisk svého života, že jsem se s ním mohl osobně seznámit a přátelsky stýkat v posledních třech letech. Vděčím za to vzniku občanské iniciativy Charty 77, k jejímž prvním signatářům náležel. Už jsem několikrát upozornil na to, že jedním z nejpodstatnějších přínosů Charty 77 bylo to, že umožnila setkání lidí velmi odlišných politických názorů a životního zaměření na společné platformě. Nebýt Charty 77, asi bych se nikdy s dr. Františkem Krieglem ani nesetkal, natož sblížil. Náležel do té části společnosti, která mi v minulosti zůstala vždycky vzdálena a do které jsem sporadicky vkročil jen okrajově nebo jen na krátký čas. Nic ani náznakem nenasvědčovalo tomu, že by mohlo mezi námi hned po prvních setkáních vzklíčit vzájemné porozumění a sympatie, důvěra a osobní náklonnost. A přece k tomu opravdu došlo. Ani nevím, jak to z jeho strany vysvětlit.

Jinak tomu je ovšem z mé strany. František Kriegel pro mne provždy zůstane jediným z předních politiků osmašedesátého roku, kteří byli okamžitě po vojenské intervenci 21. srpna 1968 zatčeni a odvezeni nakonec do Moskvy a nuceni se podřídit diktátu interventů, jenž nepodepsal, riskovav svůj život; a byl jedním z několika málo poslanců, kteří potom v parlamentě odmítli souhlasit s výsledky jednání v Moskvě. František

Kriegel se tehdy postavil na stanovisko, které se po letech - pro nás ovšem už pozdě - prosadilo na berlínské konferenci komunistických stran /už jsem ti o tom v jednom dopise psal/. Stal se proto terčem nenávisných útoků, které neustaly ani po jeho smrti. Jsem však přesvědčen, že jeho jméno zůstane v paměti národa a že bude uváděno vždy, když lidé si budou připamatovávat šťastný i nešťastný rok 1968 a nešťastná léta, která pak následovala.

Svůj vztah k dr. Krieglovi jsem proto nemusel stavět na dojmech, jimiž na mne osobně zapůsobil při našich prvních setkáních. Měl můj respekt a mou úctu již dříve, než jsem mň byl poprvé představen. Ale jak chudé byly mé představy o něm, to se ukázalo až při našich rozhovorech. Působil neobyčejně jarým dojmem, naprostou duševní svěžestí, osobitým humorem, myšlením se širokým záběrem a snad nejvíc - svýma bystrýma, živýma očima. Jeho život byl pestrý, ale svízelný; nic z toho však na něm jako by nezanechalo stopy. To se mi zdálo; dnes vím, že za všechno musel zaplatit. Nikdy jsem ho ani já, ani mí přátelé neslyšeli si stěžovat. Platil za všechno se samozřejmostí, jaká by byla ke cti heroům. Vždycky mi připomínal bohatýry. Už tím, jak ztělesňoval národní osudy za svého života. Nyní jsem otřesen, jak je ztělesňuje ještě i po své smrti.

Jiří Lederer

PRÁVO NA KLID

Nerealizovatelná touha po ideálním uspořádání společnosti provází lidi od nepaměti. Pokusů o uskutečnění této touhy je bezpočet. I naše dějiny jsou jimi naplněny. Jsou tudíž naplněny i pohromami a zklamáním. Navzdory všem prohrám a zklamáním lidé se znovu a znovu pokoušejí o nemožné, což dodává dějinám vzrušující patos. Všechny ty pokusy měly své mluvčí, osobnosti, které v sobě koncentrovaly vědomí a sny pospolitosti. Tyto osobnosti nesly na svých bedrech odpovědnost, zato na ně dopadaly osudové rány nejcitelněji. Ve střetech těchto osobností se silami moci lze vystopovat tři základní postupy, tři zvláštní způsoby pokoušení se o realizaci pospolitých tužeb. Nejlépe, protože "nejlidštěji" je objevíme v osudech tří našich historických osobností.

Hus. - Dnes se může zdát nicotné, oč šlo v jeho sporu s církevní hierarchií. Hus měl své názory, které hierarchie považovala za nebezpečné a rozvratné. Proto chtěla, aby se svých názorů zřekl, aby se podrobil. Hus odpovídal, že je ochoten se podrobit, předloží-li mu dostatek argumentů, které ho přesvědčí o vlastním omylu. Nepředložili. A tak neodvolal, protože mu to svědomí nedovolovalo. Byl odsouzen k smrti. I někteří přátelé mu radili, aby odvolal, že si zachrání život, který může potom věnovat pěstování svých myšlenek a tak účinně pomoci své obci. Odmítl, zřejmě vycítil, že odvoláním by své svědomí zatížil natolik, že by sám sebe změnil - že by se z Kostnice vrátil už zcela někdo jiný ... Jaká asi byla jeho poslední noc, než ho přivedli na hranici? Co všechno probíhalo jeho hlavou? Jistě si připomínal dětství, své rodiče, své blízké a přátele, svou zemi, svůj rodný kout. Asi

prožíval lítost. Asi prožíval i úzkost z toho, co ho čeká na druhý den. Asi prožíval smutek, že už se nikdy nevrátí domů. To všechno patří do každého lidského nitra. Jen čítankové legendy odlidšťují velké osobnosti ke škodě nás, kteří si pak nad portrétem odlidštěné osobnosti připadáme slabí, marní, nicotní. Říkáme si: Oni byli výjimeční, kdežto my jsme obyčejní. A tak jsme bezradní, protože zapomínáme, že všechny ty zmatky, bolesti, slabosti, strachy, jimiž je naše duše přeplněna, prožívali i ti výjimeční".

Komenský. - Patřil mezi ty, kteří měli svou víru, svou představu křesťanství, kterou křesťanská církevní i světská moc zakazovala a pronásledovala. Proto se rozhodl odejít z rodné země tam, kde by mohl své křesťanství svobodně vyznávat a hlásat, kde by se se svými názory nemusel skrývat. Opustil svou zemi, aby jí pomáhal činností provozovanou v cizině. Už se nikdy domů nevrátil. Daleko od domova dokončil dílo, které je ozdobou lidské kultury a které šířilo a šíří slávu země, v níž se narodil a k níž ~~na~~ do konce života bytostně náležel ... Jaké asi byly ty dny, v nichž se rozhodoval o svém odchodu z rodné země? Jaké byly ty dny, kdy shromažďoval svůj skromný majetek, kdy balil své věci, zejména knihy? Byl si jist, že jeho rozhodnutí je jediné správné? Že opouští své druhy v těžké hodině? Leč rozhodl se. A jediné dílo, které v následujících letech dokončil, vyvrátilo všechny pochybnosti. Dokázalo nejen oprávněnost, ale přímo nezbytnost jeho rozhodnutí.

Jungmann. - První a hlavní z buditelů v době, kdy nejeden cizí učenec odepsal náš národ z mapy Evropy. Vědci tvrdí, že byl vzdálen každého fanatismu. Jenže jeho činnost v oblasti českého jazyka, který pokládal za podmínku podmínek existence národa, má v sobě mnoho prvků fanatické zaujatosti a houževnatosti. Vše ostatní podřizoval spásonosnému úkolu. Byl označen za "tichého génia", který dělal úmornou práci. Pro ni potřeboval maximální klid, aby si vytvořil atmosféru pro plné soustředění. Věděl o donašečích, kteří podávali císařským úřadům informace o jeho názorech. Proto projevoval vnějškovou loajalitu vůči císařskému dvoru - aby mu úřady daly pokoj. Leckdo mohl zapochybovat o jeho charakternosti, ale on si byl

jist svou věcí - a dějiny mu daly za pravdu. Do dneška v nás vzbuzuje zaslouženou úctu. Má nepochybnou ~~zásluhu~~ zásluhu, že patříme do rodiny kulturních národů. Nevíme, co si myslel, když psal například zdravici císařskému veličenstvu. Můžeme se jen domýšlet, že pociťoval trpkou radost nad provedenou lstí, která je údělem mocensky slabého, který ví, co chce.

x x x

Chtěl jse se dovědět a zaznamenat, co prožíval František Kriegel v srpnových dnech roku 1968, kdy byl silou odvezen daleko od svého domova. Ale nic jsem se od něho nedověděl. Nechtěl mi o tom nic říct. Nejspíš z vrozené cudnosti: aby nevypadal jako ten, který propadl sebechvále.

Můžeme předpokládat, že prožíval stesk po své nejbližší, že pociťoval neuhasitelnou touhu po domově, že ho přepadl smutek z osamocení. Možná na něho těžce doléhal pocit, jak dějiny převálcovávají jeho osobu. Možná že na moment i zapochyboval: Co znamená můj postoj proti obrovité síle...? Mohl si též chvílemi představovat, že už nikdy nepolíbí svou nejdražší, že se už nikdy nepodívá z oken svého bytu na pražské střechy, že se už nikdy nebude procházet Ráegrovými sady. A muselo mu z toho být hodně neveselo. A přece zůstal svůj. Neučinil to, co ostatní.

Dnes někteří hovoříme o jeho odvaze. Nevím - protože v podstatě nevím, co je to odvaha. Diskusím o odvaze nerozumím. Vím jen, co je to věrnost sobě, věrnost svým myšlenkám o vesmíru, o Zemi, o životě, o člověku, o společnosti. Vím, protože jsem to prožil, co je to svědomí - a vím, jak dovede člověka hníst, ale jak zároveň dovede dávat klid jeho duši, dosáhne-li harmonie přesvědčení a činů.

František Kriegel tento klid bohatě vychutnával. Každý má právo na prožívání podobného klidu. Je to právo, které nikdo není schopen nám odebrat.

Karla Špačková

HRST VZPOMÍNEK NA ČLOVĚKA - S VELKÝM Č !

Láska na první pohled

Je tomu již kus lidského věku v roce 1954 - když jsme s manželem /oba "skalní turisté"/ jednu zmdovolených trávili obvyklým způsobem: pěším putováním málo navštěvovanými /dodnes/ místy Slovenska. Postupovali jsme od Košic hřebeny Slovenského Rudohoří k západu. Dorazili jsme do skromné chaty na Volovci rožňavském. Před večeří jsme si šli ~~na~~ před chatu protáhnout záda osvobozená od těžkých batohů a pokochat se zapadajícím sluncem.

Náhle jsme spatřili dvojici - také s pěknými batohy - razantně stoupající z údolí k chatě. Se zájmem jsme ^{je} sledovali a když již byli blízko, manžel je přivítal: "Nó, tak přece turisté nevymřeli!" Měli ~~jinné~~ obavy, bude-li ještě v chatě místo - ale v té samotě jsme byli jen my čtyři. - Oni byli dvojice manzelů věkem shodným s námi, tedy již také žádná zelenáči.

Po večeři při příjemném posezení jsme se domluvili, že oni směřují toutéž cestou, kterou jsme přišli my. Tedy na Košice. Samozřejmě jsme je informovali o cestě, která je čeká. Nebyla to žádná procházka. Terén místy dost neschůdný - orientačně náročný. Najednou se Jan /můj manžel/ zeptal, mají-li vůbec najěkou mapu. Načež on /po předtsvaení pan Kriegel - bez titulu/ se vytasil s mapou ČSR vytrženou ze školního atlasu! Šly na nás mrákoty. Pravda, v těch dobách bylo obtížné sehnat jen pohledovou mapu - tím méně této oblasti - a ostatní mapy nebyly k dosažení vůbec. My jsme byli vybaveni speciálkami, které před válkou bylo možno koupit v kterémkoli knihkupectví. Jan jim bez rozmyšlení nabídl naše

mapy, které jsme již nepotřebovali, zapůjčil jim je s tím, že nám je po návratu z dovolené vrátí. Teď byli šokováni pro změnu zase oni. "Prosím vás," zmohl se na slovo pan Kriegel, "vždyť nás vůbec neznáte a tohle jsou velmi vzácné mapy, dokonce tajné a Vy nám je jen tak půjčíte?" Na to Jan: "Pro mne jste turisté, já Vám věřím - mám dobrý instinkt..." Navíc jsme ještě zjistili, že bydlíme ve stejné čtvrti, dokonce /téměř/ ve stejné ulici - oni dole a my nahoře.

Toto bylo naše seznámení a - vlastně tak říkajíc - láska na první pohled. Navíc nás ještě sblížil společný zájem o knihy a o kulturu vůbec.

A tak šel život - během let jsme společně prošlapali nějaké ty kilometry... Třeba jarní výlet do jediného výskytistě sněženek ve Středočeském kraji. Ponevadž jsem žena, která ví, že člověku je třeba nejen přírodních krás, vzala jsem s sebou pořádný věnec buřtů. Byla nás větší skupina. Dodnes slyším Františkův bohatýrský smích, když jsem vuřty vylovila z batohu a pověsila si ~~na~~ je na krk jako mohutný náhrdelník. A jak všem opečené chutnaly!

Také jsme trávili několik společných dovolených v Tatrách. Nu a tam jsme si "dávali do těla". Vždycky před výstupem mě František vyzval "tak, Karlíku, teď se budeme potit!" /My dva jsme totiž byli proti našim partnerům poněkud víc při těle./ - Když jsme někdy odpočinek trochu víc prodlužovali, tak zas neúnavná Riva nás popoháněla: "Třeba jít dál!"

Při jednom z našich výstupů /netradičním/ na Svišťový štít, kde se lezlo úzkým, dost exponovaným komínem, František na vrcholu dost přísně řekl Honzovi: "Uvědomuješ si, že to bylo riskantní?" - odmlčel se a dodal: "Když ale povážím, že nám je dohromady přes dvěstě let - tak jsme chlapíci?" - a zas zen jeho srdečný smích ...

O jedné dovolené /Krieglovi se mezitím zmožili na auto/ nám několikadenní deštivé počasí zabránilo k výstupům nahoru, vydali jsme se alespoň do podtatranských lesů. Překvapilo nás množství hub - lišek. S jásotem jsme se na ně vrhli. Nejen že jsme všichni byli vášnivými houbaři - ale také jsme je rádi jedli. Moc jsme se těšili na dobrou večeři. Vidím živě Františka jak nám ženám pomáhal čistit a jak je také obratně krájel. Jenom Honza se ulejšoval a kibicoval. Bylo to opravdu výborné - ale -

Poněvadž Krieglovi si museli na koupi auta ještě přivypůjčit, pochopitelně šetřili, aby byl dluh co nejdříve splacen. Zvláště Riva na to moc dbala. Když další den opět lilo, šli jsme zas houbařit a opět byly k večeři. Jenomže počasí se nechťelo umoudřit a tak jsme měli "lišky" denodenně. Už jsme byli s Janem celí divní, ale bylo nám trapné smaotným jít bez Krieglových na večeři. Zkrátka "hubovali" jsme dokud se nevyčasil. Do konce roku, ikdyž jsme oba celý podzim bohatě houbařili, nemohli jsme se na smažené houby ani podívat. Stále jsme s humorem vzpomínali na šetrné krieglovské vaření.

Kamarád - ale především lékař

O jedné vánoční dovolené Jan náhle onemocněl. Přivezla jsem jej z hor domů a po konsultaci s obv. lékařem, jej záchranka přivezla o půlnoci Nového roku do Vinohradské nemocnice. Jaké překvapení - na příjmu zrovna sloužil František a podíval se na Jana a ..." Á pán je Rosenkavalier". Zkrátka růže v koleně.

Kdykoliv měl službu, alespoň na skok byl u Jana na kožním odd. a vůbec o něho pečoval velice velmi.

Já coby milující žena jsem byla neukázněná a využila jsem každé příležitosti abych k Janovi alespoň zaskočila. Samozřejmě - drze - bez ohledu na návštěvní dobu.

Jednoho dne jsem v poledne zastihla před pokojem pacienty, kteří už mne znali a hned hlásili, že je u Jana lékař. Nežli jsem se stačila někam "uklidit", otevřely se dveře - a v nich František. Se zlým pohledem na mně zabouřil: "Co tu děláš?"

"Začala jsem koktat, že mu nesu nějaké věci, lejstra z podniku

a celá roztřesená jsem třímala síťovku. František po ní sáhnul, vzal mi ji, vrátil se do pokoje a - zavřel za sebou. Zůstala jsem jak hromádka neštěstí, ale za chvíli se dveře otevřely, František mne pustil na práh, odkud jsem mohla směřujícímu se Janovi jen pokynout. Načež mne objal kolem ramen, vyvedl mne až k vrátnici a se slovy: "Už ať tě tu nevidím!" mě vystrčil ze vrátnice.

Zkrátka - nejdřív pacient a jeho křid! V tom byl nesmlouvavý.

Vzpomínka, při které je mi dodnes horko ...

U nás bydlela sousedka, která věděla o našich stycích s Františkem. Byla to vzhledem taková chudinka; hrbatá, k tomu ještě měla rozštěp patra, takže velmi špatně mluvila a málokdo jí vůbec rozuměl. Celkový vzhled - žebračka. Ale hmotně na tom nebyla špatně. Patřila do příbuzenského klanu velko-uzenášské vinohradské rodiny. Sice vzdálená příbuzná, ale majitelka čtvrtiny vily na Spořilově. V domě se téměř s nikým nestýkala. Byla nedůvěřivá i zlá, jak takoví postižení lidé bývají. Však také od zlomyslných lidí zakusila dost posměšků. Snad že jsme coby nová partaj byli k ní jiní, přilnula ke mně téměř psí oddaností.

Začala mít nějaké zdravotní potíže a moc mě prosila, abych jí u Františka zprostředkovala návštěvu v nemocnici. Ten samozřejmě vyhověl a brzy jí pomohl. Ona celá šťastná a vděčná chtěla se nějakým způsobem odměnit. Důsledně jsem zamítla, poněvadž jsem Františka znala. Přesto však donesla krabičku cigaret a moc prosila, abych aspoň toto mu odevzdala. Nakonec jsem podlehla - neviděla jsem v tom nic špatného. Brzy pak u něho v ordinaci jsem mu cigarety chtěla odevzdat.

Dodnes se chvěji, když si vzpomenu na bouři, která se rozpoutala. Na mé vysvětlování nereagoval, doslova na mne řval - že jsem ho urazila, že to není kamarádké a já už nevím co vše - a doslova mě z ordinace vyhodil. Byla jsem úplně zničená. Honza s Rivou měli moc a moc práce Františka přemluvit, aby mi to odpustil. Stejně na mne alespoň čtrnáct dní nemluvil.

A tak by se dalo různých příhod vzpomínat ...

Léta ubíhala, život šel dál. Loni mne náhle můj Jan opustil navždy ... Riva s Františkem mne okamžitě svými návštěvami utěšovali, radili, pomáhali mi dostat se z těch ošklivých chvil ... Na podzim jsem se zotavovala ve slovenských horách a vůbec jsem nevěděla o Františkově nemoci. A pak najednou ...

Další krutá rána! Během půl roku odešli dva z mých nejdražších ... Snad se hoši sešli a sledují, co jejich "děvčata dělají" ... Je nám moc smutno - zůstala nezaplňená mezera.

1980

II.

K úmrtí MUDr. Fr. Kriegla vyšlo ve světovém tisku, rozhlasu a televizi mnoho nekrologů. Také četní přátelé z domova i ze zahraničí poslali telegrafické i písemné projevy soustrasti. Řada z nich nebyla doručena.

Z došlých vyjímáme

... Uvědomuji si, že smrt Vašeho manžela je pro Vás nenahraditelnou ztrátou. I nám ostatním, speciálně mladým lidem, odešel člověk, který byl ochoten se za nás zasadit a riskovat své pohodlí, klid a nakonec i svůj život.

Ale mohlo by být pro Vás útěchou, že předstupuje před svého Pána s čistým štítem, jako člověk, který své ideály nikdy nezradil a bojoval za ně do posledního dechu.

Kamila Bendová

... dovolte, abych jako neznámý brněnský přítel, který si nesmírně váží postojů Vašeho manžela, Vám projevil upřímnou účast nad odchodem nám všem tak drahého a vzácného člověka.

Byl zpopelněn bez obřadu a navzdory tomu se s ním rozloučili a v těchto dnech, pro Vás i nás všechny tak smutných, byli myslí s Vámi nejen blízcí přátelé, ale celý národ.

František Kriegel zemřel, ale bude na věky žít v našich srdcích a ve vzpomínkách budoucích pokolení.

Karel Čejka s rodinou

... Je těžké slovy zvážit, co znamená odchod člověka, který se i myšlenkou i odvahou v činech zapsal do historie a přitom byl tak skromný, prostý a srdečný, tak naprosto bez osobivosti jako právě on. A je těžké uvěřit zlé skutečnosti, když člověk má tak v paměti jeho nakažlivý elán a optimismus.

Budeme však všeho toho pamětlivi, to říci můžeme.

Lumír a Valerie Čivrných

... Jeho odchod se hluboce dotýká nás všech, kteří jsme ho znali a měli rádi, neboť s ním odešel ze života vzácný člověk, jehož odchod znamená nenahraditelnou ztrátu pro nás všechny. Budu na něj vždy vzpomínat jako na člověka vzácných osobních vlastností, který svým životem ukazoval, jací bychom měli být, aby se společnost stala vpravdě lidskou. Zároveň odkázal, že je skutečně možné takovým životem žít.

Ing. L. Jankovcová

... Ačkoliv jsem se s panem doktorem Krieglem setkala jen několikrát v životě, všechna ta setkání mi utkvěla v paměti a připomínala jsem si je vždy s potěšením.

Když jsem na Smíchově jako malá holka ležela se zápallem plic, vždy jsem se těšila, až přijde náš pan doktor a všechny nás potěší svým přívětivým, stále přítomným humorem. Dodnes si tu situaci pamatuji. Později, už ve věku dospělejším, jsem docházela do Thomayerovy nemocnice za svým kamarádem, kterému pan doktor léčil žlučnickové potíže. A tu jsme se zaujetím poslouchali vyprávění pana doktora o Číně, o Španělsku, diskutovali jsme o přítomnosti i o budoucnosti. Na poslední jsem pana doktora potkala na pohřbu pana inženýra Havla. Kdybych byla tušila, že ho už neuvidím, patrně bych byla našla k Vám ještě cestu a byla bych též přivedla svého syna, aby měl živý vzor. Byla bych chtěla panu doktorovi Krieglovi říci to, co teď píší Vám. Že v roce 1968 pan doktor Kriegel jako jediný pro mne představoval kromě vlídné vzpomínky z dětství, též symbol jistoty a statečnosti: ať se děje co se děje, existuje tu člověk, který se nedá, něhoho je spolehnutí, který nepodlehne panice a hrůze okamžiku, ale je s to vidět kontinuitu mezi minulostí a budoucností, mezi dalekým a blízkým. Alespoň jeden ...

Helena Klímová

... Osobne jsme se neznali, ale věděli jsme o sobě, já z vyprávění jeho vděčných známých, on pak, protože jsem mu před leta napsal, čím jsme mu bez rozdílu zavázáni. V dějinně kritických chvílích prokázal vyhraněnost svého charakteru a jediný mezi ostatními jednal podle svého nezkaleného svědomí, v důsledně demokratickém přesvědčení a v souladu s jednoznačnými projevy národa a lidu, jak je doma poznal. Přísně dodržoval naše ústavní zásady, neuchýlil se od nich. Neosoboval si žádné nadprávo nad spoluobčany.

Tuto charakterovou čistotnost a spoluobčanskou solidárnost mu zřejmě zazlívali ti, kteří znemožnili jeho veřejný pohřeb. Tím však výraznou a zasloužilou osobnost MUDr. Františka Kriegla nevymažou ani z paměti uvědomělých současníků, ani z dějin československého národa. Jak marný byl pokus těch, kdo r. 1415 dali rozhodit Husův popel do Rýna, aby potlačili jeho památku. Jeden spravedlivý znamená víc než násilí.

MUDr. František Kriegel se zasloužil o čest našeho národa.

L.F.

... Žijeme v období, kdy naše země potřebuje statečné, moudré a zásadové občany. Dr. František Kriegel k nim patřil, prokázal to celým svým životem. Jeho jméno se právě proto stalo u nás pojmem. Lituji, že jsem neměl možnost osobně se s ním seznámit - moc si ho vážím a vím, že nám bude chybět.

Jaroslav Mezník

... že František svým zcela nevšedním životem bojovníka za nejelementárnější věci lidí i v těch nejkrajnějších situacích, jaké si lze jen představit, vytvořil pro nás

pro všechny něco, co tu zůstává a zůstane, jako nehynoucí, nikým nezničitelná hodnota s námi. Také pro milou, hezkou vzpomínku. Ale především jako inspiřující příklad, zdroj posily a povzbuzení. A to je hodně. Bude nám všem pomáhat, abychom všichni jeho přátelé se dívali vstříc roku osmdesátému i létům dalším vzpřímení a připravení jít do nich tak, jak by si i František přál.

... František Kriegel byl a pro všechny časy zůstane náš velký člověk. Lidé jako on jsou víc než jen solí země. Jsou spelhlivou oporou živým, když jsou mezi námi. Zůstávají s námi a se všemi příštími generacemi prostřednictvím odkazu svého velikého lidství i když zemřeli. Jsou pevným pilířem v mostě, po němž může národ vždy bezpečně kráčet vstříc své lepší budoucnosti.

N.K.

... Často vzpomínáme na jeho velikou lékařskou obětavost, kterou věnoval bez ohledu na své pohodlí a čas všem, kteří ji potřebovali. František byl a zůstane pro nás člověkem, který nikdy neustoupil z poznané pravdy a byl připraven za to zaplatit i nejvyšší cenu. Jeho statečnost byla a zůstává příkladem, podle kterého je možno srovnat v rozhodujících chvílích míru statečnosti nebo zbabělosti druhých. Je nám moc líto, že zůstalo tolik věcí, na které ^{se} ho už nezeptáme. Že už nemůžeme povědět, jak ho máme rádi a čím pro nás je.

Pavel, Naďa

... nevím, kdo druhý v Čechách zaslouží víc úcty a uznání než Váš - i náš - František. Právě proto je jeho skon nenahraditelnou ztrátou v plném, nejtěžším smyslu a všechna naše slova účasti ji nemohou ani zmenšit, ani učinit snesitelnější.

Fr. a A. Pavlíčkovi

... Franta byl člověk, jakých bývá v každé zemi a v každém pokolení jen málo - co do schopností a charakteru - vzácná osobnost v pravém a v tom nejlepším smyslu slova. Byl jedním z naší generace, ale jeho autorita a vliv víc než kdokoli z jeho vrstevníků působil i na ty mladší a já proto nepochybuji, že jeho příklad zůstane živý a v budoucnu ještě sehraje pozitivní úlohu.

Jirka Sládek

... Všechny, kteří ho znali, jeho smrt velice bolí. Našeho tátu zasáhla tato smutná zpráva velice těžce. Sdělili jsme mu ji, když jsme byli za ním na návštěvě v lito-
měřickém vězení. Protože sám nemůže, vyřizují Vám za něho mnoho upřímných pozdravů a projev soustrastí.

Jménem Jaroslava Šabaty
Anny Šabatové st.
Václava Šabaty
Živanky Šabatové

Jan Šabata

... Účast v Chartě s nejrozličnějšími lidmi všech generací a názorů byla pro nás zvláštním potěšením - a stále je. U Vašeho manžela to bylo jakýmsi symbolickým vyústěním "starého internacionálního komunisty" a zároveň humanistického vzdělance, zakořeněného v našich tradicích. Líbilo se nám, jak se pokoušel po nuceném odchodu z Krče uplatnit se v lékařské službě "kdekoli".

Jan Šimsa

... chci Vám říci, že si vážím těch chvil, které jsem ztrávil v blízkosti pana primáře. Byl to dobrý člověk. A politk, který se nezapomenutelně zapsal do dějin své země i historie revolučního hnutí. ...

... doktor Kriegel žije a je s námi v každém dobrém

činu, v každém odvážném rozhodnutí, ve vůli k pravdě, v lásce k poníženým a trpícím. A v pocitu velikosti lidství. V pokoře před životem. A v mužnosti.

Měl jsem ho rád pro jeho vztah k literatuře, ke kulturním hodnotám, k výtvarnému umění. Těšil jsem se z chvil, které mi věnoval. A dojímala mě jeho starostlivost o mé zdraví.

Setkání s ním mě silně ovlivnilo. Nikdy na něho nezapomenu.

Karel Trinkewitz

... mé setkání s Vaším manželem bylo tak zvláštní: staří protivníci /ne nepřátelé/ byli najednou spojeni pouty, která byla tou měrou silná a čistá, jakou byla nevyslovená a neviditelná. Proto zůstávají. Cítím se vázán a zavázán jeho životem pro život nás všech.

... Velké boje a těžké zkoušky vytvářejí silné společenství. Hledání pravdy, spravedlivosti a cti, které podstupoval Dr. Kriegel celý život, přesahuje jeho fyzickou osobu a stává se pro nás závazkem: vytrvat na jeho cestě.

Josef Zvěřina

... S velikým pohnutím a zármutkem se dovídáme o úmrtí našeho bojového soudruha MUDr. Františka Kriegla. Měli jsme ho rádi, poněvadž to byl člověk dobrý a čestný, který neváhal odejít na pomoc španělskému lidu a jeho boji proti fašismu. Tam se osvědčil nejen jako dobrý a obětavý lékař, ale též jako dobrý a ~~obětavý lékař~~ chrabrá voják. Po celý jeho život zůstal věren ideálům odporu proti fašismu a veškerému násilí, byl velikým bojovníkem za svobodu, demokracii, za lidská práva a za skutečný socialismus. Byl a zůstane pro nás velikým čistým vzorem člověka a bojovníka za lepší zítřek lidstva.

Bývalí čs. dobrovolníci Mezinárodních
brigád ve Španělsku

... Jsme celým srdcem u Tebe při Tvé velké bolesti nad nen ahraditelnou ztrátou Tvého všemi milovaného Františka.

Tvoje rakouské sestry z koncentračního tábora Ravensbrücku

... Truchlíme pro statečného, v celém světě vysoce váženého soudruha Františka.

Skupina lékařů, sester a ostatních bojovníků ve Španělsku, Vídeň

... I když jsme jen dvakrát měli štěstí se s ním sejít v diskusi o životě lidstva, cítíme upřímně, že Váš muž byl jedním z mála lidí, na jejichž myšlenkách by bylo lze vybudovat lepší porozumění mezi lidmi.

Pantti a Aira Ruchonen, Helsinky

... Hlubokou soustrast ve vzpomínkách na nezlomného předního bojovníka za svobodu a lidská práva.

Univ. prof. Dr. Erika Weinzierl, rakouský výbor solidarity za demokracii v ČSR

... S hlubokým smutkem jsme se dověděli o úmrtí soudruha Františka Kriegla. Jeho internacionalistický duch a plamenný, principiální zápas za demokracii, socialismus a svět spravedlnosti bude nám vždy znovu inspirací.

Komunistická strana Švédska, Stockholm

... a s dojetím sdílíme Vaši bolest spolu se všemi přáteli Františka Kriegla.

Giuseppe Boffa, Řím

... Členové výboru 5. ledna pro svobodné socialistické Československo se připojují ke smutku, jenž postáhuje Vaši rodinu a skáň se před statečným bojem Františka Kriegla za svobodu.

Výbor 5. ledna, Paříž

... International Herald Tribune ze dne 5. prosince 1979 uveřejnil nekrolog pod názvem:
František Kriegel, signatář českého manifestu práv.

Unita ze dne 5. 12. 1979 cituje jeho výrok:

"Jsme názoru, že teze o nedělitelnosti politické demokracie, svobody a socialismu je správná, stejně jako teze, že bez demokracie není socialismu".

... Obšírný nekrolog přinesl týdeník Italské komunistické strany Rinascita ze dne 14. 12. 1979:

uvádí mj.: "Měl za sebou půl století činnosti na různých vysokých místech komunistického internacionalismu, a přece František Kriegel žil, stejně jako mnozí další lidé pražského jara, jako exulant ve své vlasti. Byl vyloučen ze strany a zbaven svého místa v nemocnici, které nechtěl nikdy opustit.

...

Připomíná jeho život, zejména jeho úlohu v r. 1968 a končí:

... "Po tom, co bylo řečeno, nepřekvapí, že v jednom ze zmíněných "tajných interviewů" - toho, který vyšel minulého roku v Mundo obrero - odmítl připustit, že "obrodný proces" skončil tragicky. Svůj názor vysvětloval tím, že se odvolával na nepotlačitelné naléhavé potřeby, v Československu i jinde, z nichž tento proces vyšel a na nevyhnutelnou krizi dnešního "modelu". Proto je možno říci, že "pražské jaro" v jistém smyslu anticipovalo "rozvinutí politických koncepcí komunistických stran na Západě". S tímto poselstvím důvěry v životnost socialismu se loučí.

Časopis Die Zeit ze 7. prosince 1979 /Hamburk/ v článku Dobry člověk z Prahy zdůrazňuje m.j.:

... Mnohým - na frontě i v míru - pomohl jako lékař. Mnohým poskytl znak naděje jako neochvějný bojovník proti potlačování lidských práv. Za "pražského jara" 1968 patřil k nejoblíbenějším politikům v předsednictvu strany vedeném Alexandrem Dubčekem. U sovětů byl zato nejvíc nenáviděným. Jeho neohroženost je legendární ...

... S demokracií to myslel vážně, a to mu bylo osudné. Muž bez bázně a věrný, vysoce vzdělaný a kultivovaný, vynikající organizátor vysokých kvalit, politik s velkou silou přesvědčivosti a průraznosti, přitom někdo, koho nebylo lze koupit ani slávou ani poctami, ani zastráhit pronásledováním, až do konce skromný, vždy pomáhající, dobrý.

Pro nedostatek času, vzdálenost nebo technické obtíže nebylo možné vyžádat si souhlas odesílatelů mnoha dalších dopisů a vydáním jejich textů v tomto sborníčku.

Vyjímáme aspoň některé z nich, bez uvedení autorů:

... celý jeho pohnutý život svědčí o tom, že měl hluboký cit pro pravdu, právo a spravedlnost. Nebyl mu lhostejný osud druhých. Měl v sobě zanícení bránit vehementně tyto vyšší mravní principy - s ochotou k osobní oběti v těžkých situacích, ve kterých šlo o mnoho.

Ten, kdo s odvahou bojoval za lidskou důstojnost, tomu nikdo z lidí nemůže ničím ubrat nic na jeho vlastní důstojnosti - ani za života, ani po smrti. Jeho jméno zůstane v našich myslích, v našich srdcích, budou je znát naše

děti, zůstane zapsáno v naší historii.

Jsem jedním z neznámých a dovoluji si Vám říct za ty další neznámé: NÁM VŠEM ZVONILA HRANA.

... byl pro mne příkladem člověka, který daleko víc rozdával nežli přijímal, který byl tak statečný, že pro mnohé z nás zůstává nehynoucím příkladem.

Jeho nesmírně bohatá, pečlivě vedená a nezištně předaná medicínská knihovna je pro mne rovněž jakousi výzvou k pozitivé, pravdivé a lidské práci v medicíně a nejen v ní.

... v takových chvílích se těžko nalézají slova útěchy. Jsou vůbec? Kde je najít, když odejde muž nejstatečnější, který v nejtěžší~~m~~ chvíli své domoviny, ve chvíli její hluboké potupy jako jediný byl ochoten obětovat za její svobodu i život než by ji zradil.

... Život Františka Kriegla pro nás vždy zůstane příkladem politického, mravního a národního postoje, kterého je nám dnes toli zapotřebí.

... Nemusím snad ani dlouze rozvádět, že stejně jako mají přátelé, i já jsem si stoprocentně jist, že jakákoliv solidní národní obroda bude muset vycházet z postoje a stanoviska, které František tak statečně hájil v osudných dnech roku 1968.

... A pokud jde o ty podlé, nízké a fašizující útoky a urážky, které jste museli v posledním desetiletí Františkova života snášet, nemohou tyto vůbec zabránit nepopiratelnému faktu, že MUDr. František Kriegel se bezpochyby zařadil mezi největší osobnosti moderních českých dějin. A dějiny soudí nakonec spravedlivě.

Na nás mladších, kteří víme, pak musí spočívat povinnost

chránit Františkovu památku a nechat se inspirovat jeho příkladem v našich dalších osudech.

... pokládám jsem si za čest a byl jsem šťastný, směl-li jsem poznat člověka, jehož vnitřní svoboda byla usměvavá a navíc dovedla i jiné ke svobodě zavazovat. V tomto přehloupném století, které si právě svobodu spletlo s neláskou k pánovi, je každý nepodlehlý čin tak trochu zázrak, je-li to však čin politický, pak ovšem přímo zachraňuje polis, obnovuje ji v hlavách a srdcích. K marné zlobě všech slouhů a malefiků je tedy František Kriegel nesmrtelný, blízké to bolí, budoucím to nedává zahynouti.

... Naplňuje mne smutkem, že se Franta nedočkal "přejití vichřic hněvu". Avšak jeho boj o skutečně vědecký, tvůrčí přístup k řešení všech složitých problémů současného světa, za naplnění nezadatelných práv člověka na důstojný a svobodný rozvoj v duchu nejpokrokovějších ideálů - tento jeho nikdy nekončící boj - je a zůstává inspirujícím příkladem pro ty, kteří se nesmiřovali a nesmiřují se "současnými realitami" a kteří nepatří k těm, kdož "... za hrstku ztuchlé rýže, poníženě důtky líže, jimiž tisíckrát byl bit..."

Na tom nic nemění ubohé snahy o umlčení, žádná represivní opatření, a jediný spravedlivý soudce - historie - dá Frantovi a jeho spolubojovníkům za pravdu.

... Národ mu jistě navždy zůstane vděčný za jeho dílo za to, že v srpnu 1968 zachránil čest našeho národa a KSČ svým "ne"!

... Budeme na něho vzpomínat jako na člověka, který svým lidstvím a celoživotním bojem proti bezpráví a útlaku byl

nám všem velkou oporou.

Byl statečný do poslední chvíle svého života, a nic a nikdo nemůže zvrátit skutečnost, že patřil k význačným osobnostem své doby.

Byl veliký tím, že se jménem pravdy a svobody postavil téměř sám proti utlačovatelům, kteří svou nelidskou nenávist k němu projevíli nedůstojným a opovržením hodným způsobem i po jeho smrti.

Byl veliký tím, že když se na své trnité cestě za pravdou a svobodou dopustil omylu, a lidské je chybovat, dovedl svůj omyl přiznat a napravit.

III.

Eva Kantůrková

POSMRTNÁ POUŤ RICHARDA WEINERA

/Psáno na rozloučenou s MUDr. Františkem Krieglem/

Zde na stole leží přede mnou smuteční oznámení, že zemřel MUDr. František Kriegel a byl zpopelněn bez obřadu; a tamto za oknem mi na jediný den rozkvetla pasiflora, již v Čechách nazýváme mučenkou. Květ je jemný, bílo modrý, pestík se rozlamuje do tvaru kříže a pětiprsté listy po obvodu pláčou průsvitnými kapičkami. Mučenka rozvila náhodou, avšak onou, jaká navodí nikoli nahodilou, nýbž podstatnou souvislost. Protože zde čtu: rok 1856, 1. srpen, pátek, den pohřbu Karla Havlíčka Borovského, a Božena Němcová píše v dopise svému příteli lékaři Dušanovi Lamblovi: "... a nechala jsem si vázat krásnou korunu na víko, z listů bobkové višně; a půlvěvec na čelo z vavřínu, a pak jsem si zamluvila na pátek květ pasiflory. Tu jsem také dostala, právě rozvité dva květy, a hned s ní šla dolů a dala ji H. do rukou."

Člověk je smrtelný a o své smrtelnosti ví; na vědomí svého konce zbudoval své lidství, stal se člověkem, když si svou smrtelnost zařadil do života. Smrt zasahuje žití a život je promítán do smrti, na nutnosti vlastního zániku buduje člověk své sebevědomí; i zplozování potomstva je poznamenáno vůlí přežít, tedy smrtí, a staří národové vyjádřili ono vzájemné zařikávání mrtvých živými a živých mrtvými vztyčováním falického symbolu na hrobech zemřelých. Svět se člověka vzešlý a pro něj tvořený své mrtvé ctí, v účtě k mrtvým je člověk do světa zakotvený. Středoamerický Indián, když jeho kmen stěhuje ke zdrojům výživy, vezme s sebou dříve než majetek, kosti předků; Tyll Ulespiegel nosil na prsou popel matky, aby mu jeho věčný tep nedal zemdlít. Prach mrtvých je silou zasahující z minula do přítomna, silou,

jež pozvedá národy: když Němci obsazovali české pohraničí, Čechové si převezli na Vyšehrad pozůstatky Máchovy; když Maďaři chtěli nejvýmluvněji odmítnout stalinistickou zvlášť v zemi, uspořádal Petšfiho kroužek slavnostní uložení ~~xx~~ ostatků Rajkových; všude na světě jsou pohřby nevinně utracených lidí protestní demonstrací. A jednou z mých nejsilnějších vzpomínek raného dětství, vzpomínek, jež člověka modelují, je obraz velebného konduktu TGM.

Není to nikterak náhodou, že zašlé civilizace poznáváme z hrobů a že tam, kde člověk nevytvořil civilizační stupeň, nezanechal ani žádný hrob. Lnutí k mrtvým je lnutí k civilizačním pravidlům. A opět naopak, pravím, opět naopak: tam, kde končí úcta k mrtvým, končí civilizace, končí kultura, končí lidství, končí vše, co dělá člověka člověkem.

Pro pohřební obřad úřady určily jako jediný možný termín čtvrtek 6. prosince v 7 hodin ráno v Motole, 46 hodin poté, co nemocnice vydala doklad o skonu Františka Kriegla. Tím ve skutečnosti znemožnily důstojné rozloučení. A my opět, opět!, můžeme zauvažovat nad zpupnou hrou o těla mrtvých. Jan Palach vyňat ~~xx~~ z hrobu a proti vůli matky spálen, tělo podruhé uhořelé; u hrobu Jana Patočky řev svazarmovských motorkářů a policejní helikoptéry braly od úst kněze modlitbu a úšklebky policejních reportérů znesvěcovaly hřbitovní půdu; urna s popelem Josefa Smrkovského ukradena a nalezena kdoví kde. A po pustíš-li vzpomínce, vyhmataš prapodičnou tradici: popel Jana Husi vysypán do Rýna; popel obětí justičních vražd posloužil jako posýpka zledovatělé silnice. Za smeknutí klobouku na pohřbu Karla Havlíčka Borovského Josef Němec potrestán policií Bachova režimu; účastníci pohřbu Jana Procházky, Jana Patočky, Josefa Smrkovského filmováni, fotografováni, snášena o nich dokumentace pro policejní archiv. Když člověk přestoupí do své odvrácené podoby, mrtvý protivník mu vadí, sočí proti němu; a ztráta lidské normy ho nutká překročit bod, za nímž je urážen mrtvý člověk.

Vím ale, co mi namítne vyšetřovatel při výslechu: podle ojedinělých případů, jež jsou ve skutečnosti ochranou pořádku,

nelze soudit celkové poměry. Nejde, bohužel, o jednotlivé případy, tyto křiklavé jednotlivosti přesně zapadají do klimatu doby. Čirou náhodou mi v létě mladí přátelé dali číst rukopisný opis vynikající studie Jindřicha Chaloupeckého o Richardu Weinerovi; Richard Weiner pochází z Písku, prošel svět a v Písku byl opět pochován; já, jeho ctitelka, šla hledat ten hrob.

Písecký židovský hřbitov je položen za městem v úhelníku mezi silnicí na Strakonice a silnicí na Prahu, nedaleko kasáren, uprostřed polí. Z dálky, jak se blížím od čtvrti svatého Václava, je zřetelná vysoká zeď a za ní celistvý masiv vzrostlých stromů. Přijdu blíž, brána je vyvalena; prý předtím stával vedle vrat domek správce hřbitova, který na požádání vrata odemykal. Hřbitov býval střežen přísně, omladina se bála i zeď přelézt. Teď je domek v rozvalinách, zbylo tu jen trochu ssuti. Hřbitov tvoří dva prostory: ode brány až ke stěně vysokého stromoví a nízkých keřů rozlehlá louka, nyní neposečená, s pěšinou vyšlapanou na prostředku; pod stromy v druhé půli pak jsou pochováni v hrobech mrtví. Jsou? V hrobech?

Pohled na zneuctěný hřbitov patří k nejhorším, jaké znám. Poprvé jsem to zažila v Polsku. Za Gdaňskem býval hřbitov na kopci, moře na dohled; tenkrát to byly jen vyvrácené pomníky s vytesaným kurentem, mezi něž si polští studenti techniky, mající opodál kolej, vodili dívky a strašili je vyhrabávanými lebkami. Dodnes pamatuji, jak se tenkrát ve mně vzpříčila barskost té msty; ale proč proč se v českém městě mstí Židům, kteří se jen nevrátili domů? Kameny vyvalené, zpřerážené, náhrobní desky posunuté, křivě vzpříčené, jediný hrob není ušetřen. Ptám se pak, jak se to stalo; jedno vysvětlení praví, že zjištní lidé hledali v hrobech opuštěných mrtvých zlato, šperky; možná; ale takto nedokáže hnout kamennými náhrobky jen síla zjištnosti. Druhé vysvětlení praví, že hřbitov zdemoloval opilý tankista, vyjel si v tanku na hroby.

Mí mladí přátelé mi vypráví, jak pro ně návštěva básníkovy hrobu bývala sváteční, krásnou chvílí. Přes loučku hleděli ode vrat a socha z růžové žuly, nad kamennou deskou vztyčený pestík, žalost stylizovaná do dívčí podoby, zářila na pozadí

stromové hradby; Weinerův hrob byl před ostatní předsunutý. A není tu nic. Možná tato deska zarostlá v keřích, jež má na středu kruhový otvor pro podstavec sochy; a možná tento růžový, do válce opracovaný kámen, na jedné straně zřetelně od většího celku uražený, který je postaven coby totem uprostřed ohniště, jež tu mají trampíci při zdi. Ano, ohniště na hřbitově. Plechovky od konzerv. Dolíky v trávě po milencích mezi vyvrácenými hroby. A zde - i kus lidské kosti. Uhníla kost stehenní a s částí kloubu. Udělám jamku a zahrabu ji.

Weinerova sestra, když dostala zprávu o zničení Weinerova hrobu, poslala z ciziny peníze a přeraženou smutnicí dívku převezli na nový písecký hřbitov. Růžovou žulu slepenou v půli tam sice nacházím i jméno básníkovo pod ní, ale odmítla bych odpřisáhnout, že sem převezli i Weinerovy kosti. Když vyzvedli Máchu, jistotu o tom, že zvedají básníkovo tělo, poskytl kysliční mědi zeleně zbarvivší kost, stopa rozpadlého řetízku růžence, ježž mrtvému omotali kolem pěstí. Ponesu-li ale kamínek na hrob Richarda Weinerovi, vezmu dva: jeden na původní desku, odkud možná převezli jen přeražený kámen, a druhý pod růžový pestík, kam možná přenesli i tělo. Neboť není radno lehkověrně důvěřovat čemukoli v poměrech, kde se mrtví spalují bez obřadu a kde na hřbitovech můžeme nalézt válet se v trávě lidské kosti.

A zbývá-li co, pak říci slovo; a utrhnout květ pasiflory.

Prosinec 1979

František Janoach

BOJOVNÍK NA FRONTÁCH ŽIVOTA

Na podzim roku 1945 zazvonil telefon. Hluboký mužský hlas se ptal po mém otci:

"Je živ? Přežil válku?"

"Byl v Auschwitzu a v Mathausenu, vrátil se, znovu pracuje jako lékař", odpovídám.

"Ty jsi tedy mladý Janouch. Vyřiď tátovi, že ho volal Franta Kriegel. Jsem na letišti v Ruzyni, přiletěl jsem právě z Indie, letím do Frankfurtu. Vrátím se za pár dnů."

To bylo mé první setkání s Dr. Krieglem, na které se pamatuji. Od rodičů jsem se dozvěděl, že to byl otcův nejlepší přítel z lékařských studií, se kterým po večerech studovali Anti-Dühringa a diskutovali o politických problémech, zatímco já v sousední místnosti počůrával plenky.

O nějaký týden později někdo zazvonil. Za dveřmi stál menší, podaditý, usměvavý muž v šedozeleném plášti, vedle něho bylo několik kufrů a nějaký vak.

"Já jsem Kriegel. Nějak jsi za těch devěť let povyrosl. Mohu si tady složit těchhle pár švestek a pár dnů u vás zůstat?"

Tak skončila dlouhá cesta Dr. Františka Kriegla, na kterou se ze stejných dveří vydal skoro přesně před devíti lety. Tak začala má osobní známost s člověkem, který se svérázně vepsal do československých dějin a který je od roku 1968 terčem číslo jedna pro sovětské a čs. sdělovací prostředky a pro stranické propagandisty.

Před devíti lety, v listopadu 1936, jej můj otec, jako jediný přítel - všechno se muselo dít v tajnosti - vyprovázal na vršovickém nádraží do Španělska. Kriegla tam vypravila - na jeho vlastní žádost - KSČ jako dobrovolníka. Kdo mohl tenkrát

předvídat, že to bude trvat celých devět let, než se Kriegel bude moci vrátit domů!

Domů? Ano! Doktor Kriegel se narodil 10. 4. 1908 v židovské rodině ve Stanislavě. Jeho otec byl maličkým stavi-
telem - spíše polírem, který stěží uživil svou rodinu. A když
zemřel - Františkovi bylo 11 let - musel Kriegel začít pomá-
hat matce živit celou rodinu.

Na lékařské fakultě university ve Lvově existoval v té době
přísný numerus clausus a židovský chlapec Kriegel nebyl na
studia přijat. V roce 1926 proto odjíždí do Prahy, kde se
v listopadu zapisuje na lékařskou fakultu Karlovy university.
Na studiích se Kriegel živí kondicemi, pracuje jako pomocný
dělník na nádražích, později si přivydělává v nemocnici jako
oberfiškus - za celých 150 korun měsíčně!

"Často", vyprávěl mi později, "jsem za celý den měl jenom
hrnek kakaa, které dávali zadarmo ve studentské koleji v Koší-
řích a kousek chleba. A studoval jsem po nocích - jak to jenom
šlo."

Není divu, že již od roku 1924, tedy ještě v Polsku, začíná
Kriegel pracovat v dělnické mládeži. I v Praze se stává aktiv-
ním členem levicového studentského hnutí a v roce 1931 /v Pra-
ze na Žižkově/ vstupuje do KSČ. Od této doby dělí svůj čas mezi
studie a stranickou práci - je stranickým instruktorem v mnoha
pražských dělnických organizacích.

Po promoci doktorem veškerého lékařství v roce 1934 začíná
Kriegel jako lékař I. Interní kliniky v Praze a současně pra-
cuje jako lékař -asistent v ambulatoriu První pražské nemocenské
pějišťovny smluvních úředníků a zřízenců v Praze. V té době již
se mu Československo stalo druhou vlastí. Mluví a píše česky
jako rozený Čech a Československo, které nazýval "pozoruhodným
ostrovem demokracie a kultury ve východní Evropě", mu plně
přirostlo k srdci. Stalo se jeho domovem.

Jak působili moji žalobci na vás, Atheňané,
nevím, ale já sám jsem pro jejich řeči div
nezapomněl, kdo jsem, Tak přesvědčivě mluvi-
li. A přece pravdivého neřekli takřka nic.

Platon, Obrana Sokratova

Devět let na frontách světové války

Od prvního prosince 1936 je Kriegel frontovým lékařem na madridské frontě, v roce 1937 je šéflékařem 45. divize Interbrigády.

"Mezinárodní dobrodruh a major americké armády Kriegel", řekl v roce 1977 na tiskové konferenci ve Stockholmu čs. viceministr zahraničí Spáčil. Stejně o něm dříve psalo Rudé právo a podobné plátky. Tisíckrát opakovaná lež se nestává pravdou. Kriegel sice měl hodnost majora-lékaře, ale ~~ne~~ ne americké armády. Nechme mluvit dokument, jehož kopii, ověřenou čs. soudem, vlastním:

* J. Exc. Don Juan Negrín LÓPEZ, president ministerské rady a ministr národní obrany, a jeho jménem slovatný pán Don Antonio Cerdón García, plukovník dělostřelectva, podtajemník pozemské armády,

POTVRZUJE, že pan František Kriegel bojoval ve Španělsku v Mezinárodních brigádách v hodnosti majora lékaře, v obraně svobod a výsad NÁRODA ŠPANĚLSKÉHO, a jako takový bojovník náležel k 45. divizi brigády.

Když opouští půdu, kterou přišel hájit uvedený major-lékař, vláda Republiky projevuje mu tímto osvědčením vděčnost NÁRODA, kterou si zasloužil svou věrnou oddaností a chováním, k dobru Španělska, ve DRUHÉ VÁLCE o jeho nezávislost.

L. S.

Barcelona dne 28. října 1938

Ministerstvo národní obrany

Pozemní armáda

Antonio Cerdón v.r.

Úřadovna podtajemníka

257/1

Také čs. úřady vlastní tento dokument. Mluví-li přesto o Dr. Krieglovi jako o majorovi americké armády, vědomě lžou.

Kriegel zůstává ve Španělsku až do února 1939. Opustí je jako komisař jedné z posledních jednotek Interbrigády. Na španělsko-francouzské hranici předává prapor Interbrigád do rukou zástupce vrchního velení Mezinárodních brigád.

Od jara 1939 je ve francouzských internačních táborech nejdříve ve St. Cyprien, později v Gurs.

V poválečných letech jsem našel mezi starými dopisy lístek, který od Dr. Kriegla přišel z Francie někdy na jaře 1939 a ve kterém žádal, aby za ním byl poslán jeho lékařský diplom, který si u nás před odjezdem schoval. To byla poslední zpráva od Dr. Kriegla. Potom nadlouho zmizel ve vírech druhé světové války.

Krieglova druhá vlast byla 15. března 1939 okupována Němci a bylo zřejmé, že do ČSR se vrátit nemůže. Začínala druhá světová válka. Pro komunistu a antifašistu Kriegla bylo rozhodnutí jednoznačné: pokračovat v boji.

V té době byla čínsko-japonská válka v plném proudu. Předsednictvo Výkonného výboru Komunistické internacionály vydalo v roce 1938 výzvu, ve které mimo jiné se praví: "... Osvobozenecký boj čínského lidu se stává jednou z nejdůležitějších součástí všeobecného boje světového proletariátu a celého pokrokového lidstva proti násilnostem barbarského fašismu." Výzva Internacionály stanoví jako jeden z předních úkolů komunistů sbírání prostředků ve prospěch Číny a posílání léků, ambulatorií a lékařského personálu do Číny.

Dnešní "normalizované" Rudé právo a jiné čs. listy šíří o Krieglovi zprávy, že za války bojoval na Čankajškově straně a že byl dokonce jeho osobním lékařem. Protože Čína je daleko od té doby uplynulo již čtyřicet let, nebude na škodu připomenout mladším čtenářům i partajním propagandistům, že v té době Komunistická strana Číny a Kuomintang vytvořily společně jednotnou frontu. Celá státní správa, jakož i všechny armády byly podřízeny vedení Čankajška. V této jednotné armádě pracovali i sovětské poradcí, sovětské vojenští odborníci, letci atd.

V létě 1939 Norský výbor pro pomoc demokratickému Španělsku ve spolupráci s Norským červeným křížem dává prostředky na nákup léků a lékařského zařízení pro Čínu, zařizuje přijetí lékařských dobrovolníků ze Španělska u Čínského červeného kříže a nakupuje lodní jízdenky asi pro dvacet lékařů - mezi nimi je i Dr. Kriegel a bratr spisovatele Egona Erwina Kische Dr.

Bedřich Kisch - z Marseille do Hongkongu. Lékařští dobrovolníci odjíždějí dne 12. srpna 1939 na parníku AENEAS. Dne 13. září přistáli v Hongkongu, kde byli uvítáni paní Sunjatsenovou /dnešní ^{místo} předsedkyně ČLR paní Sunčinlin/. Paní Sun pomohla skupině lékařů, ve které byl i Dr. Kriegel, navázat spojení s Čouenlajem, který byl v té době představitelem KS Číny v sídelním městě Kuomintanu Čunkingu.

Po celou dobu působení v Číně byla lékařská skupina v soustavném kontaktu s Komunistickou stranou Číny prostřednictvím Čouenlaje. Podtrhuji tuto skutečnost zvláště proto, že právě kvůli působení v Číně nazývají pražští propagandisté Kriegla mezinárodním dobrodruhem.

Po napadení SSSR Německem se Kriegel hlásí na sovětské vojenské misi v Činkingu jako dobrovolník do Rudé armády. Jeho gesto je přijato velice kladně, do konce války však nedostal vyrozumění, aby jako dobrovolník nastoupil.

V podmínkách neuvěřitelně těžkých a primitivních /lékařidobrovolníci se zavázali, že budou žít a stravovat se stejně jako čínští vojáci/ Kriegel organizuje armádní zdravotní službu, školí zdravotní personál a předává mu své bohaté zkušenosti z války ve Španělsku, účastní se bojů na frontě v Chunanu až do vánoc 1942. V té době již Japonci obsadili všechny čínské přístavy a odřízli tak čínská vojska od spojeneckých dodávek vojenských materiálů a zásob. Poslední zbylá cesta pro vojenské transporty, která vedla přes indický Assam do jihozápadní Číny, se také octla v nebezpečí odříznutí. Vzhledem k životní důležitosti této assamské /barmské/ cesty tam čínská armáda posílá své oddíly, aby společně s americkými, britskými a indickými vojsky odrazila japonskou ofenzívu. S čínskými oddíly odlétá na toto bojiště v tropických džunglích i řada lékařů, někdejších španělských dobrovolníků.

Vedení celé barmské operace bylo v rukou americké armády, jež poskytla všem lékařům - dobrovolníkům statut smluvních lékařů - contract surgeon - a zařadila je k čínským jednotkám.

Odborná zdatnost, obětavost a hrdinství Dr. Kriegla byly oceněny nejvyšším americkým vyznamenáním pro civilisty - Emblem for Meritorians Civilian Service: "Dr. Kriegel projevil

neobyčejnou iniciativu, mimořádnou horlivost, vynikající smysl pro povinnost a vysoké odborné vlastnosti při plnění úkolů." /30. října 1944/.

V reportáži uveřejněné v roce 1944 v americkém listu The Saturday Evening Post se o činnosti Kriegla můžeme dočíst: "... Dr. F. Kriegel, smluvný lékař polského původu, který prožil již osm let totální války, který mluví osmi řečmi včetně čínštiny a kterého plukovník Brown charakterizuje jako "jednoho z nejstatečnějších mužů, které znám..." Kriegel byl tři roky s republikánskými vojsky ve španělské občanské válce a další tři roky jako lékař v čínské armádě. Jde hned za tanky a poskytuje pomoc raněným přímo pod palbou. V jedné bitvě nedávno poskytl pomoc 46 čínským vojákům na bitevním poli, zatímco kolem zuřil urputný boj.

Doktor nechce mluvit o své vlastní činnosti během této noci, ale mluví s obdivem o čínském vojákovi, který vypálil čtyři protitankové náboje, zasáhl tank a zničil jeho posádku. "Čínští vojáci jsou jako děti. Ale jsou přitom velcí a stateční, Bojují jako muži, a když jsou raněni, chovají se jako muži, jsou trpěliví a vděční. Jsou to nejstatečnější a nejméně nároční vojáci, jaké jsem kdy poznal." A protože Kriegel má zkušenosti s vojáky mnoha národností, jeho slova něco znamenají..."

František Kriegel zůstává na barmském bojišti až do konce války, která na Dálném Východě skončila až v září 1945. Ocituje si zde závěrečné hodnocení, jež mu v létě 1945 poskytl velitel lékařské služby:

Seagrave Hospital Unit, 896 Clearing Company, US Army.

3. června 1945

...smluvní lékař Dr. F. Kriegel sloužil v této jednotce tři měsíce a byl ve spojení s touto jednotkou po dobu tří let. Většinu doby byl Dr. Kriegel v bojové službě a snášel nepopsatelné těžkosti s americkými a čínskými jednotkami, neustále ohrožován nepřítelem. Ve své činnosti byl však mimořádně aktivní a schopný.

Jeho činnost v jednotce si zaslouží nejvyššího ohodnocení, loajálnost k jednotce a k jejím armádním úkolům byla nejvyššího stupně. Je vynikajícím chirurgem a zkušeným radiologem, nevyhýbá

se však ani menším a obtížnějším úkolům, zvláště pak když pracuje s čínskými jednotkami. Dr. Kriegel je vynikající vedoucí a jeho neuvěřitelně vysoká morálka byla stálým zdrojem inspirace pro důstojníky a vojáky této jednotky ať to byli Američané, Britové, Barmánci či Číňané.

Podepsán VELITEL

Gordon S. Seagrave

podplukovník lék. sl.

V Praze

Málokdy se stane, že služební charakteristika tak přesně vystihne celého člověka a bude tak přesně platit i v budoucích letech, jako tomu bylo s citovaným posudkem. Třicetileté poválečné působení Dr. Kriegla v Praze dalo plně za ptavdu veliteli lékařské služby Seagravovi.

Po návratu do Prahy se chtěl Kriegel věnovat medicíně. Když o tom dnes retrospektivně přemýšlím, myslím, že tato cesta by byla pro Kriegla mnohem schůdnější, bez všech těch problémů a těžkostí, jež na něj čekaly v poválečném Československu. Karlova universita by jistě získala zdatného profesora a učitele, zkušený lékař Kriegel by jistě našel široký okruh vděčných pacientů --- Kdo ale mohl takto racionálně uvažovat na podzim roku 1945 v Praze, kde se rozhovořovaly politické boje a kde každý považoval za svou povinnost odstraňovat následky války a budovat novou, lepší republiku?

Po několika týdnech diskusí a přesvědčování ze strany starých politických přátel se Kriegel rozhoduje věnovat se také politické činnosti a stává se jedním z vedoucích funkcionářů pražské organizace KSČ. Současně však zůstává závodním lékařem ČKD Sokolovo. S energií sobě vlastní se vrhá do práce. Zanedlouho začal chodit domů - bydlel stále u nás - pozdě v noci, někdy až k ránu.

Kriegel byl přísný na sebe i na jiné. Nesnášel lajdáctví, polovičatost a neschopnost. Dokázal přísně pokárat, dovedl však

být i velice ohleduplný. Vzpomínám, jak jednou přišel domů pozdě a dveře byly zajištěny na vnitřní řetěz. Aby nás ne-
vzbudil, sedl si na noviny a přespal vsedě na schodech až
do rána.

V únoru 1948 byl Kriegel zástupcem vedoucího tajemníka
pražského kraje KSČ a zástupcem velitele Lidových milic,
které sehrály důležitou úlohu v únorových událostech roku
1948 /jejich velitelem byl pozdější generál Josef Pavel,
ministr vnitra v roce 1968./

V roce 1949 začal Kriegel pracovat jako náměstek ministra
zdravotnictví a v této funkci provedl reorganizaci česko-
slovenského zdravotnictví, ale na počátku roku 1952 byl bez
řádného zdůvodnění a prakticky na hodinu z ministerstva vy-
hozen.

Potíže se však objevily již koncem roku 1951. V Českoslo-
vensku se začaly - pod vedením sovětských poradců v sovětské
režii - připravovat velké politické procesy. Kráglův původ
a předešlý život představovaly pro paranoické politiky a jejich
bezpečnostní gorily lákavé sousto.

Kriegel spolu s mnoha jinými, začíná být vyšetřován o své
činnosti ve Španělsku, v Číně, vadí jeho původ, vadí jeho
odborná znalost, jeho značnosti jazyků /Kriegel mluví plynně
česky, polsky, německy, anglicky, rusky, francouzsky, španělsky
a dokonce i čínsky/, jeho mezinárodní styky a známosti a bůhví
co ještě ... Bezpečnostní referenti se snaží vyčmukat nějaké
klepy či kompromitující materiály a navštěvují jeho známé.
Vzpomínám, s jakým rozhořčením mluvil o takové návštěvě
referenta StB můj otec, který mu ovšem řekl, že nepoznal čist-
šího a obětavějšího komunistu a člověka, než je Kriegel.

V březnu 1952 se Kriegel ocitá bez práce. Po nějaké době
se stává závodním lékařem továrny Tatra, prochází několika
místy, až se nakonec stává - on, pětadvacetiletý major-lékař
a šéflékař 45. divize Mezinárodní brigády - sekundářem ve Vi-
nohradské nemocnici. Všude, kde pracoval, si získal úctu a
lásku spolupracovníků a důveru pacientů. S neuvěřitelnou ener-
gií - a to mu již bylo kolem padesáti - se vrhá do studia no-
vých lékařských oborů a specializuje se v rheumatologii.
V roce 1958, kdy do Československa zalétají první vlašťovky

destalinizačního procesu, se stává primářem a později i náměstkem rheumatologického ústavu profesora Lenocha.

V roce 1960 obhajuje kandidátskou ~~práci~~ disertaci z lékařských věd.

V roce 1957-58 začíná i jeho postupná politická rehabilitace. Je odměněn Řádem rudé hvězdy za boje v Mezinárodních brigádách a 1. května 1958 mu byl udělen Řád práce.

V roce 1960 přijíždí do Prahy vládní delegace Kuby se žádostí o vyslání poradce pro organizaci zdravotnictví. O několik měsíců později odjíždí z rozhodnutí ÚV KSČ MUDr. F. Kriegel jako poradce kubánské vlády pro otázky zdravotnictví do Havany, kde zůstává až do konce roku 1963. Kubánská vláda vysoce ocenila jeho pomoc při budování nového zdravotnického systému země.

Po návratu Kriegel kandiduje jako poslanec do Národního shromáždění. Již při projednávání své kandidatury na stranických orgánech upozorňuje, že má na úlohu parlamentu v naší zemi vyhraněný názor. Bude-li zvolen, bude své názory uplatňovat a prosazovat. Po zvolení poslancem se stává členem předsednictva Národního shromáždění a předsedou zahraničního výboru. Před XIII. sjezdem KSČ jej pozval A. Novotný a nabídl mu členství v ÚV KSČ /v tehdejší politickém systému první tajemník mohl skutečně nabízet volené místo člena ÚV KSČ a málokdy se stalo, že by svou nabídku nemohl prosadit./ Kriegel upozorňuje Novotného, že v případě zvolení bude vždy otevřeně a kriticky tlumočit své názory a pranýřovat nedostatky a chyby, kterých v naší společnosti vidí velice mnoho.

Pražské jaro

V letech 1964-67 Kriegel vyvíjí velmi aktivní politickou činnost. Zúčastňuje se zasedání Valného shromáždění OSN, jezdí na schůze Meziparlamentární unie. Zanedlouho se stává jedním z nejaktivnějších členů předsednictva Národního shromáždění - snaží se ze všech sil přeměnit Národní shromáždění z loutkového divadla, jakým dosud bylo, ve skutečný parlament, tedy politický orgán, který by hrál patřičnou úlohu ve státě a nebyl

pouze poslušným vykonavatelem vůle stranických orgánů a aparátu.

Z Krieglovy iniciativy začínají v parlamentu například interpelace ministrů. Kriegel požaduje "zvýšit kontrolní a kritickou funkci parlamentu, i když se to ministrům nebude líbit ..." a kritizuje praxi, podle které "o závažných vládních změnách a rozhodnutích se často poslanci ba i ministři dovídají z předsednictva ÚV KSČ půl hodiny před schůzí parlamentu..." /Stenogram schůze předsednictva NS z 8. 12. 1965/. Na jiné schůzi předsednictva Kriegel požaduje, aby se "masy dozvěděly, jak jsme se dotali do tak těžké hospodářské situace a jak z ní můžeme ven. Veřejnost má právo domáhat se, aby byla plně informována. .. je nutno zajistit, aby v duchu platné ústavy se NS zúčastnilo tvorby nového systému nár. hospodářství, aby se nevyhýbalo vážným diskusím se členy vlády, aby je kontrolovalo..." /Stenogram schůze předsednictva NS, 12.1. 1966/. Není divu, že tato i další vystoupení vedla ke konfliktům; několikrát se zdálo, že bude muset znovu z politiky odejít.

Podobně kritická byla i Krieglova vystoupení na zasedáních ÚV KSČ. Snažil se o ~~otevřenou~~ otevřenou politickou analýzu naší situace, navrhoval změny. V roce 1967 mluví třeba o hluboké krizi ve straně. Vycházel při tom z výsledků jednoho z prvních sociologických průzkumů v KSČ, mluvil o nutnosti radikální nápravy situace.

Podle svých zásad však Kriegel nepřestává vedle své politické činnosti, pracovat jako lékař. Od roku 1965 je primářem interního oddělení Thomayerovy nemocnice v Krči - do práce docházel téměř denně, často tam trávil večery a noci, aby dohnal to, co zameškal svou politickou činností. Jeho pracovní výkonnost byla neuvěřitelná a my mladí jsme mu mohli jen závidět.

Není divu, že Krieglova činnost, jeho vystupování a jeho stanoviska vyvolávaly ostré konflikty: s předsedou NS, s tajemníkem ÚV a stranickým aparátem, s jednotlivými členy předsednictva. Bylo proto také zcela přirozené, že počátkem roku 1968 byl Kriegel zvolen za člena předsednictva ÚV KSČ a že se v dubnu stal předsedou

Ústředního výboru Národní fronty ČSSR.

K výkonu dvou funkcí přistupuje s největší vážností a odpovědností. Zvláště funkce předsedy Národní fronty byla nesnadná: jakou politiku zastávat v praxi? Národní fronta měla být ztělesněním pluralistického politického systému, který požadoval Akční program KSČ - jakým způsobem a v jakých hranicích tento systém uskutečňovat a provádět? Po letech politické sterility a útlaku se k politickému životu draly nejrozličnější politické síly. O slovo se hlásila sociální demokracie, která byla po únoru 1948 násilně připojena ke KSČ a jejíž tisíce členů byly persekvovány v žalářích a i mimosoudně. Strany Národní fronty, které za Novotného hrály pouze úlohu loutek, se hlásily o větší a samostatné role. O slovo se hlásili zemědělci, Klub angažovaných nestraníků a desítky jiných organizací. A přitom bylo nutno dbát i o to, aby všechny tyto organizace nedráždily příliš sovětské vedení, aby se neprohluboval konflikt, který vznikl a sílil.

Ani v této době Kriegel nepřerušil svoji práci v nemocnici, protože nechtěl být pouze politikem z profese. Zastával názor, že i politik má mít své vlastní povolání. V červnu 1968 jsem s ním diskutoval o jeho politické budoucnosti - Kriegel nechtěl kandidovat za člena předsednictva po XIV. sjezdu KSČ, aby nezabíral místo mladým lidem. Bylo mu právě 60 let a považoval pražské jaro za vyvrcholení své politické kariéry. Snažil jsem se ho přesvědčit, aby zůstal v politickém životě ještě několik let - netušili jsme, že předmět našeho sporu byl již rozřešen jinde a jinými prostředky.

Jeho obliba mezi lidmi rychle rostla. Vzpomínám, jak jsem jej potkal jednou před domem v diskusi se starším dělníkem, který ho oslovil v tramvaji - nechtěl věřit, že předseda Národní fronty a člen předsednictva ÚV KSČ jezdí z práce v nemocnici tramvají...

Kriegel byl jediný z politiků, které jsem znal, který se za léta politické kariéry nijak neobohatil a nic nezískal, bydlí stále, od roku 1945 ve stejném skromném dvoupokojovém bytě, se stejným zařízením. Přibýlo v něm pouze knih a několik obrazů. Nemá žádnou vilu ani venkovní dům. A starší automobil, který si koupil po návratu z Kuby, musel prodat po šikanách v roce 1977.

Kriegel požadoval rychlé svolání mimořádného sjezdu KSČ, který by mohl obrodit ÚV a vytvářet základnu tak pro novou, reformní politiku. Poukazoval na důležitost přímých kontaktů mezi dělníky

a intelektuály. Požadoval, aby i věda a technika, vědečtí pracovníci a technici hráli mnohem významnější úlohu ve společnosti, která prochází vědecko-technickou revolucí...

Tyto a jiné zásadní postoje vyvožaly nenávist sovětských vůdců a požadavek odstranění Kriegla z politického života kladl Brežněv ještě před požadavky nového zavedení cenzury a zákazu KAN a K 231.

Po ~~zákazu~~ setkání v Čierné, v srpnu 1968, se mi jednou Dr. Kriegel přiznal, že ~~od~~ od schůzky se sovětským vedením nemůže spát - stále musí myslet na to, v jakých rukách jsou osudy národů i celého lidstva...

Okupace

V neděli 18. srpna 1968 jsem vytáhl Františka Kriegla na delší procházku do lesa u Prahy - byl bez dovolené, unaven a vyčerpan. Diskutovali jsme spolu nejružnější alternativy dalšího vývoje politické situace - mezi nimi i možnost vojenského zásahu. Říkal, že nebezpečí je sice veliké, že se toho však přece neodváží: je zcela jiná situace, než byla v roce 1956 v Maďarsku - a potom, v naší zemi panuje naprostý klid a pořádek ...

Na zpáteční cestě si ode mne Kriegel chtěl vypůjčit něco ke čtení, aby zkrátil bezesné noci. Dal jsem mu Koestlerovu Tmu o polednách, kterou dosud neznal. Vrátil mi ji za dva týdny, během kterých jsme zestárli a zmoudřeli o léta, s komentářem: "Nebylo to nejlepšší čtení ve sklepech budovy ÚV KSČ a pototm všude jinde, na Ukrajině a v Kremlu, neustále se mi promítaly před očima stránky Koestlerovy knihy..."

21 srpna, těsně po půlnoci, mě vzbudil telefon. Volala Krieglova žena Riva: "Jsme okupováni. Vzbud své známé a příjeď."

Byla to strašná noc, plná nočních můr a hororů. Patřila k nim i ranní návštěva v Krieglově bytě. Bylo asi půl šesté, někdo zazvonil u dveří. Otevřel jsem. Stáli před námi dva muži v balonových pláštích:

"Přišli jsme pro doktora Kriegla".

"Co mu chcete?" zeptal jsem se.

"Máme pro něj důležitý vzkaz!"

Legitimoval jsem muže - byli od státní bezpečnosti a dosud poněkud rozpačití - na ulicích se setkali již s projevy masového odporu obyvatelstva ...

Jeden muž šel potom k telefonu, vytočil číslo a řekl:

"Tady vrána. Volám z bytu Dr. Kriegla. Příkaz nemohl být splněn!"

Popis toho, co se odehrávalo na zasedání předsednictva v onu osudovou noc, byl již mnohokrát a celkem přesně zveřejněn. Kriegel byl jedním z autorů usnesení předsednictva ÚV KSČ, které rozhodně odsoudilo okupaci. Po skončení zasedání zůstal s Dubčekem, Smrkovským a několika dalšími členy předsednictva v kabinetu prvního tajemníka. Poté, co byli internováni sovětskými parašutisty a museli sedět pod odjištěnými automaty klimbajících ~~xx~~, nevyspalých vojáků, Kriegel řekl, že budou popřebívat být odpočatí a silní, natáhl se na koberce a za chvíli se místností rozléhalo jeho bohatýrské chrápání. Očití svědci vyprávěli, že Krieglův spánek silně znervózňoval nejen automatčíky, ale i dohlízející plukovníky - příliš to chrápání vybočovalo z obvyklého rámce takových scén.

S Dubčekem byl Kriegel odvezen v obrněném voze /v okupační čajce, jak tyto vozy přezvali Pražané/ na letiště. Kriegel neustále protestoval a již po cestě dosáhl toho, že vojáci otevřeli okénko v autě, takže bylo možné alespoň sledovat, kudy a kam je vezou. Na letišti v Ruzyni Kriegla naložili, společně se Smrkovským a Špačkem do vojenského letadla a po několika hodinách čekání s nimi odletěli na vojenské letiště poblíž Vinice, později pak dále k Moskvě.

Kriegel byl držen v izolaci. Nesměl poslouchat radio, nesměl číst ani sovětské noviny. Četl si tedy v Brechtově knize Galileo, kterou měl náhodou v kapse. Po čase se u něho objevil vyšší sovětský důstojník a řekl mu, aby se připravil na cestu. Kam? To se nesměl dovědět.

Za několik hodin přijelo auto do Kremlu. Kriegel vzpomíná, že když ho vedli po kremelských chodbách a předpokojích, plných důstojníků, bezpečnosti a stranických referentů, všichni najednou ztichli, zvědavě se na něj dívali, jako by byl nějaké zvlášť.

ní zvíře či návštěvník z jiné planety a navzájem se informovali:

"Eto Kriegel! Vedut Kriegelja!"

V Kremlu byl Krieglovi předložen předběžný text protokolu s požadavkem, aby jej podepsal. Pozorně jej přečetl a potom prohlásil:

"Tohle nemohu podepsat. To by byl konec československé samostatnosti. A nikdo z nás nemá právo - a ústavní právo - podepisovat takové dalekosáhlé závazky ..."

Kriegel navrhuje návrat "delegace" alespoň na několik hodin do Prahy, svolání parlamentu, ústředního výboru a zástupců ze všech krajů a okresů republiky, se kterými by se mohli poradit.

Přichází prezident Svoboda a naléhá, aby protokol podepsal. Kriegel trvá na svém. Svoboda začíná křičet, že je starý člověk, že již viděl hory mrtvol a nechce vidět další a že Kriegel musí podepsat. Kriegel odmítá a ohrazuje se - ať na něj pan prezident nekřičí jak na malého, kluka. Přicházejí další a vyzývají Kriegla k podpisu. Kriegel trvá na svém.

Moskevský protokol tedy zůstal bez Krieglova podpisu. Českoslovenští zajatci, kteří se mávnutím kouzelného proutku změnili v kremelských metamorfózách v oficiální delegaci na nejvyšší úrovni, se chystali k odjezdu. Kremelští režiséři vyzdobili vlajkami ulice a třídy vedoucí na Vnukovské letiště a nadirigovali tam davy jásajících Moskvanů. Ale delegace neodjela. Něco se přihodilo.

Těsně před odjezdem totiž Brežněv řekl, že si Kriegla nechají v Moskvě, jinak že by si z něho Čechoslováci udělali národního hrdinu. Po chvíli dohadování sovětské vedení ustoupilo:

"Dobře, vezměte si svého Kriegla tedy s sebou. Bude na Vás čekat na letišti."

Poté, co Kriegel odmítl podepsat protokol a poprosil, aby se jeho přátelé postarali o jeho ženu Rivu - "je to skromná holka, moc toho nepotřebuje" - byl znovu v ozbrojeném doprovodu odvezen z Kremlu na místo, kde byl izolován. V noci pak byl převezen na Vnukovské letiště, kde byl posazen do prázdného letadla, stojícího daleko na rozjezdové ploše. Domníval se, že ho vezou někam na Sibiř. Ale po několikahodinovém čekání bylo letadlo přitaženo k letištní budově, položen čer-

vený koberec, postaveny mikrofony - a ještě za chvíli se objevila čs. "delegace" se sovětským doprovodem.

Snad nic necharakterizuje atmosféru "bratrství a vzájemné důvěry", která tehdy panovala v Moskvě, tak dobře, jako tato malá příhoda. Když přijeli na letiště, ptali se něktrí, kde je Kriegel. Brežněv odpověděl, že v letadle. Poslal tam napřed tajemníka, aby se přesvědčil, zda je to pravda. Měli totiž strach, aby si nesedli do letadla bez Kriegla - potom by se věci těžko napravovaly - a bez Kriegla by se v srpnu 1968 do Prahy naše vedení vrátit neodvážilo.

Ještě v letadle bylo dohodnuto, že musí zůstat tajemstvím, že Kriegel odmítl jako jediný člen čs. stranického a státního vedení podepsat Moskevský protokol. Jedním z požadavků tohoto protokolu bylo, že Kriegel musí ihned odejít z funkce předsedy ÚV Národní fronty ČSSR a člena předsednictva ÚV KSČ.

Potomstvo nepochopí, proč jsme znovu museli žít v tak hluboké tmě, když už jednou nastalo světlo.

Castellio, De arte dubitandi, 1562

Normalizace

Nezvolil jsem toto mot k závěrečné části Krieglova životopisu náhodně. Pochází z knihy S. Zweiga Svědomí proti násilí, přeložené a vydané v Praze v roce 1970. Kniha, popisující středověký konflikt mezi humanistou Castelliem a náboženským fanatikem Kalvínem i situaci ve středověké Ženevě, se stala bestsellerem, byla okamžitě vyprodána a při vlně domovních prohlídek v roce 1972 dokonce zabavována policií. Není divu, Zweigův popis Kalvínovy diktatury v Ženevě je jakoby opsán z normalizace v Československu: "... všechny domy mají rázem otevřené dveře a všechny stěny jsou najednou ze skla. V kterémkoli okamžiku, ve dne i v noci, může zabušit na dveře klepadlo a člen "duchovní policie může přijít na "vizitu"...

výslechy trvají celé hodiny, neboť v ordonancích se říká: "vyšetřování je nutno věnovat co nejvíce času a počítat si důkladně" ... Zbožný policista ... sáhne do knihovny, není-li tam zastrčena nějaká knížka neopatřená razítkem konzistoře ... Toto nesnesitelné střežení každého jednotlivce se stává ještě nesnesitelnější tím, že k oněm úředně pověřeným a placeným hlídačům se přidruží záhy i nesčíslné množství špehů z ochoty. Neboť všude, kde stát udržuje své občany v teroru, bují odporné býlí udavačství. Kde je denuncianství v samé zásadě nejen připuštěno, ale dokonce požadováno, stávají se denuncianty i lidé jinak poctiví..."

A všechno, všechno je v Ženevě i v Praze zakázáno: "... je zakázáno bez povolení vytisknout knihu, je zakázáno psát do zahraničí, je zakázáno umění ve všech formách, jsou zakázány obrazy a sochy svatých, je zakázána hudba ... Je samozřejmě zakázán sebemenší stín a záblesk duchovní svobody ve slově mluveném anebo tištěném. A jako nejhorší zločin ze všech zločinů je zakázána jakákoliv kritika Kalvínovy ~~teologie~~ diktatury: výslovně je vydáno varování, aby se nikdo neopovážil "mluvit o věcech veřejných jinak, než v přítomnosti rady."

Metody, způsoby a protivníci se nezměnili: stejně jako i ve středověku v Kalvínově Ženevě stojí dnes v Československu svědomí, svoboda a tolerance proti ~~fanatismu~~ fanatismu, teroru a násilí. Jenom terminologie je trochu jiná: namísto kacířů máme revizionisty či zrádce, prověrky a státní bezpečnost nahradily inkvizice, státní úřad pro tisk nahradil konsistoř a místo písma svatého máme sebrané spisy klasiků a učení všech učení. - "Když uvažují o tom, kdo je vlastně kacíř, nenalézám nic jiného, než že za kacíře označujeme všechny ty, kteří nesouhlasí s naším názorem" - napsal Šebestián Castellio v šestnáctém století. Neplatí tohle všechno až do dnešního dne?

Na podzim roku 1968 byl Kriegel odvolán z funkce člena předsednictva ÚV KSČ a přestal být předsedou Národní fronty. Potom byl postupně zbavován všech svých funkcí. Jako jeden ze čtyř poslanců hlasoval proti smlouvě o pobytu sovětských vojsk v ČSSR. V květnu roku 1969 byl vyloučen z KSČ. Jeho

projev na zasedání ÚV KSČ vzbudil širokou pozornost světového tisku a byl v mnoha tisících exemplářích rozšířen i v ČSR. Kriegel v něm řekl:

"Odmítl jsem podepsat tzv. moskevský protokol. Odmítl jsem to proto, že jsem v tomto protokolu viděl dokument, který všestranně svazoval ruce naší republiky. Odmítl jsem jej podepsat proto, že podepsání se dělo v ovzduší vojenského obsazení republiky, bez konzultace s ústavními orgány a v rozporu s cítěním lidu této země ... Hlasoval jsem proti ratifikaci smlouvy o dočasném pobytu vojsk na našem území ... Tato smlouva o dočasném pobytu vojsk na našem území postrádá základní náležitost řádné smlouvy, tj. dobrovolnost... Smlouva byla podepsána nikoli perem, ale hlavními děl a samopalů ..."

Popud k zahájení pomlouvačné kampaně proti Krieglovi dal sám Gustáv Husák. V projevu, proneseném v závodě ČKD na jaře 1969, prohlásil, že "nebuďte ani kráglivat ani krieglovat..." Rudé právo se přidalo velkým skandalizujícím článkem Bez výčitek a uzardění /"Hrdina s gloriolou a co je za ní"/: Soudní proces, kterým Kriegel žádal od Rudého práva uveřejnění tiskové opravy, nemohl mít případnějšší název "Kriegel kontra MOC" - a protože Miroslav Moc reprezentoval výlučnou, absolutní a neomylnou moc strany a vlády, musel nakonec Kriegel proces prohrát.

V roce 1970 je Kriegel zbaven svého primariátu a násilně pensionován. Žije v Praze - obklopen úctou a láskou přátel a trvalou pozorností policie, která odposlouchává jeho byt a telefon, konfiskuje jeho poštu, tahá ho na výslechy, organizuje zasílání výhrůžných anonymních dopisů a telefonátů a rozšiřuje o něm pomluvy.

A protože to všechno nepomáhá, uchyluje se policie /kdo jiný by mohl být v policii tak pečlivě střeženém Krieglově bytě /k svérázné eskalaci "politického nátlaku". Za bílého poledne v listopadu 1976 je Krieglův byt přepaden dvěma maskovanými muži, kteří se snaží zardousit jeho ženu ...

Po přestávce, kdy se již mohlo zdát, že se František Kriegel odmlčel a odešel do ústraní, jeho hlas se ozval znovu. A je stále silnější a rozhodnější. S několika dalšími bývalými členy ÚV KSČ žádá od Národního shromáždění propuštění čs. politických vězňů. Posílá gratulaci k osmdesátinám Dolores

Ibaruri. A na čínském velvyslanectví vyslovuje soustrast k úmrtí Čouenlaje.

Dne 8. listopadu 1975 adresuje Kriegel, spolu s Dr. Sekaninovou a K. Vodsloněm, Federálnímu shromáždění dopis, ve kterém žádá, aby ve smyslu závěrů Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, byla z čs. území odvolána sovětská vojska, aby byla obnovena čs. suverenita, aby byla respektována lidská práva v naší zemi a zrušena veškerá diskriminační opatření.

Ačkoli Krieglova pošta je kontrolována, někdy, třeba oklikou, mu dojde zajímavý list. Jako tento:

Drahý Kriegle!

Přečetl jsem si v 7. čísle Kontinentu Váš dopis. Jiným, přímějším způsobem, nedošel. Děkuji Vám velice za vřelá přání a blahopřání k udělení Ceny míru. Bylo pro mne obzvláště příjemné dostat Váš dopis ze země, která svým pražským jarem a hrdinským srpnem pro nás pro všechny tak mnoho znamená.

S hlubokou úctou a přáním štěstí

Váš Andrej Sacharov

Moskva 11. 6. 1976

Pod Chartou 77 stojí i Krieglův podpis. Následují nové výslechy, odebrání řidičského průkazu, hrozba expatriace, odříznutí telefonu. Že by starý člověk, třeba v případě nemoci mohl potřebovat telefon? To jenom v písni se zpívá: "molodym vězdě u nas doroga, starikam vězdě u nas počet!" - praxe vypadá zcela jinak. V exklusivním interwiev, poskytnutém Krieglem k 10. výročí Ledna španělskému komunistickému Mundo Obrero, popisuje Kriegel tuto praxi takto:

"... dopisy docházejí nepravidelně, některé vůbec nedorazí, jiné až s několika měsíčním zpožděním. Byl mi zrušen telefon, nemohu cestovat, poněvadž mi úřady odebraly cestovní pas. Skoro rok mám přede dveřmi bytu dva uniformované policisty, kteří ve dne v noci zjišťují a zapisují mé návštěvy, zaznamenávají čas jejich příchodu a odchodu. Do velmi nedávné doby kromě uniformovaných policistů stávalo před domem, v němž bydlím, auto s třemi civilisty, kteří mě sledovali na každém kroku, do obchodu, na koncerty apod. Pokud jsem se s někým zastavil a hovořil, tyto

tyto osoby zjišťovali a fotografovali ..."

Na jaře 1977 se stává Kriegel, spolu s dalšími signatáři Charty 77, terčem pomlouvačné kampaně, jakou naše země snad nezažila desítky let. Kriegel je prvnímu mušce a útoky proti němu jsou obzvláště sprosté a nevybíravé. 19. února 1977 prohlásil streicherovský potomek Knotek v čs. televizních novinách, že "František Kriegel se zachoval jako Jidáš ... konec konců - je ze stejného rodu." V pořadu čs. rozhlasu "Kdo je MUDr. František Kriegel?" přetištěném v mnoha pražských denících byl dokonce obviněn, že "jeho členství v KSČ mu v přihlášce doporučuje Otto Šling, bývalý vedoucí tajemník krajského výboru v Brně, odhalený a odsouzený jako nepřítel socialismu, sionista a agent kapitalismu." Toto tvrzení vyvolalo bouři protestů jak v ČSSR, tak i v zahraničí. Vdova po nevině popraveném R. Slánském se dotázala Nejvyššího soudu ČSSR, zda rehabilitační rozsudek dosud platí.

Platí. Snad si Gustáv Husák najednou uvědomil, že tento útok proti Krieglovi mohl být namířen i proti němu. A tak to Rudé právo za několik dnů muselo svést na svobodu tisku v ČSSR - "každý si může psát, co chce..."

Vysokou autoritu a pověst Františka Kriegela tyto kampaně nemohou poškodit. Jak to napsal jeden z jeho přátel: "Je to s tebou dobré, dokud tě pomlouvají. Je to známka, že na Tebe lidé nezapomněli." Pro přátele a pro známé je Kriegel nevysychajícím zdrojem střízlivého optimismu a dobré nálady - poskytuje nejen rady a duševní útěchu, pomáhá lidem i jako dobrý a obětavý lékař.

"Mým snem je, abychom ještě před koncem dvacátého století mohli vidět svět, sestávající z rovnoprávných ~~států~~ států, ve kterých budou lidem zajištěna plná občanská práva i práva lidská", říká Kriegel v jednom ze svých interviewů. O situaci doma soudí, že "lidé mlčí, ale vnitřně v nich roste nenávisť k režimu...". Co se vyhlídek do budoucnosti týče, je Kriegel "optimista, ale ne prorok". Ale copak člověk musí být prorokem, aby již od dob Kalvínovy Ženevy věděl, že "po každé potopě musí nakonec vody opadnout, všechny ideologie a jejich dočasná vítězství končí ve svém čase: jen idea svobody duchovní, idea všech ideí a proto neporazitelná, vrací se věčně znovu, protože je věčná jako duch. Když je jí navenek dočasně odňato slovo,

uchyluje se nazpět do nejskrytějších záhybů svědomí a žádné útrapy ji nezmohou. Nadarmo si nositelé moci namlouvají, že už nad svobodným duchem zvítězili, když mu zapečetili ústa. Neboť s každým novým člověkem se rodí i nové svědomí a vždy alespoň jedno se rozvzpomene na svou duchovní povinnost obnovit dávný boj o nezadatelná práva lidstva a lidskosti..."

/S. Zweig/

Jubileum

10. dubna 1968 se do bytu v pátém patře Na Smetance 16 začali trousit gratulanti. Oslavenec však nebyl doma. Byl právě na vizitě v nemocnici. Půlmetrový azalkový keř od Československé strany lidové pro předsedu Československé národní fronty stejně jako desítky telegramů včetně dopisu od presidenta Svobody, který oznamoval udělení Řádu republiky, musela převzít jubilantova paní.

Přesně o deset let později do stejného bytu se zase začali trousit gratulanti. Před dveřmi však stáli dva uniformovaní příslušníci SNB a s vysílačkou a sešitem. Do sešitu zapisovali návštěvníky, vysílačkou informovali sledovací auto, které ve dne v noci stálo před domem.

Nehledě na ztížené podmínky přišlo Dr. Františku Krieglovi, jednomu z nejoblíbenějších mezi lidmi a nejstatečnějšímu politikovi pražského jara, gratulovat k jeho sedmdesátinám skoro 200lidí.

Písemné gratulace přicházely z domova i ze zahraničí. Od mnoha přátel i od mnoha politiků z nejrozumnějších stran. Jako třeba tahle: Drahý doktore Kriegle, přijměte, prosím, naše nejvřelejší pozdravy a gratulace k Vaším 70. narozeninám. S obdivem k Vašemu boji za demokratický socialismus. - Sven Andersson, generální tajemník Švédské sociálně demokratické strany.

V květnu 1978 se v Madridu konala slavnostní večeře na počest 70. narozenin Dr. Františka Kriegla, který skoro 10 let svého života strávil na frontách. 2. světové války. Uspořádal ji Ústřední výbor Komunistické strany Španělska, zúčastnili se jí však i zástupci mnoha jiných španělských politických stran, odborů, činitelů kultury a umění.

Dr. Kriegel se večere na svou počest nemohl zúčastnit - pražský režim mu nedal pas. Kriegel však vypašoval do Madridu magnetogonový pásek se španělským projevem, který přítomní vyslechli s velkou pozorností a pohnutím. Zamyslel se v něm nad svým životem, mluvil o svých zkušenostech i o tragedii svého života.

Nenávist až za hrob

Poslední tři roky života strávil Dr. Kriegel prakticky v domácím vězení. Policajti /cerbeři - jak jim s oblibou říkal/ seděli prakticky stále před jeho bytem. Dokonce když ho 19. září zasáhl těžký infarkt, asistovali dva policajti jeho převozu do nemocnice. I v nemocnici ho hlídali - k překvapení a rozhořčení nemocničního personálu - civilní fízlové.

František Kriegel zemřel po dlouhém a statečném zápase s nemocí dne 3. prosince 1979. Ani poslední rozloučení s ním se neobešlo bez problémů. Zcela v našich národních tradicích. S pohřby byly v Čechách totiž vždycky potíže. Vzpomeňme si jenom na Karla Havlíčka Borovského, Karla Čapka, Jana Opletala či Jana Palacha. Pohřbu Josefa Smrkovského se režimu nepodařilo zabránit - vynahradil si to alespoň ukradením urny s popelem zesnulého politika. Pohřeb prvního mluvčího Charty 77, Prof. Jana Patočky, připomínal spíše policejné manévry než poslední sbohem starému profesorovi antické filosofie: hřbitov byl obklíčen policejními sbory, za hřbitovní zdí během obřadu hřměly plochodrážní motocykly, nad hřbitovem přelétávaly helikoptéry, smuteční hosty fotografovaly skryté kamery, stovky lidí byly zadrženy, kontrolovány či vyslýchány.

Zatím si však žádný z režimů, co od roku 1621 v Čechách vládly, nedovolil to, co dnešní režim v Praze: znemožnit uspořádání pohřbu vůbec.

MUDr. František Kriegel CSc., nositel vysokých řádů a významání našich i zahraničních, který deset let svého života bojoval na různých frontách druhé světové války proti fašismu

a který zastával nejvyšší čs. státní a stranické funkce, byl zpopelněn v neznámou hodinu, snad 6. prosince, snad v Motolském krematoriu, bez jakéhoko obřadu.

Jméno velkého Evropana Františka Kriegla zůstane přesto - a snad právě proto - zapsáno v paměti i v srdcích jeho spoluobčanů a v dějinách naší země.

O B S A H

Za Františkem Krieglem /3/

Ďokus o omluvu neomluvitelného /6/

I. František Kriegel ve vzpomínkách přátel /9/

Jiří Hanzelka: Tak ses nám, Františku, vrátil /10/

Zdena Nedvědová: Velký lékař /12/

Leopold Hofman: Šéflékař 45. divize /14/

Věra Kadlecová: Lékař - člověk /18/

Miloš Hájek: Jak jsem ho znal /20/

Jiří Ruml: Politik znalý umění léčby /23/

Gertruda Sekaninová-Čakrtová: Byl to dobrý život /37/

Jiří Hájek: Také jsem měl štěstí ho znát /43/

Otto Klička: Nepomíjivý příklad a cena člověka /48/

Václav Slavík: Můj dík FK /51/

Josef Stehlík: Za Františkem Krieglem /55/

Erika Kadlecová: Tři setkání /57/

Aleš Lederer: Člověk s odvahou - pan doktor František
Kriegel /59/

Dagmar Vaněčková: To byl statečný člověk /61/

Jiří Müller: Čest politika /64/

Ladislav Hejránek: Z dopisu příteli č. 55 /65/

Jiří Lederer: Právo na klid /67/

Karla Špačková: Hrst vzpomínek na člověka - s velkým Č! /70/

II. Domácí a zahraniční ohlas

/výňatky z dopisů přátel, telegramů a nekrologů/ /75/

III.

Eva Kantůrková: Posmrtná pouť Richarda Weinera

/Psáno na rozloučenou s MUDr. Františkem Krieglem /89/

František Janouch: Bojovník na frontách života /93/